

สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพกับการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้
The Association of Women for Peace with Peace Building
in the Southern Border Provinces

เสาวรส ปลื้มใจ
Saowarot Pluemjai

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Degree of Master of Arts in Human and Social Development
Prince of Songkla University

2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์   สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพกับการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้
 ผู้เขียน   นางสาวเสาวรส ปลื้มใจ
 สาขาวิชา   พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
 (ดร.อุทิศ สังข์รัตน์)

.....ประธานกรรมการ
 (ดร.พรไทย ศิริสาธิตกิจ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกีตถวา บุญปรากฏ)

.....
 (รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์)

.....กรรมการ
 (ดร.อุทิศ สังข์รัตน์)

.....กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับเป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม

.....
 (รองศาสตราจารย์ ดร.ดำรงศักดิ์ ฟ้ารุ่งสว่าง)
 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(ดร.อุทิศ สังขรัตน์)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ลงชื่อ.....

(นางสาวเสาวรส ปลื้มใจ)

นักศึกษา

(4)

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นางสาวเสาวรส ปลื้มใจ)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพกับการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้
ผู้เขียน	นางสาวเสาวรส ปลื้มใจ
สาขาวิชา	พัฒนามนุษย์และสังคม
ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการ บทบาทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพและเสนอแนะแนวทางการสร้างสันติภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูล เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก สันทนาการกลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 22 คน และนำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่ สร้างข้อสรุป และนำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

จากการวิจัยพบว่า สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพก่อตั้งขึ้นภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ โดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงที่ร่วมคิด ร่วมดำเนินกิจกรรมตามความต้องการของคนในท้องถิ่นทำให้เกิดการทำงานเพื่อผู้หญิงที่ครอบคลุมพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งการทำงานที่ผ่านมาสามารถแบ่งพัฒนาการได้ 3 ช่วง คือ ช่วงบาดแผลและหยดน้ำตา เราจะไม่ทิ้งกัน ช่วงรวมกันเราอยู่เราจะสู้ไปด้วยกัน และช่วงพลังผู้หญิงเรารวมกันสู้สันติภาพ และมีบทบาทสำคัญในการสร้างสันติภาพ 6 ด้าน คือ บทบาทการเยียวยา ประสานงาน ผู้นำ สร้างเครือข่าย เสริมสร้างความเข้าใจ และพัฒนาศักยภาพของผู้หญิง อย่างไรก็ตาม ควรส่งเสริมสันติภาพโดยผู้หญิงให้มากขึ้นโดยใช้แนวทางการสร้างสันติภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงพบว่าควรให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสันติภาพในทุกรูปแบบทุกระดับ สร้างความเข้าใจและยอมรับ จากภาครัฐ ภาคประชาสังคม ผู้นำศาสนา ผู้นำในพื้นที่ รวมถึงพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงและคุณภาพชีวิตของคนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ดีขึ้น

Thesis Title	The Association of Women for Peace with Peace Building in the Southern Border Provinces
Author	Ms. Saowarot Pluemjai
Major Program	Human and Social Development
Academic Year	2017

ABSTRACT

The purposes of this research are to investigate the evolution and roles of Association of Women for Peace and provide suggestion to promote participation of women in the three border southern provinces. Qualitative research methods were employed. Data were gained from two sources. Firstly, review of relevant literature and previous studies offered secondary data. In addition, in-depth interview, focus group discussion, participant observation, and non-participant observation with 22 participants were conducted. The data were grouped into themes and analyzed to gain insight of the phenomenon. Finally, results were presented through analytical description.

Results show that Association of Women for Peace was established among turmoil circumstances in the three border southern provinces, namely Pattani, Yala, and Narathiwat. The organization allows women in the areas to share their ideas and participate in various activities to serve their needs. So far, the major tasks processed by the organization could be categorized into three phases: 1) We Wouldn't Leave Each Other with Wounds and Tears, 2) We Are Together to Fight, and 3) The Power of Women for Peace. Its major roles in promoting peace in the areas included 6 aspects. First, the organization performed as a coordinator and leader of networking. In addition, it promotes understanding and develops women's competency as well as solves women's problems in the area. However, the promotion of peace should be processed through peaceful methods from the participation of women. They should be allowed to cooperate in peace promotion in all processes at all levels. The women should gain more understandings and acceptance from the government sectors, the public sectors, religious leaders, and local leaders. As a result, abilities of the women in the areas as well as those of southern people in general would be developed.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความกรุณาจากดร.อุทิศ สังขรัตน์ ที่ได้เสียสละเวลา ให้คำแนะนำ ชี้แนะ และให้กำลังใจผู้วิจัยเสมอมา ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในการเขียนงานวิจัยเล่มนี้ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ ที่ให้คำแนะนำ และความเมตตาแก่ผู้วิจัยในการแก้ไขปรับปรุงงานวิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี รวมถึงเป็นผู้จุดประกายให้ผู้วิจัยได้มาศึกษางานด้านวิชาการ เปิดพื้นที่ ประสบการณ์ และให้โอกาสในการเรียนรู้ให้กับผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณ ดร.พรไทย ศิริสาธิตกิจ ที่คอยถามไถ่ ให้แนะนำต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์พร้อมกับแนะแนวทางการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เก็ตถวา บุญปรากฏ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ชี้แนะในประเด็นที่มีควมรอมงข้าม เพื่อให้การเขียนงานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ ท่านอาจารย์ทุกท่านในสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคมที่คอยอบรม ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้ผู้วิจัยได้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ คุณป้าตีเมาะ เปาะอิเตตดาอ๊ะ นายกสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ และแกนนำทุกท่านที่ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้แก่ผู้วิจัย ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่เสียสละเวลา กรุณาให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ กัลยาณมิตร พมส. 10 พี่โต่ง พี่แ้ว พี่จอย สำหรับมิตรภาพที่ดี คอยเป็นกำลังใจ ดูแลช่วยเหลือมาโดยตลอด ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตรที่คอยดูแล ติดตาม ถามไถ่ ความเคลื่อนไหวมาโดยตลอดตั้งแต่ผู้วิจัยเข้ามาเรียนจนสำเร็จ

ขอขอบคุณผู้ช่วยวิจัยที่เสียสละเวลาร่วมเดินทาง เคียงข้างเสมอมาและเป็นกำลังใจที่ดีในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ รวมถึงครอบครัวที่คอยเสริมสร้างกำลังใจ และสนับสนุนการศึกษา ทำให้ผู้วิจัยทำงานชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เสาวรส ปลื้มใจ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(5)
ABSTRACT	(6)
กิตติกรรมประกาศ.....	(7)
สารบัญ.....	(8)
สารบัญตาราง.....	(10)
สารบัญภาพ.....	(11)
รายการผลงานที่ตีพิมพ์.....	(12)
สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการตอบรับตีพิมพ์	(13)
สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการตอบรับให้นำเสนอ	(14)
เนื้อหา	
บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
ประโยชน์ของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
การทบทวนวรรณกรรม	
แนวคิดบทบาท	5
แนวคิดการมีส่วนร่วม.....	11
แนวคิดประชาสังคม.....	13
แนวคิดเครือข่ายทางสังคม	15
ผู้หญิงกับงานพัฒนาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	17
สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	22
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	26
วิธีดำเนินการวิจัย	
พื้นที่ศึกษา.....	27
ผู้ให้ข้อมูล	28
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	28
การเก็บรวบรวมข้อมูล	29
การตรวจสอบข้อมูล.....	31
การวิเคราะห์ข้อมูล	31

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ผลการวิจัย	
พัฒนาการของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ.....	33
บทบาทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ	44
แนวทางการสร้างสันติภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนใต้.....	56
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	62
สรุปผลการวิจัย.....	62
อภิปรายผล.....	66
ข้อเสนอแนะ	68
บรรณานุกรม	69
บุคลากร	74
ภาคผนวก	77
ภาคผนวก ก บทความตีพิมพ์ในวารสาร.....	78
ภาคผนวก ข บทความประชุมวิชาการ	98
ประวัติผู้วิจัย	106

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	30
2 พัฒนาการของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ.....	63

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 จำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบระหว่างปีพ.ศ. 2547 - 2558	20
2 ผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจากเหตุการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนใต้ พ.ศ.2547-2558.....	21
3 10 อำเภอที่มีเหตุการณ์มากที่สุดในรอบปี 2558	21
4 พื้นที่ศึกษา	27
5 โครงสร้างของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ.....	40
6 กิจกรรม โครงการของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ.....	44

รายงานผลงานการตีพิมพ์และนำเสนอบทความ

เสาวรส ปลื้มใจ และอุทิศ สังข์รัตน์. (2558, เมษายน-กันยายน). ผู้หญิงกับการสร้างสันติภาพชายแดนใต้. *วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*. 10 (10), 225-243.

Saowarot Pluemjai and Utit Sungkharat. (2015). Association of Women for Peace : the foundation and development of women from 3 southern border provinces. In *11th International Conference on Humanities and Social Sciences (IC -HUSO)* (pp.340-346). Khon Kaen: Khon Kaen University.

สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการตอบรับตีพิมพ์

เสาวรส ปลื้มใจ และ อุทิศ สังข์รัตน์. (2558, เมษายน-กันยายน). ผู้หญิงกับการสร้างสันติภาพชายแดนใต้. วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ. 10 (10), 225-243.

ที่ ศธ ๖๔.๑๔/๓๐๕๒

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ

สำนักงานเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ๙๐๐๐๐

๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๘

เรื่อง ขอรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์

เรียน คุณเสาวรส ปลื้มใจ

ตามที่ท่านได้เสนอบทความวิจัยเรื่อง "ผู้หญิงกับการสร้างสันติภาพชายแดนใต้" เพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (เมษายน - กันยายน ๒๕๕๘) ความทราบแล้วนั้น

ในการนี้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ขอรับรองว่าบทความวิจัยของท่านจะได้รับการตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (เมษายน ถึงกันยายน ๒๕๕๘)

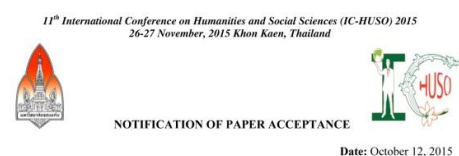
จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นุชพงศ์ จิตรนิรัตน์)
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ปฏิบัติหน้าที่แทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยทักษิณ

สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการตอบรับให้นำเสนอ

Saowarot Pluemjai and Utit Sungkharat. (2015). Association of Women for Peace : the foundation and development of women from 3 southern border provinces. In *11th International Conference on Humanities and Social Sciences (IC-HUSO) 2015* 26-27 November 2015. (pp.340-346). Khon Kaen: Khon Kaen University.

NOTIFICATION OF PAPER ACCEPTANCE

Date: October 12, 2015

Dear Saowarot Pluemjai and Utit Sungkharat
Paper Number: ICHUSO-0119
Conference website: <http://hs.kku.ac.th/ichuso>

We are pleased to inform you that your paper entitled "**Association of Women for Peace: the foundation and development of women from 3 southern border provinces**" is accepted for oral presentation in the 11th International Conference on Humanities and Social Sciences (IC-HUSO) 2015 which will be held from **November 26-27, 2015 at Khon Kaen University, Khon Kaen Province, Thailand**. Your paper was evaluated in a double-blind peer-reviewed. We invite you to present your full paper at the conference.

You will have 15 minutes for presentation and 5 minutes for audience discussion and questions. Electronic devices such as a computer, a projector, and an overhead projector will be provided in the presentation room.

Please also note that only selected full papers will be included in conference proceedings and in a CD as well as online publication on website. In the conference handbook, only abstracts will be published. The proceedings and the handbook will be distributed at the conference.

We look forward to welcoming you to Khon Kaen University in November, Thailand.

Yours sincerely,

(Assoc. Prof. Kulthida Tuamsuk, Ph.D.)

Conference Chair
Dean of the Faculty of Humanities and Social Sciences
Khon Kaen University, Thailand

Faculty of Humanities and Social Sciences

Officially Presents This Certificate to

Saowarot Pluemjai and Utit Sungkharat

have participated as a research presenter for the paper entitled "**Association of Women for Peace: the foundation and development of women from 3 southern border provinces**"
in the 11th International Conference on Humanities and Social Sciences (IC-HUSO 2015)
at the Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University

26 - 27 November 2015

Assoc. Prof. Kulthida Tuamsuk, Ph.D.

Dean, Faculty of Humanities and Social Sciences

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เหตุการณ์ความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ก่อตัวมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่มีการใช้ระบบมณฑลเทศาภิบาลและรวบรวมนดินแดนให้อยู่ภายใต้การปกครองของสยามให้เป็นหนึ่งเดียวและขึ้นตรงกับรัฐส่วนกลาง ส่งผลให้กระทรวงมหาดไทยรวมหัวเมืองทั้งเจ็ด ภายใต้การปกครองของข้าหลวงที่ถูกส่งมาจากราชสำนักเพื่อดูแลปกครอง (อิมรอน มะลูลีม, 2538, น.54) จนกระทั่งในปี พ.ศ.2475 เกิดการเปลี่ยนการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สู่ระบบประชาธิปไตย เรื่อยมาจนถึงการประกาศนโยบายรัฐนิยมในปี พ.ศ.2482 สมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้มีการจัดตั้งสภากวชนธรรมขึ้นมาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมไทยครั้งใหญ่ เพื่อให้เป็นไปอย่างอารยชนตะวันตกก่อผลสะท้อนแก่วัฒนธรรมดั้งเดิมของคนในท้องถิ่นนำมาสู่ความไม่พอใจและสร้างความต่างทางศาสนาและชาติพันธุ์โดยเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เริ่มมีความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลไทยกับคนในพื้นที่ (เฉลิมเกียรติ ชุนทองเพชร, 2529, น.193)

ต่อมาในปี พ.ศ.2547 ได้เกิดเหตุปะทุครั้งใหม่อีกครั้ง ซึ่งมีจุดเริ่มของเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้ ณ ค่ายทหารกองพันพัฒนาที่ 4 อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส ถูกปล้นปืนกว่า 300 กระบอก เมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ.2547 (วันดี สันติวุฒิมณี, 2552, น.19) ทั้งนี้ สาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์นั้นมีความซับซ้อน หลากหลายและมีความเกี่ยวพันเชื่อมโยง ดังนี้ ประการแรก ปัญหาของความรู้สึกและความสำนึกร่วมในการเป็นรัฐชาติ และประชาชนคนไทยที่เท่าเทียมกันของประชาชนบางส่วนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประการที่สอง ปัญหาการดำเนินงานของกลุ่มคนที่คอยสร้างสภาพแวดล้อมที่จะนำไปสู่การยกระดับความรู้สึกของประชาชนให้รุนแรงจนถึงขั้นการแบ่งแยกดินแดน ประการที่สาม ปัญหาในการดำเนินการของรัฐและท้ายสุด คือ ปัญหาผลกระทบของสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของสังคมโลก (วิชัย ชูเชิด, 2547) สถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้นำไปสู่การตอบโต้การกระทำของภาครัฐจากกลุ่มที่เรียกว่า “ผู้ก่อความไม่สงบ” และเรียกการก่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่นเหตุระเบิดการลอบยิง การก่อวินาศกรรมรูปแบบต่าง ๆ ฯลฯ ว่า “การสร้างสถานการณ์” ทั้งนี้ ผู้ก่อความไม่สงบไม่เลือกที่จะนับถือศาสนาใดจะเป็นเด็กหรือผู้หญิง แต่ได้พยายามสร้างสถานการณ์ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มผู้ก่อความไม่สงบยังมีความสามารถที่จะกระทำการเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ขยายตัวกว้างมากขึ้นตลอดมาจวบจนปัจจุบัน (2559) ยังคงเกิดความรุนแรงอย่างต่อเนื่องและส่งผลต่อความรู้สึกไม่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของคนในพื้นที่เป็นอย่างมาก (อุทิศ สังขรัตน์ และคณะ, 2558, น.32) สถานการณ์ดังกล่าวได้ปรากฏอย่างต่อเนื่องและส่งผลต่อประชาชนในพื้นที่ก่อเกิดความสูญเสียต่อชีวิตการบาดเจ็บและสูญเสียทรัพย์สินของประชาชนในทุกระดับ รวมถึง เจ้าหน้าที่รัฐที่ต่างได้รับผลกระทบจากเหตุความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้ส่งผลในหลากหลายมิติ เช่น ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เศรษฐกิจเสียหาย การศึกษาอยู่ในภาวะวิกฤติ ผู้คนในพื้นที่พากันอพยพออก ความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่เกิด

รอยแตกแยก เกิดปัญหาการให้บริการสุขภาพอนามัยของประชาชน และปัญหาสุขภาพอนามัยของคนในพื้นที่ (ธีรศักดิ์ พงศ์ปริตร, 2552, น. 2-7)

จากข้อมูลสถิติของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ระหว่าง พ.ศ.2547 ถึงปี พ.ศ. 2558 เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่รวมทั้งสิ้น 15,374 เหตุการณ์ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตจำนวน 6,543 คนบาดเจ็บ จำนวน 11,919 คน (ศูนย์เฝ้าระวังชายแดนใต้, 2559) อีกทั้ง จากข้อมูลสถานการณ์ทางสังคมของท้องถิ่นในปี พ.ศ.2558 ของสำนักตรวจและประเมินผล สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่า จากสถานการณ์ความไม่สงบส่งผลให้ผู้หญิงต้องเป็นหม้ายและรับภาระเลี้ยงดูบุตรเพียงลำพังในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 5,626 คน โดยจังหวัดปัตตานีมีจำนวนมากที่สุด 2,196 คน ในขณะที่จังหวัดยะลา จำนวน 1,907 คน และจังหวัดนราธิวาส มีจำนวน 1,523 คน (กลุ่มการประเมินผลสำนักตรวจและประเมินผล สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559) ความขัดแย้งดังกล่าวได้สร้างความสูญเสียต่อผู้หญิงทั้งทางกาย คือ การได้รับความบาดเจ็บและเสียชีวิต แม้ว่าผู้หญิงไม่ใช่เป้าโดยตรงแต่การเข้าไปอยู่ในพื้นที่เสี่ยง เช่น พื้นที่สาธารณะเกิดการลอบวางระเบิดในตลาดผู้หญิงอาจได้รับลูกหลงและกลายเป็นเหยื่อจากความขัดแย้ง นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อทางด้านจิตใจ ดังเช่นผู้หญิงต้องเป็นหม้ายจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก หรือสามีถูกจับดำเนินคดีความมั่นคงทำให้ผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบเกิดภาวะวิตกกังวลซึมเศร้า เกิดความเครียดส่งผลให้ผู้หญิงต้องกลับกลายเป็นผู้นำครอบครัวดิ้นรนและลุกขึ้นสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบ (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2558, น. 46-47)

อย่างไรก็ตาม สภาพปัญหาดังกล่าวได้นำมาซึ่งความพยายามในการหาแนวทางและรูปแบบในการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาความรุนแรง สร้างสันติภาพที่ยั่งยืน พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีแนวคิดที่สำคัญ คือ การสร้างรูปแบบการพัฒนาจากข้างล่าง โดยการเปิดพื้นที่ที่บทบาทให้กับท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมและพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการ รวมทั้ง เปิดพื้นที่ส่งเสริมบทบาทของผู้หญิงให้เป็นส่วนหนึ่งในการร่วมแก้ปัญหาเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้น (ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ คณินิจ มากชูชิต และกอแก้ว วงศ์พันธ์, 2556, น.64) เหตุความรุนแรงทำให้ผู้หญิงได้มีการรวมตัวจัดตั้งกลุ่ม เครือข่ายขึ้นมาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย กลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบ และไม่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ แต่มีความสนใจในประเด็นปัญหาในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนงาน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมแก้ปัญหาในพื้นที่อย่างสันติวิธี เช่น เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ เครือข่ายสตรีชายแดนใต้เพื่อสันติภาพ สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ เป็นต้น

ภายใต้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นผู้หญิงต้องเป็นเหยื่อของความรุนแรง ก่อความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงการใช้ชีวิตของประชาชนที่ตกอยู่ในภาวะที่ไม่ปลอดภัย โดยเฉพาะผู้หญิงที่ต้องเป็นหม้ายสูญเสียสามี และเด็กต้องกลายเป็นเด็กกำพร้าที่ต้องสูญเสียบิดา ที่ผ่านมาผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิด้านต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้หญิงและเด็ก ทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมถึงการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมและการขาดความเข้าใจถึงประเด็นสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค การคุ้มครองสิทธิ รวมถึง ความรู้ด้านกฎหมายจึงทำให้เกิดการรวมตัวของผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบเข้ามาช่วยเหลือผู้หญิงและเด็ก

ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง ทำให้ผู้หญิงได้ปรับเปลี่ยนบทบาทและลุกขึ้นมาทำหน้าที่ปกป้อง ป้องกันตนเอง ครอบครัว และชุมชน ด้วยการเข้ามามีบทบาทการทำงานในประเด็นผู้หญิงและเด็ก เพื่อช่วยเหลือและสร้างเครือข่ายสันติวิธีในพื้นที่ด้วยการรวมกลุ่ม เครือข่ายขึ้นมาภายใต้สถานการณ์ ความไม่สงบซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในการเข้ามาในพื้นที่ของผู้หญิงใน ที่สาธารณะ เครือข่ายผู้หญิงได้รวมตัวเพื่อดำเนินกิจกรรม ส่งผลให้ผู้หญิงเกิดความเปลี่ยนแปลง จากบทบาทความเป็นแม่ ผู้สูญเสียก้าวข้ามมาสู่ผู้นำในการพัฒนาพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านการพัฒนาศักยภาพที่นำมาสู่โอกาสจากสังคมและเป็นผู้ขับเคลื่อนหนุนเสริมกระบวนการ แก้ปัญหาและสร้างสันติสุขชายแดนใต้

ดังเช่น เครือข่ายผู้หญิงเพื่อสันติภาพที่ได้ก่อตัวจากการร่วมมือของกลุ่มคนทำงาน เรื่องผู้หญิงจากส่วนกลางร่วมกับคนในพื้นที่ได้รวมตัวและจัดตั้งเครือข่ายผู้หญิงเพื่อสันติภาพ เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ.2547 เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานงานในระดับพื้นที่กับส่วนกลาง หลังเกิด เหตุการณ์ความไม่สงบ ณ มัสยิดกรือเซะ ตลอดจนมาสู่ “สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ” ที่เกิดขึ้นจาก พลังของกลุ่มคนที่มีความเสียสละและมีส่วนร่วมของกลุ่มคนที่สนใจในประเด็นผู้หญิงและอุดมการณ์ สันติภาพของผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ การเข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานด้านสันติภาพ ด้วยความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และเครือข่ายภาคประชาสังคม รวมถึงอาสาสมัครผู้หญิงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ครอบคลุมทุกตำบลเข้ามาร่วมแก้ปัญหา ให้แก่ผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงในทุกมิติ ส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย การพัฒนาศักยภาพให้ผู้หญิงสามารถก้าวขึ้นเป็นผู้นำ เปิดพื้นที่ให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการสร้างสันติภาพด้วยพลังของผู้หญิงด้วยวิธีการสันติวิธีโดยไม่เลือกปฏิบัติให้การช่วยเหลือ หนุนเสริมให้ทุกศาสนา ทุกเพศทุกวัยได้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานกับสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพอย่าง เท่าเทียม

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพัฒนาการ บทบาทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพที่ได้มี การทำงานในรูปแบบประชาสังคมภายใต้เหตุการณ์ความไม่สงบ ภายใต้ความขัดแย้งที่ยืดเยื้อยาวนาน อีกทั้งสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพเป็นที่รู้จักในการส่งเสริมบทบาทและพลังผู้หญิงเพื่อความก้าวหน้าให้ ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ รวมถึงผู้หญิงที่ได้รับความรุนแรงใน ครอบครัวให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมและพัฒนาศักยภาพแก่ผู้หญิงเพื่อเป็นกำลังสำคัญในพัฒนา จังหวัดชายแดนใต้และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ประสานงานร่วมกับภาครัฐ ผู้นำท้องถิ่น องค์กร ภาคประชาสังคม และภาคส่วนอื่นๆแสดงถึงการมีพื้นที่ที่ให้ผู้หญิงได้มีจุดยืนเพื่อแสดงออกถึงบทบาท ทางสังคมและการเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสันติภาพภายใต้เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัด ชายแดนใต้

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้ให้ความสำคัญต่อพัฒนาการและการเข้ามามีบทบาทหรือ กิจกรรมที่นำไปสู่การสร้างสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทฤษฎีของทฤษฎีผู้หญิง ซึ่งหากมี การทำความเข้าใจบทบาทการทำงานของผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ก็จะเป็นข้อมูลสำคัญ ให้กับกลุ่มองค์กรผู้หญิงอื่นๆใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาช่วยเหลือเยียวยาผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบ จากเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพัฒนาการ บทบาทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ และการเสนอแนะแนวทางการสร้างสันติภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ประโยชน์ของการวิจัย

1. กลุ่มผู้หญิงอื่นๆ ใช้เป็นแนวทาง และปรับใช้ในการพัฒนากลุ่มเครือข่ายของผู้หญิงในการต่อสู้ต่อรองทางสังคมที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. หน่วยงานภาครัฐ และเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และกรมการพัฒนาชุมชน เป็นต้น สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. หน่วยงานภาครัฐสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปวางแผนช่วยเหลือเยียวยา รวมทั้งจัดสวัสดิการให้กับกลุ่มผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพกับการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง ศึกษาสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ ที่มีพื้นที่สร้างสันติภาพที่ปฏิบัติกิจกรรมอย่างสันติวิธี ในจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส โดยเน้นศึกษาพัฒนาและบทบาทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ รวมถึงเสนอแนะแนวทางการสร้างสันติภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้

นิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ หมายถึง พฤติกรรม การกระทำที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการเยียวยา ฟื้นฟู ช่วยเหลือ ปกป้อง คุ้มครอง ภายใต้กิจกรรมของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพสร้างเครือข่ายกับกลุ่มภาคประชาสังคมอื่นๆ เพื่อนำไปสู่สันติภาพ ให้กับผู้หญิงในพื้นที่เหตุการณ์ความไม่สงบ

การสร้างสันติภาพของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ หมายถึง กระบวนการที่สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพได้เข้าไปมีส่วนร่วมผลักดันผ่านกิจกรรมต่างๆ การสร้างสันติภาพของผู้หญิงภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบที่มีบทบาทใน 6 ด้าน ได้แก่ การเยียวยา ประสานงาน ผู้นำสร้างเครือข่าย สร้างความเข้าใจ และพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงที่ทำให้เกิดความสงบ ลดความรุนแรง สร้างสันติภาพในพื้นที่รุนแรง และสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติและมีความสุข

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง “สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพกับการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้” เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจพัฒนาการ บทบาทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ และการเสนอแนะแนวทางการสร้างสันติภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องที่ก่อให้เกิดความสูญเสียอย่างมากมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2547

เหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประชาชนต่างได้รับผลกระทบในทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของผู้หญิงที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงได้มีโอกาสทำงานเพื่อสังคมมากขึ้น ผู้หญิงหลายคนต้องเป็นผู้แบกรับความรับผิดชอบทั้งหมด จากที่เคยเป็นหน้าที่ของผู้ชายในครอบครัวผู้หญิงกลายเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวจึงทำให้ผู้หญิงต้องดิ้นรนและลุกขึ้นมาเรียกร้องสิทธิ รวมถึงการทำงานของผู้ชายที่มักถูกจับตามองจากรัฐทำให้รู้สึกไม่ปลอดภัยในการทำงาน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นโอกาสที่ผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานประชาสังคมในมิติที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นและเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญแก่ผู้หญิงได้เข้ามาบทบาทในการทำงานภาคประชาสังคม โดยการสร้างกลุ่ม องค์กร สมาคม และเครือข่ายขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือและขับเคลื่อนงานด้านสันติภาพร่วมคิดร่วมแก้ปัญหา หนุนเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงในพื้นที่ให้มีบทบาทมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการติดตามประสานงานระหว่างกันของภาคีความร่วมมือทั้งจากภาครัฐภาค ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดการทำงานให้เป็นที่ยอมรับ และเป็นรูปธรรมในการดำเนินกิจกรรม ดังนั้นจึงทำให้กลุ่มผู้หญิงต้องลุกขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือและร่วมกันเสริมสร้างสันติภาพในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดเรื่องบทบาท แนวคิดการมีส่วนร่วม แนวคิดประชาสังคม และแนวคิดเครือข่ายทางสังคม รวมถึงศึกษาสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้เพื่อมาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

แนวคิดเรื่องบทบาท

จากการศึกษามีนักวิชาการได้ให้ความหมายของบทบาท (Role) ว่าเป็นแบบแผนปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ ซึ่งบทบาทของบุคคลในแต่ละสถานะมีความแตกต่างกันออกไป เช่น บทบาทของสามีที่มีต่อภรรยาแตกต่างกัน บทบาทของภรรยาที่มีต่อสามี หรือบทบาทของทนายศนายสิบที่มีต่อทนายก็ย่อมแตกต่างกับบทบาทของนายสิบคนเดียวกันที่มีต่อพลทหาร จากตัวอย่างจะเห็นว่าสถานภาพเป็นตัวกำหนดบทบาทของบุคคลในสังคมไม่ว่าจะเป็นสถานภาพทางเพศ สถานภาพทางอายุและสถานภาพทางอาชีพ (ดลมนรรัตน์ บากา, 2540, น. 7) อีกทั้งบทบาทยังเป็นการแสดงพฤติกรรมของบุคคลตามสิทธิหน้าที่ตำแหน่งและความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลตามสถานภาพทางสังคมที่บุคคลได้ดำรงหรือกระทำหน้าที่ตามที่ได้กำหนดการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ตามสถานภาพของแต่ละบุคคล (ปริญญา บัณฑิตโต, 2551, น. 11) สอดคล้องกับอำไพ หมั่นสิทธิ์ ที่กล่าวว่าบทบาทเป็นการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพหรือพฤติกรรมของบุคคล

ที่แสดงออกตามสถานภาพบทบาทเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำ ดังนั้นเมื่อบุคคลอยู่ในสังคมจึงต้องมีบทบาทและปฏิบัติบทบาทตามสถานภาพของตนตามกฎหมายเกณฑ์ทางสังคม (2553, น. 100 - 101) เมื่อบุคคลได้รับตำแหน่งในสังคมย่อมต้องแสดงบทบาทตามตำแหน่งนั้นๆ ตำแหน่งเดียวกันแต่ผู้ดำรงตำแหน่งแต่ละคนอาจมีบทบาทต่างกันไปเพราะต่างคน ต่างนิสัย ต่างความคิด ความสามารถในการอบรมกำลังใจมูลเหตุจูงใจความพอใจในสิทธิหน้าที่สภาพจิตใจและร่างกายที่ไม่เหมือนกันและบทบาทจึงเป็นเพียงรูปการณ์ (aspect) ทางพฤติกรรมของตำแหน่ง (จตุพร เสถียรคง, 2553, น. 33 - 34)

การแสดงบทบาทของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างกันของสถานภาพและบทบาทจะนำไปสู่ลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล รวมถึงสถานการณ์ความเป็นอยู่หน้าที่ทางสังคมความรับผิดชอบของบุคคลที่สังคมกำหนด คาดหมายในการแสดงออกถึงพฤติกรรม Broom และ Selznick (1967, p. 36 อ้างถึงใน แวนูรฮายาตี อีสาเฮาะ, 2554, น.7-8) ได้จำแนกบทบาทว่ามี 3 ประการดังนี้ ประการแรก คือ บทบาทในอุดมคติหรือสิ่งที่สังคมกำหนด (The socially prescribed or Ideal role) เป็นบทบาทในอุดมคติที่มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ตามตำแหน่งทางสังคมไว้ ประการที่สองคือบทบาทที่ควรกระทำ (The Perceived role) เป็นบทบาทของแต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำตามตำแหน่งที่ได้รับซึ่งอาจไม่เหมือนอุดมคติหรือแตกต่างกันในแต่ละบุคคล และบทบาทท้ายสุด คือ บทบาทที่กระทำจริง (The Performance role) เป็นบทบาทที่บุคคลกระทำจริงขึ้นอยู่กับความเชื่อความคาดหวังและการรับรู้ของแต่ละบุคคลตลอดจนความกดดันและโอกาสในสังคมในระยะเวลาหนึ่งรวมถึงบุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย

นอกจากนี้ยังมีผู้จำแนกบทบาทว่าเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่กับสถานภาพและมองว่าบทบาทเป็นรูปธรรมที่เห็นได้จากการกระทำที่แสดงออกมาของแต่ละบุคคลไว้ 3 ด้าน คือ ด้านแรกคือ บทบาทในอุดมคติ (Ideal role) เป็นบทบาทที่กำหนดไว้ตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติในแบบฉบับที่สมบูรณ์ผู้มีสถานภาพนั้นควรกระทำแต่อาจมีใครไม่ทำหรือปฏิบัติตามก็ได้ ด้านที่สองเป็นบทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived role) เป็นบทบาทที่บุคคลคาดคิดด้วยตัวเองว่าควรปฏิบัติอย่างไรโดยขึ้นอยู่กับทัศนคติค่านิยมบุคลิกภาพและประสบการณ์ในการปฏิบัติและแสดงออกถึงบทบาทในแต่ละบุคคล และสุดท้ายบทบาทที่แสดงออกจริง (Actual หรือ Enacted role) เป็นบทบาทการกระทำที่บุคคลได้ปฏิบัติจริงขึ้นอยู่กับเหตุการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นที่จะมีผลให้บุคคลแสดงบทบาทที่ต่างกันออกไป (สุชาติ ภิรมย์แก้ว, 2542, น. 65 - 66)

ทฤษฎีบทบาทส่วนใหญ่จะพิจารณากันในสองลักษณะ คือ ลักษณะโครงสร้างทางสังคม (Social Structure) และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) (นิรวานา ลาเต้, 2556, น.27) บทบาทในลักษณะโครงสร้างทางสังคมเป็นบทบาทตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ ที่แสดงลักษณะโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งในขณะที่ลักษณะปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นผลต่อเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคม (สุจิตรา สง่าเนตร, 2540, น.6) อีกทั้งบทบาทเป็นฐานะหรือตำแหน่งที่แสดงออกถึงบทบาทของแต่ละบุคคลในสังคมโดยใช้ลักษณะโครงสร้างทางสังคมและลักษณะปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเชื่อมโยงกับการศึกษาโดยจำแนกบทบาทแต่ละด้านดังนี้ ด้านที่หนึ่ง มีฐานะ

ตำแหน่งอยู่จริงในทุกสังคมและมีอยู่ก่อนตัวคนจะเข้าไปครอง ด้านที่สอง มีบทบาทที่ควรจะเป็นประจำ (Ought-to-be role) อยู่ในแต่ละตำแหน่งด้านที่สามวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมนั้นๆ เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดฐานตำแหน่งและบทบาทที่ควรจะเป็น ด้านที่สี่ การที่คนเราจะทราบฐานะตำแหน่งและบทบาทได้มาจากการสังคมนิยม (Socialization) ในสังคม และด้านที่ห้า บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นไม่แน่นอนเสมอว่าจะเหมือนกับพฤติกรรมของคนที่ครองเพราะพฤติกรรมที่แท้จริงเป็นผลของปฏิกิริยาของคนที่ครองฐานะตำแหน่งที่มีผลต่อบทบาทที่ควรเป็นกับบุคลิกภาพของตนบุคลิกภาพของผู้อื่นที่ร่วมเข้ามาและเครื่องกระตุ้น (Stimulus) ที่มีอยู่ในเวลาและสถานที่ในการติดตามทางสังคม (ทิตยา สุวรรณะชฎ, 2527, น. 43)

ผู้หญิงและสถานภาพบทบาททางสังคม

พจนานุกรมด้านการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายความเป็นหญิงเป็นชาย ได้ให้ความหมาย Gender (เพศภาวะ) คือลักษณะต่าง ๆ ของหญิงชายที่ถูกสร้างโดยกระบวนการทางสังคมซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาและมีความหลากหลายทั้งในวัฒนธรรมเดียวกันและต่างวัฒนธรรมบทบาทหญิงชายเป็นตัวแปรทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองที่ใช้ในการวิเคราะห์บทบาทความรับผิดชอบข้อจำกัดและโอกาสของมนุษย์ (Taborga Carolina and Bery Leanch, IPS, Gender and Development Glossary, Rome, December, 1996, อ้างในพจนานุกรมด้านการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย.ม.ป.ป.) ทั้งนี้ ระดับของคุณลักษณะที่ใช้แยกความต่างระหว่างเพศชายเพศหญิงโดยเฉพาะการแยกความต่างระหว่างผู้ชาย (men) และผู้หญิง (women) และความเป็นชาย (masculine) ความเป็นหญิง (feminine) โดยสังคมได้กำหนดสร้างให้กับบุคคลนั้นๆ

ดังนั้น เพศสภาวะ (Gender) จึงขึ้นอยู่กับบริบทที่นำมาสู่ลักษณะนิสัยที่แตกต่างหลากหลายทั้งจากเพศ (sex) บทบาททางสังคม (social roles) และอัตลักษณ์ด้านเพศภาวะ (gender identity) (สุธาดา เมฆรุ่งเรือง, 2553) ทั้งนี้ อัตลักษณ์ด้านเพศสภาวะหรืออัตลักษณ์ทางเพศเป็นการรับรู้ตนเองในการระบุตัวตนว่าเราคือผู้หญิงหรือผู้ชายและความเป็นผู้หญิงหรือความเป็นผู้ชายได้มีการกำหนดบทบาทที่ชัดเจนที่รู้ว่าเราได้ดำเนินความสัมพันธ์กับสิ่งรอบตัวอย่างไรในการดำเนินชีวิต (นันทา วีรวิทยากุล, 2544, น. 282)

บทบาทหญิงชาย (Gender roles) เป็นบทบาททางสังคมที่สร้างขึ้นให้บุคคลที่เป็นเพศหญิงและเพศชายมีความแตกต่างกันทำให้ผู้หญิงผู้ชายได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป (สำนักงานพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลภาครัฐ สำนักงาน ก.พ., 2549, น.2) และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับวิถีปฏิบัติทางสังคมและพฤติกรรมที่เหมาะสมร่วมกับบริบทของสังคมในวัฒนธรรมหนึ่งของบุคคลเพศหนึ่งเพศใดที่เป็นวิถีปฏิบัติต่างกันไปตามวัฒนธรรมต่าง ๆ และเปลี่ยนไปตามยุคสมัย (สุธาดา เมฆรุ่งเรืองกุล, 2553) ความเสมอภาคหญิงชาย (Gender Equality) มาจากพื้นฐานความคิดไม่มีผู้ใดด้อยกว่าผู้อื่นในโอกาสหรือสิทธิมนุษยชนและนักสตรีนิยมแนวเสรีนิยมได้รณรงค์หาทางแก้ของความไร้อำนาจของผู้หญิงโดยได้ให้สิทธิที่เป็นทางการ (formal rights) อย่างเสมอภาคและสมบูรณ์ ความเสมอภาคในฐานะที่เป็นสิทธิเสมอภาคเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการให้ตระหนักที่ก้าวหน้าของสังคมมนุษย์ (วีระดา สมสวัสดิ์, 2549, น.115) ความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายเป็นการสร้างความเท่าเทียมในสิทธิหน้าที่เพื่อการเข้ามามีโอกาสทางสังคมเศรษฐกิจ

การเมืองเพื่อเด็กผู้หญิงทั้งหญิงชายอย่างเท่าเทียมโดยไม่มีเงื่อนไขความแตกต่างทางเพศในการกำหนดสิทธิและโอกาสความไม่เสมอภาคระหว่างหญิงชายซึ่งเป็นปัญหาของทุกคนในสังคม ดังนั้น ทุกคนในสังคมทั้งหญิงชายต้องเรียนรู้ที่จะปรับบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างกันให้เกิดความเสมอภาคและไม่ครอบงำฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด (ศูนย์บริการความรู้สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, ม.ป.ป.) ดังนั้น ความเสมอภาคของผู้หญิงและผู้ชายจึงมีสถานภาพที่เท่าเทียมกันในการใช้สิทธิของความเป็นมนุษย์อย่างเต็มที่และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทางเศรษฐกิจการเมืองสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงการได้รับผลประโยชน์จากผลการพัฒนาด้วยความเสมอภาคระหว่างหญิงชายหญิง (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2549, น.15)

ความเสมอภาคมี 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะแรกความเสมอภาคแบบเถรตรง คือ การปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกันซึ่งในความเป็นจริงอาจมีผลจากการปฏิบัติที่ต่างกันออกไป ดังเช่น กฎหมายได้พยายามสร้างความชอบธรรมในสังคมโดยนักกฎหมายมองว่ากฎหมายไม่ได้เลือกปฏิบัติและทุกคนมีโอกาสความเท่าเทียมกันตามกฎหมายแต่กฎหมายไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่หญิงชายได้รับจากการหลอหลอมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ต่างกันซึ่งเป็นไปได้ยากหากการตีความของกฎหมายในการสร้างความชอบธรรมถึงความเสมอภาคไม่ได้มีการคำนึงมิติชายหญิง และลักษณะที่สอง ความเสมอภาคแบบจัดสรร คือ การหาวิธีปฏิบัติในสิ่งที่ไม่เหมือนกันให้เหมือนกันแต่หากบุคคลได้รับการเสริมศักยภาพแล้วได้รับโอกาสเท่าเทียมกับผู้อื่นถือว่าไม่เป็นการเลือกปฏิบัติเมื่อผู้หญิงมีโอกาสในการตัดสินใจในทุกระดับจะทำให้เกิดความสมดุลในการจัดสรรทรัพยากรและควบคุมทรัพยากรรวมถึงการเข้าถึงโอกาสอื่นๆได้อย่างเป็นธรรม ดังนั้น ความเสมอภาคแบบจัดสรรจึงเป็นการสร้างความเสมอภาคอย่างแท้จริง (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2547, น.2)

ความเสมอภาคของหญิงชายประเทศไทยได้ให้ความสนใจและตระหนักถึงประเด็นการส่งเสริมหลักความเสมอภาค เมื่อปีพ.ศ.2528 ได้ภาคยานุวัติอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW) อนุสัญญาได้เรียกร้องให้ประเทศคู่สัญญาจัดตั้งกลไกระดับชาติในการพัฒนากฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ภายในประเทศความเสมอภาคของหญิงชายในประเทศไทยได้มีการส่งเสริมความก้าวหน้าพัฒนาสตรีจากการก่อตั้งสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ(กสส.) ในปีพ.ศ.2532 ขึ้นมาเพื่อเป็นกลไกในการส่งเสริมพัฒนาสตรีระดับชาติในทุกภาคส่วนเพื่อขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีจากนั้นเป็นต้นมาได้ให้ความสนใจในประเด็นความไม่เสมอภาคทางเพศมีการปรับหน่วยงานจากสำนักงานกสส.มาเป็นสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.) และได้ปรับแนวคิดและแนวทางการพัฒนาสตรีเป็นครั้งแรกที่คำว่า “ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย” จากนั้นเป็นต้นมา โครงการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายได้เป็นกระแสหลักการพัฒนา (gender mainstreaming) เพื่อเป็นกลไกส่งเสริมความเสมอทางเพศที่ส่งผลทำให้ผู้หญิงได้รับการพัฒนาและเข้ามามีบทบาทที่การทำงานในพื้นที่ที่เคยเป็นของผู้ชายเพิ่มมากขึ้น (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2552, น. 9-12) ในขณะเดียวกันได้มีการกำหนดนโยบายและแผนงานหลักสตรีระยะยาวโดยมุ่งส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย การคุ้มครองและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในด้านต่าง ๆ เช่น การเพิ่มพลังทางเศรษฐกิจการคุ้มครองแรงงานการส่งเสริมความรู้โดยการศึกษาอบรมเสริมทักษะในทุกมิติเพื่อให้ผู้หญิงมีศักยภาพทัดเทียม

ผู้ชายและผลักดันให้ผู้หญิงเข้ามารวมพลังเพื่อช่วยคุ้มครองผู้บริโภคจัดการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงในทุกรูปแบบและอื่นๆ (จุฑาพรรณ (จามจุรี) ผดุงชีวิต, 2550, น.252)

ประเทศไทยได้มีการประกาศเจตนารมณ์รับรองปฏิญญาปักกิ่งและยืนยันในการดำเนินตามแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรี (Beijing Declaration and Platform for Action) เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.2538 จากการประชุมระดับโลกว่าด้วยเรื่องสตรีครั้งที่ 4 กรุงปักกิ่ง ได้ระบุ 12 ประเด็น เพื่อแก้ปัญหาและติดตามเสริมพลังให้กับผู้หญิง ได้แก่ ความยากจนการศึกษา และการฝึกรวมสตรี และสุขภาพอนามัย ความรุนแรงต่อสตรี ความขัดแย้งด้วยการใช้อาวุธ เศรษฐกิจอำนาจ และการตัดสินใจ กลไกทางสถาบันเพื่อความก้าวหน้าของสตรีสิทธิมนุษยชน สื่อมวลชน สิ่งแวดล้อม และเด็กผู้หญิง เพื่อนำมาสู่การปฏิบัติที่สร้างความยั่งยืนในการลดความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิงโดยมีการส่งเสริมความก้าวหน้าของผู้หญิงไทยโดยการบูรณาการเข้าไปในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ในการส่งเสริมบทบาทสถานภาพและการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนา (พ.ศ. 2540 - พ.ศ. 2544) (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2538)

ขณะนี้ประเทศไทยอยู่ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555- 2559) โดยใช้การทำงานอย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสังคมไทยเป็นสังคมที่เสมอภาค เป็นสำคัญเพื่อให้ผู้หญิงได้มีโอกาสเข้าถึงและได้รับการส่งเสริมในด้านเศรษฐกิจสังคมการเมือง และการบริหารวิสัยของแผนพัฒนาฯคือ “สร้างสังคมเสมอภาคเป็นธรรมและยุติธรรมที่ผู้หญิงไทยอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีมั่นคงปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดี” ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2556, น. 1 - 5)

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างเจตคติและการยอมรับด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงชายมุ่งเน้นการสร้างสังคมให้มีความเสมอภาคคนในสังคมมีเจตคติที่ดีที่ยอมรับบทบาทของผู้หญิงในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจสังคมการเมืองอย่างเท่าเทียมกันโดยมีแนวทางเพื่อส่งเสริมโดยการจัดให้มีการศึกษาที่ปลูกสำนึกร่วมที่ดีต่อเด็กเยาวชนผู้หญิงและผู้ชายทุกระดับและทุกกลุ่มอายุ ผ่านกระบวนการเรียนการสอนในระบบการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาศักยภาพและเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้หญิงโดยเน้นการสร้างสังคมไทยให้มีความเป็นธรรมยุติธรรมโดยให้ผู้หญิงทุกกลุ่มได้มีโอกาสเข้าถึงและรับการศึกษาในทุกระดับเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตรวมทั้งการพัฒนาศักยภาพให้สตรีได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านเศรษฐกิจสังคมเพื่อการพัฒนาอย่างเท่าเทียมซึ่งแนวทางการพัฒนาจะมีการส่งเสริมทักษะและระบบการศึกษารวมถึงการเข้าถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้เท่าทันกับกระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันและรับประโยชน์จากระบบเศรษฐกิจสังคมอีกทั้งการเข้าถึงแหล่งทุนที่ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อการสนับสนุนในการนำไปพัฒนาศักยภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาสุขภาพะคุณภาพชีวิตและการเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตมุ่งเน้นให้ผู้หญิงมีสุขภาพะที่สมบูรณ์ความมั่นคงและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้สตรีได้รับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินทั้งในระดับครอบครัวชุมชนและสังคมโดยมีแนวทางการพัฒนาส่งเสริมองค์ความรู้และปรับเจตคติด้านสุขภาพะผ่านสถาบันครอบครัวระบบการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ รวมถึง การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษาตามอัธยาศัยที่จะให้ผู้รู้บุคลากรทางด้าน

การศึกษาการแพทย์และเครือข่ายผู้หญิงได้เข้าใจและให้ความรู้แก่เด็กหญิงสตรีบุรุษและผู้นำชุมชนเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพเพศศึกษา รวมถึงการป้องกันและแก้ไขโรคติดต่อและไม่ติดต่อ อีกทั้งการรณรงค์พัฒนาภาครัฐและภาคประชาสังคมได้มีการปรับปรุงกฎหมายเพื่อคุ้มครองและบังคับใช้เพื่อนำไปสู่การลดความรุนแรงต่อผู้หญิงในทุกรูปแบบ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาศักยภาพผู้หญิงและเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าร่วมทางการเมืองการบริหารและการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ โดยมีแนวทางเสริมความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยและมีศักยภาพตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและสร้างความพร้อมให้กับผู้หญิงได้มีการสมัครเข้าแข่งขันในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมในการก้าวสู่ความเป็นผู้นำโดยการกระตุ้นความสนใจรณรงค์เพื่อให้เกิดความตระหนักแก่สังคมในการให้โอกาสผู้หญิงที่มีศักยภาพความสามารถในการเข้าไปเป็นผู้นำทางการเมืองการบริหารและการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพกลไกและองค์กรผู้หญิงทุกระดับ ยุทธศาสตร์นี้เน้นการพัฒนาองค์กรผู้หญิงในทุกระดับทั้งในภาครัฐภาคเอกชนและภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชนและเครือข่ายผู้หญิงเพื่อสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มศักยภาพเพื่อเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกระดับซึ่งมีแนวทางการพัฒนาที่เน้นการส่งเสริมความสามารถขององค์กรและกลไกให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเครือข่ายองค์กรให้เกิดเข้มแข็งด้วยการบูรณาการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรผู้หญิง และองค์กรอื่นเพื่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

บทบาทผู้หญิงในกิจกรรมทางสังคม ผู้หญิงได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นหน้าที่หรือพฤติกรรมของผู้หญิงที่ถูกคาดหวังถึงบทบาทการกระทำในเรื่องต่าง ๆ ในการพัฒนาสังคมโดยจะเน้นบทบาทในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมประเมินผลของการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้หญิงในประเด็นการพัฒนาสังคมในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ ประเด็นที่หนึ่ง บทบาทผู้หญิงในการพัฒนาทางการศึกษา ประเด็นที่สอง บทบาทผู้หญิงในการพัฒนาทางด้านสุขภาพอนามัย ประเด็นที่สาม บทบาทผู้หญิงในการพัฒนาชุมชน และประเด็นที่สี่บทบาทผู้หญิงในการพัฒนา กิจกรรมทางสังคมอื่นๆ (สุทธิพงษ์ พรหมไพจิตร, 2541, น. 39)

นอกจากนี้ บทบาทของผู้หญิงทางด้านสังคมสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ บทบาทผู้หญิงในกิจกรรมการพัฒนา และในกิจกรรมทางศาสนา (อาภรณ์ จันทร์สว่าง, 2523 อ้างถึงใน ปริญา บัณฑิต, 2551, น.17) กิจกรรมการพัฒนา คือ กิจกรรมหรืองานใดๆก็ตามที่เกิดขึ้นเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นตามสายตาของสังคมในขณะนั้นกิจกรรมหรืองานอาจทำเป็นรายบุคคลครอบครัวหรือชุมชนแม่บ้านจะเป็นผู้มีส่วนร่วมที่สำคัญในกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาหมู่บ้านโดยการเข้าร่วมจะเป็นไปตามความถนัดและความพอใจอาจจะเป็นการออกความคิดเห็นออกเงินออกแรงออกวัสดุหรือให้ความยินยอมในการเข้าร่วมกิจกรรมใดของสมาชิกในครอบครัว ดังนั้น แม่บ้านจึงมีอิทธิพลต่อการพัฒนาต่อโครงการต่าง ๆ ร่วมปฏิบัติอย่างแข็งขันมากกว่าเป็นผู้นำ โดยเฉพาะการร่วมแรงจะมีแนวโน้มสูงและจำนวนผู้หญิงเข้าร่วมโครงการมากกว่าผู้ชาย ได้แก่ ร่วมในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ร่วมเลือกตั้ง ตลอดจนใช้บริการความช่วยเหลือ ฉะนั้นจึงควรเปิดโอกาสให้แม่บ้านได้รับการพัฒนาศักยภาพความรู้ความสามารถความเป็นผู้นำในการพัฒนามากขึ้นและ

บทบาทในกิจกรรมทางศาสนา ได้แก่ การทำบุญ การมีส่วนร่วมในการทอดกฐินบริจาคเงิน หรือ การมีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำสั่งสอนการปฏิบัติตามหลักศาสนา

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวได้จัดทำจากรายงานสถานการณ์สตรี ประจำปี พ.ศ. 2558 พบว่าในประเด็นความรุนแรงชายแดนใต้ที่มีผลกระทบต่อสตรีผู้หญิงต้องเป็น หัวหน้าครอบครัวในการรับภาระในการดูแลครอบครัวมากขึ้นทุกปีภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาแต่อย่างไรก็ตามผู้หญิงได้มีส่วนร่วมและบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งทำหน้าที่ได้เช่นเดียวกับผู้ชาย ดังเช่น การเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครรักษาหมู่บ้านการจัดการเงิน การสร้างมวลชนและการเยียวยาครอบครัวสมาชิกที่สูญเสีย (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2558, น. 46-47)

บทบาทความเท่าเทียมของหญิงชายจากอดีตถึงปัจจุบันจากการศึกษาพบว่า ภาครัฐเป็นส่วนสำคัญเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาและยกระดับความเสมอภาคหญิงชายโดยได้พยายามให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขและส่งเสริมศักยภาพตลอดมานับตั้งแต่ปี พ.ศ.2528 ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีในการเข้าร่วมภาคยานุวัติอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW) รวมถึง การตั้งหน่วยงานเข้ามาส่งเสริมสิทธิและบทบาทของผู้หญิงให้เกิดความเสมอภาคภายใต้แผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - พ.ศ. 2559 จะเห็นได้ว่าความเสมอภาคของผู้หญิงได้ถูกผลักดันให้ผู้หญิงเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกบริบททางสังคมเพื่อก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำมากขึ้นเพื่อสร้างความเท่าเทียมของหญิงชาย และได้มีแผน แนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการยอมรับและการมีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างหญิงชายเช่นเดียวกันกับสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพที่ได้ขับเคลื่อนและมุ่งเน้นการทำงานที่ส่งเสริมศักยภาพความเสมอภาคของหญิงชายตลอดการทำงานตลอด 12 ปีที่ผ่านมาได้รับการยอมรับจากกลุ่มคนทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการทำงานผ่านกิจกรรมโครงการที่สนับสนุนให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการทำงาน

ผู้วิจัยนำแนวคิดบทบาทเพื่อมาวิเคราะห์ บทบาทที่สำคัญของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ เพื่อแสดงให้ผู้หญิงสามารถเข้ามามีบทบาทในด้านการงานเพื่อสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และเข้ามาขับเคลื่อนและดำเนินงานด้านสันติภาพและช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบได้อย่างที่ผู้ชายทำ

แนวคิดการมีส่วนร่วม

นักวิชาการได้ให้ความหมาย คำจำกัดความ เกี่ยวกับแนวคิดการมีส่วนร่วมหลายท่าน ดังเช่นในทัศนะของ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล (2548, น.62) การมีส่วนร่วมคือ กระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เริ่มจากการร่วมรับรู้ ร่วมคิดริเริ่มร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมตรวจสอบ โดยใช้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ของตนเองร่วมกับความรู้ และวิทยาการที่เหมาะสมพร้อมกับการเป็นผู้รับการแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมกันรับผิดชอบ ในผลกระทบที่ตามมาสอดคล้องกับอรรถัย กักพล (2552, น. 16) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีโอกาสแสดงทัศนะแลกเปลี่ยนข้อมูลและความ

คิดเห็นเพื่อหาทางเลือก และการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมโครงการที่เหมาะสมที่เป็นที่ยอมรับร่วมกัน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในกระบวนการ ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งการติดตามและประเมิน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้เกิดความรู้และเรียนรู้การปรับโครงสร้างร่วมกันอันเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

การมีส่วนร่วมในมติเชิงกระบวนการมติเชิงผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมในมติเชิงผู้มีส่วนได้เสียนำมาสู่ความหมายของการมีส่วนร่วมได้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นอำนาจในการตัดสินใจของบุคคลกลุ่มองค์กรในการเข้าร่วมกระบวนการทำงานที่ใช้ความร่วมมือเพียงเพื่อสร้างพื้นที่ในการทำงานและจิตใจเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จที่ได้กำหนดไว้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพสภาพความคิดระบบความเชื่อและความยึดมั่นภายในตัวตนของแต่ละบุคคลแต่ละหน่วยงานและองค์กรทั้งขึ้นอยู่กับช่วงเวลาแต่ละสมัยที่เป็นปัจจัยที่นำมาสู่การมีส่วนร่วม ดังนั้น การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจหลักในการเสริมพลังการทำงานเป็นกลุ่ม (Teamwork) เพื่อการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมที่มีความเข้าใจในสถานการณ์ โดยเฉพาะการทำให้รู้สึกว่าคุณมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานกลุ่มองค์กรที่อยู่ในกระบวนการคิดริเริ่มตัดสินใจวางแผนและดำเนินการเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปตามแนวทางที่วางไว้ (โกวิท พวงงาม, 2553, น. 63 - 64)

นอกจากนี้ การที่สมาชิกหรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องการดำเนินการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจโดยสามารถร่วมนำเสนอความคิดเห็น ร่วมปฏิบัติร่วมตรวจสอบ และร่วมรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรม ทั้งนี้เพราะเป็นผู้รู้ความต้องการและปัญหาเป็นอย่างดี (ธนศ ทวีบุรุษ, 2557, น. 13) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปัจจุบันการมีส่วนร่วมของประชาชนระดับล่างในสังคมมีบทบาทมากขึ้นจากเดิมที่ไม่เคยมีสิทธิ์มีเสียงในการพัฒนาแต่ในปัจจุบันได้มีผู้เห็นความสำคัญและมุ่งหวังให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้เข้ามามีส่วนร่วมมีเสียงเพื่อให้ประชาชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดชะตาชีวิตและไม่ได้เป็นผู้ถูกกระทำแต่ฝ่ายเดียว (นันท์พร การสมดี, 2554, น.12) ซึ่งบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานั้นจะให้ความร่วมมือกันอย่างตั้งใจ ตั้งแต่กระบวนการร่วมศึกษาสถานการณ์วางแผนปฏิบัติการติดตามและประเมินผล และการร่วมรับประโยชน์ เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และร่วมพัฒนาทั้งระดับตนเองชุมชนและสังคมได้ (กีเราะ อาลี, 2556, น. 23)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ให้ประชาชนกลุ่มคนหรือองค์กรเข้าร่วมตัวเพื่อดำเนินกิจกรรมการพัฒนาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้คนที่เกี่ยวข้องและสนใจในสถานการณ์ที่ต้องการสร้างการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาด้วยความร่วมมืออย่างเป็นขั้นตอนคือ ประเมินสถานการณ์ วางแผนงาน การร่วมดำเนินกิจกรรม และประเมินผล

นอกจากนี้ การพัฒนาและส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทและกระบวนการมีส่วนร่วมมีขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ชุมชนและสาเหตุของปัญหาเป็นขั้นตอนที่สำคัญ ขั้นตอนนี้จะรวมไปถึงการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา รวมถึงการคัดเลือกปัญหาที่จะแก้ไขตามลำดับ ขั้นที่สอง การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีวางแผน การดำเนินกิจกรรมจะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะร่วมตัดสินใจว่าจะเลือกวิธีการใด ขั้นที่สาม การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน แผนนี้แบ่งออกเป็นสองประเภท ได้แก่ การลงทุน และการปฏิบัติงาน ขั้นที่สี่ คือ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลเพื่อให้รู้ว่าการดำเนินการผ่านไปได้ผลดีหรือรับประโยชน์หรือไม่อย่างไรที่จะให้บุคคลที่ร่วมในกลุ่ม กิจกรรม รู้จักค้นหาข้อบกพร่อง

ของการทำงานสามารถที่จะปรับปรุงแก้ไขข้อขัดข้องและอุปสรรคได้ภายหลังโครงการเสร็จสิ้นได้ (สมยศ พุ่มหว่า, 2534, อ้างถึงใน พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิติปสิทธิกร), 2556, น.73-74)

ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมจะต้องมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งมีความเชื่อว่าปัจจัยภายนอกทั้งสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการตัดสินใจของแต่ละบุคคลจะแปลงสภาพทางเศรษฐกิจสังคมนำมาสู่ตัวบุคคลในรูปแบบความเชื่อ (Beliefs) และความไม่เชื่อ (Disbeliefs) ซึ่งจะเป็นเหตุผลนำมาซึ่งการตัดสินใจของบุคคลโดยมี 3 ปัจจัย ดังนี้ ปัจจัยที่ดึงดูดให้เกิดการกระทำ ได้แก่ เป้าประสงค์ความเชื่อค่านิยมนิสัยและขนบธรรมเนียม ปัจจัยผลักดันให้เกิดการกระทำได้แก่ความคาดหวังข้อผูกพันการบังคับ และปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ โอกาสความสามารถ และการสนับสนุน (William W Reeder 1974, pp. 49 – 60 อ้างถึงใน โกวิท พวงงาม, 2553, น. 75 - 77)

ผู้วิจัยนำแนวคิดการมีส่วนร่วมเพื่อมาวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้หญิงที่นำมาซึ่งการก่อร่าง พัฒนาการของสมาคมในอดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งการดำเนินงานกิจกรรม โครงการเพื่อขับเคลื่อนงานด้านสันติภาพในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้

แนวคิดประชาสังคม

นักวิชาการให้ความหมายไว้อย่างหลากหลายทรศนะถึงความหมายของคำว่า “ประชาสังคม” ไว้ดังนี้ ประเวศ วะสี (2540, น. 6-8) ได้ให้ความหมายประชาสังคมไว้ว่า การที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีอุดมคติร่วมกันหรือความเชื่อร่วมกันบางอย่างในบางเรื่องมีการติดต่อสื่อสารรวมตัวกันจะอยู่ห่างกันก็ได้มีความเอื้ออาทรต่อกันมีเรื่องจิตใจเข้ามามีความรักมิตรภาพมีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำหรือปฏิบัติบางสิ่งบางอย่าง และมีการจัดการ

ชูชัย ศุภวงศ์ (2540, น. 165) ได้ให้ความหมายของประชาสังคม (Civil society) คือ การที่ผู้คนในสังคมเห็นวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาในสังคมที่สลบซับซ้อนที่ยากเกินกว่าจะแก้ไขมีวัตถุประสงค์ร่วมกันซึ่งนำไปสู่การก่อจิตสำนึก (Civil consciousness) ร่วมกันมารวมตัวเป็นกลุ่มองค์กร (Civil group / organization) ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐภาคธุรกิจเอกชนหรือภาคประชาสังคม (ประชาชน) ในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วน (partnership) เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาหรือการกระทำบางอย่างให้บรรลุ วัตถุประสงค์ด้วยความรักความสามัคคีความเอื้ออาทรต่อกันภายใต้ระบบการจัดการโดยมีการเชื่อมโยงอย่างเป็นเครือข่าย

ในขณะที่ อเนก เหล่าธรรมทัศน์ ได้ชี้ให้เห็นว่าประชาสังคม คือ เครือข่าย กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ สถาบัน และชุมชนที่มีกิจกรรม หรือ มีการเคลื่อนไหวอยู่ระหว่างรัฐ (State) กับปัจเจกชน (Individuals) ประชาสังคมจะมีจุดเน้นประการ คือ ประการที่หนึ่งไม่ชอบและไม่ยอมให้รัฐครอบงำหรือบงการแม้ว่าจะยอมรับความช่วยเหลือและมีความร่วมมือรัฐได้แต่ก็สามารถชี้ นำ กำกับ และคัดค้านรัฐได้พอสมควร ประการที่สอง ไม่ชอบลัทธิปัจเจกนิยมสุดขั้วส่งเสริมให้คนเห็นแก่ตัวต่างคนต่างอยู่แก่งแย่งแข่งขันกันจนไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมโดยไม่ปฏิเสธการแสวงหาหรือปกป้องผลประโยชน์เฉพาะส่วนเฉพาะกลุ่มและเน้นย้ำ 3 องค์ประกอบของสังคม ได้แก่ รัฐประชา

สังคมและปัจเจกชนซึ่งต้องเป็นอิสระต่อกันแต่ก็ต้องโยงใยเกี่ยวข้องกันต้องขัดแย้งคัดค้านกันได้ ขณะเดียวกันต้องปรองดองสามัคคีกันไปด้วย (2542, น.35)

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2542, น. 80 - 81) ให้ความหมายประชาสังคมโดยศึกษาจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่และนัยยะเชิงทฤษฎีต่อการพัฒนาประชาธิปไตย “ประชาสังคม” “ความเป็นการเมือง” “สิทธิในการไม่เชื่อฟังรัฐของประชาชน” หรือสิ่งที่เรียกว่า (Social Movement) เป็นการกลับมาใหม่เพื่อเรียกร้องระบบประชาธิปไตยที่เข้มข้นและมีที่ว่างให้กับความแตกต่างหลากหลายมากกว่าระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน/ระบบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ด้วยการหันมาชูเรื่อง “ความเป็นพลเมือง”(citizenship) “ความเป็นการเมือง” (the political) และ “สิทธิการไม่เชื่อฟังรัฐของประชาชน” (civil disobedience) กล่าวคือ พลเมืองที่มีความขยันเพื่อแสดงบทบาทหน้าที่ของตนในประชาสังคมโดยมีการสร้างความหมายและตัวตนของตนในฐานะที่เป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยด้วยการเข้ามามีกิจกรรมอย่างมั่นคงเข้มแข็งและกลุ่มบุคคลที่มาร่วมกันนั้นไม่ใช่ในฐานะที่เป็นภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ แต่เพื่อเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมในการคานอำนาจรัฐและธุรกิจเอกชนเพื่อให้อำนาจในสังคมเกิดความสมดุล ความโปร่งใสและการกระจายอำนาจ (เสรี พงศ์พิศ, 2551, น. 58) ดังนั้น หากสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมจากระดับฐานล่างขึ้นมาได้และสามารถถักทอกันเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกับระหว่างภาคประชาสังคม ระดับจังหวัด ระดับประเทศ เพื่อเป็นรากฐานและเป็นหลักประกันระยะยาวของการพัฒนาประชาธิปไตย (ทศพล สมพงษ์, 2556, น. 122)

การก่อตัวของกระแสประชาสังคมมาจาก 5 ปัจจัย ดังนี้ ปัจจัยแรก คือวิกฤตในสังคมที่รัฐและทุนไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาได้เพียงลำพังหรือเป็นวิกฤตการณ์ระดับโลก เช่น ประเด็นสิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน เอดส์ เป็นต้น ปัจจัยที่สอง การก่อเกิดของชั้นกลางโดยเฉพาะอย่างยิ่งพ่อค้านักธุรกิจนักวิชาการที่มีการศึกษาและมีฐานะทางเศรษฐกิจ ปัจจัยที่สามพัฒนาการของกระบวนการประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ปัจจัยที่สี่ระบบการติดต่อสื่อสารช่วยให้เกิดการรวมตัวได้สะดวกขึ้นโดยที่บางครั้งไม่ต้องพบกัน ปัจจัยสุดท้ายคือ ปัญหาเรื่องประสิทธิภาพและความไม่โปร่งใสทางภาครัฐเมื่อรัฐไม่สามารถแก้ปัญหาสังคมได้จึงต้องหาทางเลือกอื่นโดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม (จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร, 2556, น. 8)

องค์ประกอบของประชาสังคมมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน ดังนี้ องค์ประกอบแรก จิตสำนึกประชาชน (Civic consciousness) ความคิดและความยอมรับเรื่องการรวมตัวกันอย่างอิสระด้วยความรักเอื้ออาทร การยอมรับในความคิดเห็นของกันและกันเพื่อเรียนรู้ หรือแก้ไขปัญหาการรวมตัวกันเป็นลักษณะหุ้นส่วนมีความสัมพันธ์ในแนวราบมีอิสระ และมีการเรียนรู้ร่วมกัน องค์ประกอบที่สอง โครงสร้างองค์กรประชาสังคม (Civil Organization) กลุ่มการรวมตัวซึ่งอาจเป็นองค์กรที่เป็นทางการ (นิติบุคคล) หรือไม่เป็นทางการก็ได้กลุ่มอาจรวมตัวเฉพาะคราวเฉพาะเรื่องหรือต่อเนื่องก็ได้สมาชิกของกลุ่มอาจเป็นบุคคลภาครัฐภาคธุรกิจหรือประชาชนหรือรวมกันก็ได้ จำนวนสมาชิกไม่จำกัดส่วนใหญ่พบในรูปแบบองค์กรเอกชนสาธารณะประโยชน์ในลักษณะต่างอาทิ เช่น มูลนิธิ สมาคม ชมรม สมาพันธ์ สหพันธ์ ชุมชน สหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์ หรือ กลุ่มอื่นๆ การรวมกลุ่มต้องมีจิตสำนึกประชาคมครบถ้วนและองค์ประกอบที่สามเครือข่ายประชาคม (Civic Network) นั้นจะมีโครงสร้างและกระบวนการที่เชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่ม หรือเชื่อมโยงองค์กร

ประชาสังคมเข้าด้วยกันโดยมีปัจจัยสำคัญของเครือข่ายประชาสังคม คือ ระบบการสื่อสาร การประชาสัมพันธ์เครือข่ายประชาสังคมเป็นสิ่งที่ช่วยรวมจิตสำนึกของสมาชิกและองค์กรประชาสังคมต่าง ๆ ให้เกิด “อำนาจที่สาม” เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม (จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร, 2556, น. 9-10)

ทั้งนี้ ในงานเครือข่ายภาคประชาสังคมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ได้มีการรายงาน “ประชาสังคมกับกระบวนการสันติภาพ” การขยายพื้นที่ภาคประชาชนเพื่อการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้ (ศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง, 2552, น.25-27) เสนอบทบาทการทำงานของภาคประชาสังคมที่นำมาซึ่งความสำเร็จของการทำงานในระยะเวลาที่ผ่านมาดังนี้ ภาคประชาสังคมเริ่มมีการรวมกลุ่มกันทำงานในรูปของเครือข่ายมากขึ้นองค์กรประชาสังคมสามารถเข้าถึงชุมชนทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะสำหรับให้ภาคประชาชนได้มีโอกาสพูดคุยกัน ประชาชนเริ่มเรียนรู้ในการปกป้องสิทธิของตนเองอีกทั้งสื่อทางเลือกได้พื้นที่ในการนำเสนอประเด็นสะท้อนปัญหา รวมทั้งสถาบันการศึกษาได้ใช้ความรู้เป็นพื้นฐานในการแก้ปัญหาและสร้างความเปลี่ยนแปลงบางส่วนในระดับนโยบายจากความสำเร็จของภาคประชาสังคมที่ได้ดำเนินการที่ผ่านมาได้นำมาซึ่งจากการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มพลังของคนในท้องถิ่นในทุกภาคส่วนที่ได้ร่วมกันสนับสนุนการสร้างกระบวนการสันติภาพในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาแนวคิดประชาสังคม ผู้วิจัยนำมาเพื่อมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในงานที่ศึกษาในประเด็นประชาสังคม ซึ่งเกิดขึ้นจากการรวมตัวของประชาชนที่ได้รวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็งของพลังประชาชนในการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้และจิตสำนึกสาธารณะในการปฏิบัติการทางสังคมร่วมกับการสร้างปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุขในพื้นที่

แนวคิดเครือข่ายทางสังคม

เครือข่ายทางสังคม (Social Network) เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลของปัจเจกบุคคลกลุ่มและองค์กรผ่านรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย ตลอดจนมีเป้าหมายร่วมกัน (ธนพฤษช์ ชามะรัตน์, 2555) ขณะที่ สอนธยา พลศรี (2550, น. 207) กล่าวว่า เครือข่าย คือ ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่มเครือข่าย ต่อเครือข่ายกลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้เป็นเพียงการรวมตัวกันโดยทั่วไปในการทำกิจกรรมร่วมกันที่เป็นครั้งคราวหรือเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจึงเป็นการเชื่อมโยงที่มีความสนใจร่วมกันพบปะสังสรรค์และพัฒนาไปสู่การลงมือร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเป้าหมายและจุดประสงค์เดียวกัน ดังนั้น เครือข่าย จึงไม่ใช่เพียงการรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น แต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกันสิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกด้วยกันคือวัตถุประสงค์หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกับการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกษม นครเขตต์ (ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายของเครือข่ายทางสังคมเป็นชุดความสัมพันธ์

ของบุคคลกลุ่มองค์กรโดยที่มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรกันทั้งข้อมูลข่าวสาร การบริการและคำแนะนำ ธีรวิทย์ กายแก้ว (2556) ได้ให้ความหมายของเครือข่ายทางสังคมว่าเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของปัจเจกบุคคลกลุ่มผ่านรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยการทำกิจกรรมร่วมกันตลอดจน มีเป้าหมายร่วมกัน

เครือข่ายสามารถจำแนกออก 4 มิติ ดังนี้ มิติที่หนึ่งจำแนกตามพื้นที่ดำเนินการ เช่น เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัดภาค และประเทศ มิติที่สองจำแนกตามกิจกรรม หรือ ประเด็นปัญหา เช่น เครือข่ายที่ทำงานด้านเด็ก ผู้หญิง เศรษฐกิจพัฒนาชุมชน สิทธิมนุษยชน และสิ่งแวดล้อม มิติที่สามจำแนกตามอาชีพ หรือ สถานภาพทางสังคม เช่น เครือข่ายด้านแรงงาน เครือข่ายกลุ่มพระสงฆ์ธรรม เครือข่ายครูพิทักษ์สิทธิเด็ก เครือข่ายसारวัตกรนักเรียน และมิติที่สี่จำแนกตามรูปแบบโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ทำให้เกิดเครือข่ายใน 2 ลักษณะ คือ เครือข่ายตามแนวตั้ง เป็นเครือข่ายที่มีโครงสร้างเป็นช่วงชั้นทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ภายในเครือข่ายไม่เท่ากัน และเครือข่ายตามแนวนอนเป็นเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์ระหว่างองค์ภายในเครือข่ายเท่าเทียมกัน (นฤมล นิทรทธร, 2543, น. 18-21)

นอกจากนี้ พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร (อบอุ่น) (2547, น. 84 - 90) ได้แบ่งประเภท รูปแบบและลักษณะความสัมพันธ์ของเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้าใจและมองเห็น ภาพความเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ จากพัฒนาการของความเป็นเครือข่ายในสังคมไทยจะเห็นได้ว่ามีกระบวนการเกิดขึ้นของเครือข่ายในภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนและภาคประชาชน รวมทั้งในด้านแนวคิดกิจกรรมก็มีกระบวนการแบ่งประเภทและรูปแบบของเครือข่ายแต่ละกลุ่มตามความเหมาะสมกับการประยุกต์ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ของทุกฝ่าย ดังนี้ เครือข่ายเชิงพื้นที่ หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มองค์กรเครือข่ายที่อาศัยพื้นที่รูปธรรมหรือพื้นที่ดำเนินการเป็นปัจจัยหลักในการทำงานร่วมกันเป็นกระบวนการพัฒนาที่อาศัยกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป้าหมายนำทางและเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการที่ไม่แยกส่วนต่าง ๆ ออกจากกันโดยยึดเอาพื้นที่เป็นที่ตั้งแห่งสำเร็จในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม ได้แก่ เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมองค์กรโดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้นๆอย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคอื่น ๆ และเครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจกิจกรรมการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่ายซึ่งอาจแบ่งเป็นเครือข่ายภาครัฐภาคประชาชนภาคธุรกิจเอกชนและภาคองค์กรพัฒนาเอกชนโดยเครือข่ายดังกล่าว มุ่งเน้นการดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดหลักการวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของหน่วยงานหรือโครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์นั้นๆ

การก่อเกิดเครือข่ายทางสังคมมีปัจจัยของการเกิดเครือข่าย 4 ประการ ดังนี้ ประการที่หนึ่ง เกิดโดยธรรมชาติเป็นการเกิดเครือข่ายขึ้นเองโดยไม่มีใครจัดตั้งซึ่งเป็นผลของความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์ เช่น ความสัมพันธ์ของระบบครอบครัวและเครือญาติ ความสัมพันธ์ของครูอาจารย์และลูกศิษย์ เป็นต้น เหล่านี้เป็นลักษณะของการเป็นเครือข่ายอยู่แล้วเมื่อบุคคลมีส่วนร่วมในระบบความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นส่วนหนึ่งของระบบเครือข่าย ประการที่สอง เกิดจากวิกฤตการณ์ของสังคมมนุษย์เป็นการเกิดเครือข่ายที่เป็นผลจากการเกิดปัญหา

หรือวิกฤตขึ้นในสังคมที่สมาชิกตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องร่วมมือแก้ไขปัญหาในลักษณะของการรวมพลังของสมาชิกส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เช่น อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน อาชีพเดียวกัน เป็นต้น การเกิดขึ้นของเครือข่ายจะเริ่มจากการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในลักษณะของเครือข่ายที่เป็นอิสระปราศจากการครอบงำ มีความสัมพันธ์แบบไม่ซับซ้อนหรือเป็นแนวราบที่ต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันละกัน เช่น เครือข่ายพิทักษ์เครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำ เป็นต้น ประการที่สาม เกิดโดยวิวัฒนาการเป็นการเกิดเครือข่ายเนื่องจากความสัมพันธ์ของสมาชิก เช่น เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน เป็นต้น ซึ่งจะรวมตัวโดยมีวัตถุประสงค์บางอย่างเป็นเวลานานในลักษณะของกลุ่มและองค์กรแล้วพัฒนาความสัมพันธ์เป็นเครือข่าย เช่น จากกลุ่มแบบสภากาแฟพัฒนาเป็นเครือข่ายประชาคมหมู่บ้านหรือประชาคมเมือง เป็นต้น ประการที่สี่ การเกิดโดยการจัดตั้งเป็นการเกิดเครือข่ายที่มีผู้จัดตั้งและให้การสนับสนุนเพื่อวัตถุประสงค์บางประการจนสมาชิกรวมกันเป็นเครือข่ายจัดตั้งโดยผู้นำรัฐบาล ภาคเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเครือข่ายสหกรณ์เครือข่ายของกระทรวงต่าง ๆ เป็นต้น (สนธยา พลศรี, 2550, น.257) ทั้งนี้ องค์ประกอบของเครือข่ายทางสังคมประกอบด้วยสมาชิกของเครือข่ายมีจุดมุ่งหมายร่วมกันการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่ายการสื่อสารภายในเครือข่ายและการมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน(ภัทรภร พลพนาธรรม และคณะ, 2553, น.14)

ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเครือข่ายทางสังคมเพื่อมาวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์ของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ที่เข้ามาหนุนเสริมการทำงานที่ผ่านมา รวมถึงการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันในรูปแบบกิจกรรม การแลกเปลี่ยน การช่วยเหลือ ตลอดจนการมีเป้าหมายร่วมกัน

ผู้หญิงกับงานพัฒนาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การดึงผู้หญิงเข้ามาสู่การพัฒนาได้ถูกนำมาใช้เป็นครั้งแรกโดยองค์กรสหประชาชาติในปี.ศ.1975 องค์กรระหว่างประเทศ โดยเฉพาะธนาคารโลกได้นำเอาแนวคิดนี้ไปใช้และกำหนดการพัฒนาให้ “ผู้หญิงกับการพัฒนา” (Women and Development) เป็นโปรแกรมหนึ่งของการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นใจว่าทรัพยากรมนุษย์ซึ่งมีอยู่จำนวนมากถึงครึ่งหนึ่งของประชากรโลกจะไม่ถูกละเลยในการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อสร้างความมั่นใจที่จะนำเอาผู้หญิงเข้ามาสู่การพัฒนาส่วนมากพบว่าเมื่อผู้หญิงเข้าสู่การพัฒนาเป็นการเพิ่มภาระความรับผิดชอบให้เพิ่มมากยิ่งขึ้นแต่ผู้หญิงก็ยังคงสถานะของผู้พึ่งพิงทางสังคม แต่อย่างไรก็ตามปฏิกิริยาของคนรากหญ้าได้เริ่มเกิดความเคลื่อนไหวจนเป็นที่มาของขบวนการสตรีได้เข้าไปมีบทบาทในการเคลื่อนไหวที่สำคัญ (เนตรดาว แพทย์กุล, 2544)

ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคมที่ทำให้ผู้หญิงได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์สันติภาพให้เกิดขึ้น การเป็นอาสาสมัครเป็นบทบาทของผู้หญิงที่จำเป็นต้องมีมากขึ้นในการสร้างสรรค์สันติภาพร่วมกับขบวนการสันติภาพทั้งในระดับประเทศและระดับโลกเพื่อหลีกเลี่ยงความสูญเสียที่มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นผู้หญิงสามารถเข้าร่วม

กระบวนการและเชื่อมโยงเข้าสู่ประสบการณ์การเคลื่อนไหวที่มีอยู่เพื่อความเป็นธรรมเพื่อสันติสุขที่แท้จริง (ราณี หัสสรังสี, 2546, น. 177 - 180)

ความรุนแรงรอบใหม่ได้ปะทุอีกครั้งในสามจังหวัดชายแดนใต้ นับตั้งแต่ พ.ศ.2547 ทำให้สถานการณ์ความไม่สงบได้เกิดขึ้นเรื่อยมาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้และพื้นที่ใกล้เคียงของจังหวัดสงขลาจากความอ่อนแอของรัฐทำให้คนในพื้นที่ขาดที่พึ่ง กลุ่มคนส่วนหนึ่งจึงรวมตัวกันเป็นองค์กรภาคประชาสังคมเข้ามาดูแลและรักษาสีทิวทัศน์อันพึงมีพึงได้ในฐานะประชากรของรัฐ (อับดุลรอฮิง สื่อแต, 2557) การเข้ามาดูแลและพิทักษ์ประโยชน์ของผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบเริ่มจากกลุ่มสิทธิมนุษยชนที่เข้ามาปกป้องการล่วงละเมิดสิทธิต่อประชาชนจากภาครัฐ เช่น การใช้กฎหมายอย่างไม่เป็นธรรม การทำร้ายร่างกายผู้ถูกกล่าวหา เป็นต้น และต่อมาได้มีองค์กรอื่นๆ เข้าร่วมมากขึ้นจนกระทั่งก่อให้เกิดกลุ่มองค์กรเครือข่ายประชาสังคมผู้หญิงขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

เหตุการณ์ความไม่สงบในปี พ.ศ.2547 เป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญในการเข้ามาในพื้นที่ของผู้หญิงในที่สาธารณะ และเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานภาคประชาสังคมในมิติอื่นๆ ที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น อาทิ การรวมกลุ่มเพื่อเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ การส่งเสริมแนวทางการแก้ไขปัญหาท้องถื่นตามแนวสันติวิธี ประเด็นสิทธิมนุษยชนควบคู่กันไปกับการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษา อาชีพ ตั้งแต่เหตุการณ์ความไม่สงบได้ก่อให้เกิดการเข้าร่วมกลุ่มองค์กรเครือข่ายและกระจายตัวมากขึ้นของผู้หญิงไปทั่วพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนใต้ ทั้งนี้การก่อตัวของผู้หญิงได้สร้างเครือข่ายได้กระจายการทำงานเพื่อเข้าถึงและพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งแกนนำของแต่ละเครือข่ายที่เข้าไปเพื่อดำเนินงานในชุมชนท้องถื่นให้เกิดความเข้มแข็งพร้อมกับการเสริมองค์ความรู้สู่การพัฒนาศักยภาพผู้หญิงในทุกระดับอันเป็นปัจจัยที่นำมาสู่ความเข้มแข็งในการทำงานภาคประชาสังคมของผู้หญิงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

อีกทั้ง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและภาคประชาสังคมโดยคนท้องถื่นที่สามารถพูดคุยแก้ปัญหาและตัดสินใจในการกำหนดอนาคตเพื่อสันติสุขในชุมชนและภาคประชาสังคม การริเริ่มกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาความไม่สงบและสร้างสันติสุขที่ยั่งยืนบนฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถื่น (นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตร “การเสริมสร้างสังคมสันติสุข” รุ่นที่1, 2552, น. 60) รวมถึงความเข้าใจด้านภาษาศาสตร์วัฒนธรรมจึงทำให้กลุ่มองค์กรเครือข่ายเหล่านี้ได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อคนในพื้นที่ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำงานได้อย่างคล่องตัวและเป็นที่ยอมรับจากคนในท้องถื่นมากกว่าการที่ภาครัฐเข้ามาทำงานในพื้นที่ (มุฮัมมัดอายูบ ปาทาน และคณะ, 2554, น. 33)

จากรายงานของสำนักงานสันติวิธีและธรรมภิบาลสถาบันพระปกเกล้าได้สรุปฐานข้อมูลเครือข่ายสตรีจังหวัดภาคใต้ในโครงการเครือข่ายผู้นำสตรีเพื่อสันติสุขในพื้นที่ภาคใต้เป็นที่สังเกตได้ว่าปัจจุบันผู้หญิงได้ก่อตัวและสร้างเครือข่ายการทำงานพัฒนาของผู้หญิงกว่า 136 เครือข่ายที่กระจายในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ โดยแบ่งเป็นประเด็นการทำงาน 9 เครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายสตรีกระบวนการสร้างสันติภาพและลดความรุนแรง เครือข่ายการเยียวยา เครือข่ายสตรีกับการเมือง เครือข่ายเศรษฐกิจและการสร้างอาชีพ เครือข่ายสตรีกับศาสนา และวัฒนธรรม เครือข่ายสตรีกับสิทธิมนุษยชน เครือข่ายสตรีกับการศึกษา เครือข่ายสตรีกับกระบวนการยุติธรรม และเครือข่ายสตรีอื่นๆ

(สำนักสันติวิธีและธรรมภิบาล สถาบันพระปกเกล้า, 2552) การเกิดขึ้นของกลุ่มเครือข่ายภาคประชาสังคม โดยเฉพาะกลุ่มของผู้หญิงที่ได้เข้ามาดำเนินการส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในช่วงหลังเหตุการณ์ความไม่สงบเป็นส่วนใหญ่ที่จะมีแกนนำทั้งผู้หญิงพุทธและผู้หญิงมุสลิมเข้ามามีส่วนร่วม อาทิเครือข่ายสตรีกระบวนการสร้างสันติภาพและลดความรุนแรง เครือข่ายการเยียวยา และเครือข่ายสตรีกับกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

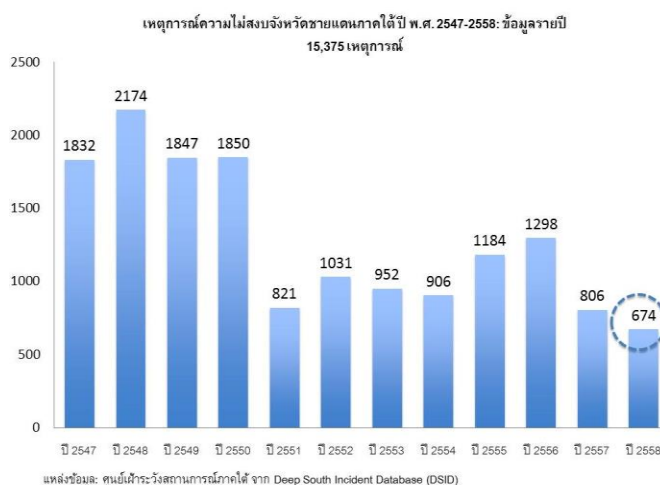
ภายหลังการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบก่อเกิดกลุ่มผู้หญิงขึ้นมาในรูปแบบของการจัดตั้งกลุ่ม สมาคม หรือเครือข่ายในรูปแบบประชาสังคมที่มีทั้งผู้หญิงชาวพุทธและมุสลิมเข้ามาขับเคลื่อนหนุนเสริมและพัฒนาภายใต้เหตุการณ์ความไม่สงบ อีกทั้งกลุ่มคนเหล่านี้ได้เข้ามาช่วยเหลือเยียวยา สร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ทั้งนี้ ด้วยความเป็นผู้หญิงสามารถเจรจาถ้อยทีถ้อยอาศัย มีความน่าไว้วางใจ สามารถเข้าถึงทุกฝ่ายได้เป็นอย่างดี รวมถึงการได้รับสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆที่สนใจประเด็นเหตุการณ์ความไม่สงบเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มกันของผู้หญิงทำให้ผู้สามารถขยับการทำงานมากขึ้นและกล้าที่จะลุกเข้ามามีพื้นที่สาธารณะที่จะแสดงออกถึงความคิดเห็นและข้อเสนอที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ทุกวันนี้ผู้หญิงเป็นมากกว่าแม่บ้าน ภรรยา หรือลูกสาว แต่พวกเขาได้เข้าสู่ภาวะของความเป็นผู้นำการพัฒนาอันเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ดังนั้น การสร้างสันติภาพของผู้หญิงระดับรากหญ้าได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์ การสร้างความสมานฉันท์ ไกล่เกลี่ยประนีประนอม และการเยียวยาบาดแผลทางจิตใจ อีกทั้งการสร้างสันติภาพของผู้หญิงจึงมักเป็นเรื่องของตัวบุคคลระหว่างบุคคลและการทำงานผ่านเครือข่ายและการสังสรรค์ซึ่งทำให้ผู้หญิงเหล่านี้เข้าถึงยุทธศาสตร์การทำงานต่าง ๆ ได้รับกำลังใจ และสามารถผลักดันประเด็นสันติภาพสู่ระดับภูมิภาคและระดับสากลการสร้างสันติภาพของผู้หญิงรากหญ้าเป็นเรื่องของการปฏิบัติบางครั้งอาจหยุดการสู้รบระหว่างกันได้โดยกิจกรรมสร้างสรรค์และเกี่ยวข้องกับการเมืองที่เกิดขึ้นมักใช้จินตนาการในการสร้างกิจกรรมเพื่อต่อต้านความรุนแรงและสนับสนุนสันติภาพ เช่น การสวมชุดดำประท้วงการสร้างค่ายสันติภาพการเดินทางเพื่อสันติภาพ เป็นต้น (Mazurana & McKay, 1999 อ้างถึงใน ฮาฟิสสา สาและ, 2553)

สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

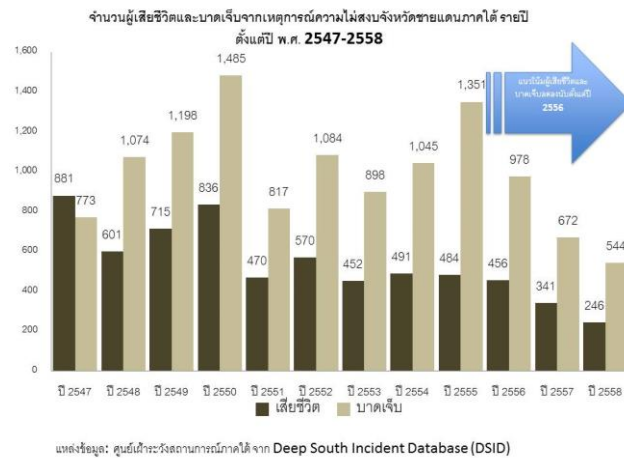
สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้ยังคงเกิดความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดมา นับตั้งแต่มีนาคม พ.ศ.2547 - พ.ศ.2559 รวมระยะเวลากว่า 12 ปีที่เกิดเหตุการณ์ที่นำมาซึ่งความสูญเสียอย่างมหาศาลทั้งการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่จากฐานข้อมูลเหตุการณ์ชายแดนใต้ของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ได้รายงานสถิติจำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปี 2547 - 2558 เกิดเหตุการณ์ทั้งสิ้น 15,374 เหตุการณ์โดยรวมมีเหตุการณ์เฉลี่ยปีละ 1,281 เหตุการณ์แต่เมื่อดูแนวโน้มเหตุการณ์ทั้งหมด 12 ปี จะพบว่า เหตุการณ์สองช่วงใหญ่ๆ คือ ในระหว่างปี 2547 - 2550 และช่วงปี 2551 - 2558 ในช่วงสี่ปี

แรงแกนั้นเหตุการณ์จะรุนแรงมากเฉลี่ยปีละ 1, 926 ครั้ง ส่วนช่วงที่สองระหว่างปี 2551 – 2558 มีเหตุการณ์เฉลี่ยปีละ 959 ครั้ง (ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้, 2559) (ดังภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงจำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบระหว่างปีพ.ศ. 2547 - 2558
ที่มา: ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้จาก Deep South Incident Database, 2559

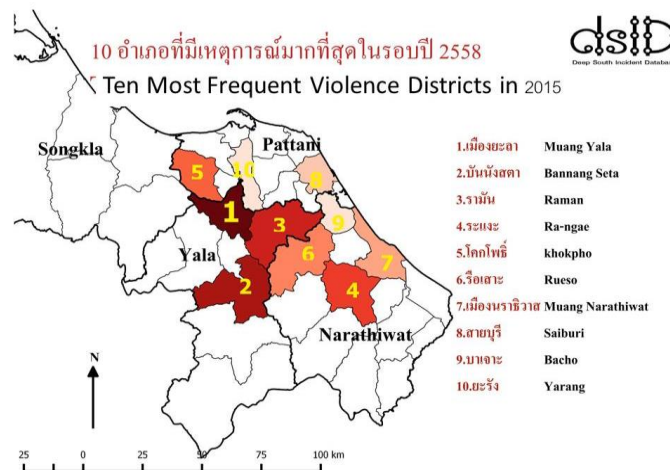
เหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ที่เกิดขึ้นในระยะเวลา 12 ปี นับว่าเป็นเหตุการณ์ที่ยืดเยื้อที่นำมาซึ่งความเสียหายก่อเกิดการบาดเจ็บและเสียชีวิตของผู้นคนจำนวนมากจากข้อมูลของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้พบว่าในรอบ 12 ปีที่ผ่านมา ความรุนแรงและความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้มีผู้เสียชีวิตทั้งสิ้น 6,543 ราย โดยเฉลี่ยมีผู้เสียชีวิตปีละ 545 ราย และมีผู้ได้รับบาดเจ็บทั้งสิ้น 11,919 ราย โดยเฉลี่ยปีละ 993 ราย จากสถิติข้อมูลได้แสดงให้เห็นว่า นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2556 จำนวนผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บมีแนวโน้มลดลง โดยในระหว่างปีพ.ศ.2556 ถึง 2558 มีผู้เสียชีวิต 456 ราย 341 ราย และ 246 รายตามลำดับส่วนผู้บาดเจ็บระหว่างปีพ.ศ.2556 ถึง 2558 มีจำนวน 978 ราย 672 ราย และ 544 ราย ตามลำดับ (ดังภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงจำนวนผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจากเหตุการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนใต้รายปี พ.ศ.2547-2558

ที่มา : ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ จาก Deep South Incident Database, 2559

ในปี พ.ศ.2558 พื้นที่ที่เกิดเหตุการณ์ขึ้นมากที่สุดคือพื้นที่ในเขตอำเภอเมืองยะลา เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบจำนวน 77 ครั้ง เสียชีวิต 10 ราย และ บาดเจ็บ 53 ราย แต่เมื่อรวมสถิติเป็นรายจังหวัดพบว่าจังหวัดนราธิวาสมีเหตุการณ์ความไม่สงบมากที่สุดจำนวน 243 เหตุการณ์ จังหวัดยะลามีเหตุการณ์มากเป็นอันดับสอง จำนวน 207 เหตุการณ์จังหวัดปัตตานีเป็นลำดับสามจำนวน 198 เหตุการณ์ส่วนจังหวัดสงขลามีเหตุการณ์จำนวน 26 เหตุการณ์ (ดังภาพ 3)

ภาพที่ 3 10 อำเภอที่มีเหตุการณ์มากที่สุดในรอบปี 2558

ที่มา: ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ จาก Deep South Incident Database, 2559

จากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ผู้ที่ได้รับผลกระทบ คือ ผู้หญิงและเด็ก โดยเฉพาะในเรื่องของความรุนแรงจากสถานการณ์ที่ส่งผลให้เกิดการบาดเจ็บและสูญเสีย ส่งผลให้ผู้หญิงและเด็ก

ขาดโอกาสในการศึกษา ปัญหาความยากจน การเกิดความรู้สึกไม่เป็นธรรมและความยุติธรรม รวมถึงเรื่องสุขภาพจิต ซึ่งเป็นผลกระทบที่เกิดจากสถานการณ์ความขัดแย้ง อย่างไรก็ตาม ภาครัฐได้ให้ความสำคัญในพื้นที่จึงให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เข้ามาร่วมแก้ปัญหา ช่วยเหลือ ค้ำครอง และสร้างความเข้มแข็งแก่ผู้หญิง รวมถึงการสร้างเครือข่าย และพัฒนาศักยภาพเพื่อให้เกิดการแสดงออกถึงบทบาทอย่างเข้มแข็งต่อการสร้างสันติภาพและนำความสงบสุข มั่นคงปลอดภัยมาสู่ชุมชน สังคม และประเทศ (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2560, น. 63 - 64)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อาภาภรณ์ ดำรงสุสกุล (2551) ได้ศึกษาประสบการณ์ของผู้หญิงที่ดูแลสมาชิกครอบครัวที่ได้รับบาดเจ็บจากสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้ผลการศึกษา พบว่าประสบการณ์ของผู้หญิงที่ดูแลครอบครัวที่ได้รับบาดเจ็บจากสถานการณ์ความไม่สงบประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1. การตั้งตัวไม่ทัน 2. ภาวะที่หนักขึ้นจากการรับผิดชอบรับรายจ่ายภาระการดูแลและภาระทางอารมณ์ 3. ความรับผิดชอบของผู้หญิงประกอบด้วยการร่วมทุกข์ร่วมสุขความภาคภูมิใจที่เพื่อครอบครัว และ 4. การเผชิญและการปรับเปลี่ยนด้วยการสร้างความหวังระบายนอกด้วยการร้องไห้หากำลังใจอีกทั้งหาสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจและมองหาความช่วยเหลือจากสังคม ผลการศึกษา ชี้ให้เห็นถึงประสบการณ์ของผู้หญิงที่ดูแลสมาชิกในครอบครัวที่ได้รับบาดเจ็บจากสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาแนวทางในการช่วยเหลือดูแลผู้หญิงเหล่านี้ต่อไป

ธีรศักดิ์ พงศ์ปริตร (2552) ศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสวัสดิการโดยรัฐสำหรับสตรีหม้ายที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้” เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นการได้รับสวัสดิการที่จัดขึ้นโดยรัฐ ปัญหาการได้รับสวัสดิการและความต้องการสวัสดิการที่จัดขึ้นโดยรัฐของสตรีหม้ายที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสตรีหม้ายในจังหวัดปัตตานียะลาและนราธิวาสจำนวน 310 คน ผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาไม่นับถือศาสนาอิสลาม ประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างหน่วยงานราชการมีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท มีบุตร 1 – 2 คน ได้รับสวัสดิการโดยรัฐมากที่สุดคือทุนการศึกษาเงินยังชีพรายเดือนสำหรับเด็กก่อนก่อนวัยเรียน นักเรียน นักศึกษาบริการรักษาพยาบาลของรัฐจากสถานพยาบาลของรัฐ การฟื้นฟูจิตใจ ปัญหาการรับสวัสดิการโดยรัฐมีระดับปานกลาง ได้แก่ การมีส่วนร่วมความล่าช้าและความโปร่งใสส่วนความต้องการสวัสดิการโดยรัฐมีในระดับปานกลางโดยเฉพาะในเรื่องการติดตามและประเมินการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการพัฒนาบุคลากรผลจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพบว่า อายุ ศาสนาที่นับถือ และอาชีพมีความสัมพันธ์กับการได้รับสวัสดิการโดยรัฐและการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรพบว่าอายุศาสนาที่นับถือและอาชีพมีความสัมพันธ์กับการได้รับสวัสดิการและการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรพบว่าระดับการศึกษาและ

อาชีพมีความแตกต่างกันมีปัญหาการรับสวัสดิการโดยรัฐต่างกันส่วนศาสนาอาชีพและจำนวนบุตรที่มีความแตกต่างกันมีความต้องการสวัสดิการโดยรัฐต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อังคณา นีละไพจิตร (2553) ได้ศึกษาบทบาทและความท้าทายของผู้หญิงมลายูท่ามกลางความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าผู้หญิงมลายูมีบทบาทและหน้าที่ในการดูแลบุคคลในครอบครัวและอบรมสั่งสอนให้บุตรเป็นคนดีและดูแลเอาใจใส่บ้านเรือนให้สะอาดเรียบร้อย ส่วนใหญ่ปัญหาที่ผู้หญิงในพื้นที่ต้องเผชิญคือปัญหาด้านเศรษฐกิจในครอบครัวที่ต้องแบกรับการเลี้ยงดูครอบครัวโดยการออกมาหางานนอกบ้านแต่เนื่องจากการศึกษาต่ำจึงต้องทำงานหนักโดยไม่มีอำนาจต่อรองถึงแม้ว่าจะเป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือก็ตามแต่คงได้ค่าแรงต่ำ

การศึกษาเรื่องผู้หญิงมุสลิมท่ามกลางความขัดแย้งการเปลี่ยนผ่านจากเหยื่อสู่ผู้ขับเคลื่อนงานสันติภาพของ ฮาฟิสสา สาและ (2553) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสู่การทำงานด้านสันติภาพของผู้หญิงมุสลิมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบและบทบาทการทำงานด้านสันติภาพรวมถึงศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทในพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะของผู้หญิงมุสลิมที่ได้รับผลกระทบและทำงานเพื่อขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งไปสู่สันติภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยเลือกกรณีศึกษาจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้จำนวน 9 คนและใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกการสืบประวัติชีวิตผ่านเรื่องเล่าการสังเกตการณ์ภาคสนาม และการศึกษาจากการนำเสนอในเวทีสาธารณะของผู้ได้รับผลกระทบ ผลการศึกษาพบว่าบริบทเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมที่นำไปสู่การเปลี่ยนผ่านจากเหยื่อสู่การทำงานสันติภาพของผู้หญิงมุสลิมประกอบด้วย การใช้ทุนที่มีอยู่เดิมจากการยึดถือและปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามและมีความสัมพันธ์แนบแน่นระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชน การใช้ทุนทางสังคมใหม่ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนต่าง ๆ ท่ามกลางความรุนแรงอันนำไปสู่เครือข่ายทางสังคมกับกลุ่มองค์กรภายนอกกลุ่มประชาสังคม เจ้าหน้าที่ ทหาร และการได้รับโอกาสหรือพื้นที่สาธารณะเพื่อให้ผู้ได้รับผลกระทบสามารถตระหนักและแสดงศักยภาพของตนเองได้และภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบบทบาทการทำงานของผู้หญิงได้ปรับเปลี่ยนไปนำมาสู่การสร้างสันติภาพ ทั้งจากการปรับตนเองจากเหยื่อมาเป็นผู้ให้ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลครอบครัวและชุมชนมาสู่การเป็นหัวหน้าครอบครัวรวมทั้งเป็นผู้นำชุมชนในการประสานรัฐและองค์กรประชาสังคม

การศึกษาเรื่องบทบาทของหญิงหม้ายภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้: กรณีศึกษาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงบ้านรอดันบาตูจังหวัดนราธิวาสของ แวนุรฮายาตี อีสาเฮาะ (2554) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อหญิงหม้ายที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านรอดันบาตูเพื่อศึกษาบทบาทของหญิงหม้ายที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้รวมทั้งศึกษาการปรับตัวของหญิงหม้ายจากการสูญเสียหัวหน้าครอบครัวและการปรับตัวเมื่อเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านรอดันบาตูเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและแนวคำถามการสนทนากลุ่มย่อยโดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 14 คนและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรองจำนวน 2 คนด้านปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อหญิงหม้ายที่อาศัยในหมู่บ้านรอดันบาตูแบ่งออกเป็น 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านเหตุการณ์ความไม่สงบหญิงหม้ายที่เข้ามาต่างได้รับผลกระทบส่งผลให้ชีวิตความยากลำบากจึงขอความช่วยเหลือและเข้ามาอาศัยในหมู่บ้านแห่งนี้ปัจจัยด้านสังคมและความ

มั่นคงปลอดภัยผู้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันและปัจจัยด้านเศรษฐกิจภาครัฐให้ความช่วยเหลือในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและได้รับความช่วยเหลือทางการเงิน บทบาทที่ผู้หญิงหมายถึงเปลี่ยนแปลงไปภายหลังการสูญเสียสามีมี 3 ประการ ได้แก่ บทบาทการเป็นหัวหน้าครอบครัวแทนสามี ได้แก่ การหารายได้มาจุนเจือครอบครัว บทบาทการเป็นแม่ที่ต้องเลี้ยงดูลูกตามลำพังทำให้ลูกรู้สึกว่าการจากไปของพ่อแม่ไม่ได้เป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิต และบทบาทการเป็นสมาชิกของหมู่บ้านรอตันบาตูที่ทุกคนให้ความร่วมมือกับทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นการรวมกลุ่มแต่ละครั้งทำให้ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมจะสามารถทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ประเด็นการปรับตัวของผู้หญิงหมายถึงเป็นการปรับตัวจากการสูญเสียสามีและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่โดยการทำให้ยอมรับสภาพที่เกิดขึ้นและดำเนินชีวิตต่อไปให้เป็นไปอย่างปกติที่สุดแม้ว่าภาวะที่เพิ่มขึ้นคือ ทำงานหาเลี้ยงครอบครัวและเป็นแม่บ้านดูแลบ้านความเป็นอยู่ของคนในครอบครัวซึ่งปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ปรับตัวได้คือการช่วยเหลือจากรัฐกำลังใจจากเพื่อนรอบข้างและบุตรซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดเมื่อผู้หญิงและครอบครัวเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านรอตันบาตูทุกคนในหมู่บ้านอยู่อย่างปกติสุขเนื่องมาจากความเห็นอกเห็นใจกับเรื่องราวความหลังที่คล้ายคลึงกัน

งานศึกษาของ ญฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ แววมลลี แวบูละ และนพรินทร์ สุบินรัตน์ (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ชุมชนศรัทธา : การพัฒนาด้วยหลักศาสนาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยศึกษาวิวัฒนาการ รูปแบบและกระบวนการพัฒนาชุมชน ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมสนับสนุนความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชนศรัทธาในการพัฒนาเพื่อสร้างชุมชนเป็นสุข ผลการศึกษาพบว่าความรุนแรงในปี พ.ศ. 2547 ได้ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม การก่อตัวขึ้นของเครือข่ายชุมชนศรัทธา ภายใต้แนวคิด “ใช้ศาสนาและศรัทธา” สร้างรูปแบบการพัฒนาที่เรียกว่า “ความเป็นชุมชนศรัทธา” จากองค์ประกอบทั้ง 4 คือ (1) แนวคิดการพัฒนาด้วยหลักศาสนาและศรัทธา การสร้างความร่วมมือสี่เสาหลัก พัฒนาประชาชนและชุมชนเป็นศูนย์กลาง และสร้างการเปลี่ยนแปลงชุมชนหนุนสร้างสันติสุข (2) รูปแบบการสร้างความร่วมมือสี่เสาหลัก (3) กระบวนการพัฒนาที่เริ่มต้นจากการเตรียมปฏิบัติการ การศึกษา การวิเคราะห์ชุมชน การปฏิบัติการระดับชุมชนและเชื่อมโยงชุมชนกับเครือข่ายและติดตามประเมินผล (4) ทำให้เกิดผลสำเร็จในการนวัตกรรมพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน การคิดค้นกิจกรรมสู่ความยั่งยืน หน่วยงานภายนอกให้การยอมรับและมีทัศนคติที่ดีในการส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายชุมชนศรัทธามากยิ่งขึ้น การดำเนินงานเครือข่ายชุมชนศรัทธามีปัญหาและอุปสรรคหลายประการทั้งในระดับชุมชน เครือข่าย ปัญหาสถานะตำแหน่งแห่งที่ และปัญหาการเสถียรติดอุดมคติ จึงเสนอว่า ชุมชนศรัทธาต้องปรับโครงสร้างและระบบบริหารที่เน้นการกระจายอำนาจมากขึ้น มีกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพแกนนำ การสื่อสารธารณะ และการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเครือข่าย องค์กรประชาชนอื่นในทุกระดับ

งานศึกษาของ ญฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ คณิงนิจ มากชูชิต และกอแก้ว วงศ์พันธ์ (2556) เรื่องผู้หญิงกับการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงของชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทผู้หญิงกับการพัฒนาบริบทที่ส่งเสริม ผลักดันให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงของชุมชนทั้งในระดับชุมชนและเครือข่าย เพื่อเป็นแนวทางในการยกระดับผู้หญิง

ในกระบวนการพัฒนาที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรมชุมชนผ่านการศึกษาประวัติชีวิต ผู้หญิงในเครือข่ายชุมชนศรัทธาพบว่า ผู้หญิงมีบทบาทในการขับเคลื่อนงานพัฒนาและสามารถเปิดพื้นที่แสดงบทบาทได้มากขึ้น ท่ามกลางการยอมรับของแกนนำที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย รวมทั้งการก้าวเป็นผู้นำในการพัฒนาเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าต้องมีการส่งเสริมผู้หญิงให้มากขึ้น โดยเฉพาะการทำงานในระดับชุมชนโดยมีกระบวนการในการสนับสนุนการทำงานอย่างจริงจัง รวมทั้งการสร้างความตระหนักในประเด็นบทบาทผู้หญิงหรือบทบาทหญิงชายให้กับชุมชน และผู้นำกลุ่มต่าง ๆ

นิรวานา ลาเต๊ะ (2556) ศึกษาเรื่องบทบาทด้านศาสนา ด้านสังคมวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจของสตรีมุสลิมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความสงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่และปัญหาการปรับตัวของสตรีมุสลิมภายหลังจากการสูญเสียสามีตลอดจนบทบาทด้านศาสนา ด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของสตรีมุสลิมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากสตรีมุสลิมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบผู้นำศาสนาและองค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่รวม 11 คน ผลการศึกษา พบว่า เหตุการณ์ความไม่สงบส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของสตรีมุสลิมทำให้ต้องสูญเสียสามีต้องรับภาระในการในการเลี้ยงดูบุตรต้องอยู่อย่างหวาดระแวงความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนเกิดความแตกแยกสตรีมุสลิมต้องรับบทบาทในการอบรมสั่งสอนบุตรให้ความรักความอบอุ่นดูแลสุขภาพจิตใจออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้เป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในกลุ่มแม่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับสตรีเรียกร้องความเป็นธรรมต้องปรับตัวทำใจยอมรับสภาพที่เกิดขึ้นโดยใช้ศาสนาและสังคมเป็นแรงสนับสนุน คือ การดุอาอ์ (ภาวนา) การปฏิบัติศาสนกิจและการพูดคุยกับเพื่อนฝูงเพื่อให้ผ่านเรื่องราวเลวร้าย

จากการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้ศึกษาสามารถสรุปได้ว่าภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ได้นำมาสู่บทบาทที่เปลี่ยนไปของผู้หญิงในพื้นที่เป็นอย่างมาก ทั้งนี้จากความเป็นภรรยา ลูก หรือน้องสาว ได้นำมาซึ่งการต่อสู้ดิ้นรนในการเป็นผู้นำครอบครัว หาเลี้ยงคนในครอบครัว รวมถึงต้องต่อสู้กับความยุติธรรมที่เกิดขึ้น สถานการณ์ที่เกิดขึ้นผู้หญิงต่างมิได้ตั้งด้วยกับสิ่งที่เกิดขึ้นและจะต้องแบกรับภาระที่หนักเหล่านี้ จนกระทั่งได้มีการรวมตัวของผู้หญิงในการที่จะเป็นผู้นำหรือหัวหน้าครอบครัวที่สามารถช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นได้ การรวมตัวของผู้หญิงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ก่อเกิดเป็นพลังสำคัญเพื่อเรียกร้องสิทธิของตน การมีส่วนร่วมเพื่อได้รับการสนับสนุนส่งเสริมเพื่อพัฒนาตนเองและผู้อื่นในทุกมิติอีกทั้ง การเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนงานด้านสันติภาพของผู้หญิงที่ได้เข้ามา มีบทบาทอย่างโดดเด่นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ดังนั้น การรวมตัวของผู้หญิงเพื่อก่อรูปการทำงานขึ้นเป็นเครือข่ายชมรม สมาคมนับเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นจากพลังของผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนใต้ซึ่งภาครัฐเอกชนหรือหน่วยงานที่สนใจในประเด็นดังกล่าวควรเข้ามาหนุนเสริมการทำเพื่อให้เกิดสันติภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาพัฒนาการ บทบาทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพและเสนอแนะแนวทางการสร้างสันติภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการมีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์พัฒนาการของสมาคมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงแนวทางในการสร้างสันติภาพโดยผู้หญิงเพื่อให้เห็นประเด็นของรูปแบบและแนวทางให้ผู้หญิงได้เข้ามาสู่พื้นที่การทำงานทางสังคมและนำแนวคิดบทบาทเพื่อมาศึกษาบทบาท กิจกรรมของผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายหลังการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบที่ได้สร้างความสูญเสียอย่างมหาศาล บทบาทของผู้หญิงได้เปลี่ยนไป มาใช้ร่วมกับการวิเคราะห์สถานการณ์ที่นำมาซึ่งบทบาทที่สำคัญของผู้หญิงทั้ง 6 ด้าน และใช้แนวคิดในการประชาสังคมและเครือข่ายทางสังคม เพื่อแสดงให้เห็นถึงการก่อเกิดพลังใหม่โดยผู้หญิงที่เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรมเพื่อปฏิบัติการทางสังคมที่ได้สร้างเครือข่ายการทำงาน การเกิดขึ้นของการทำงานรูปแบบภาคประชาสังคมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

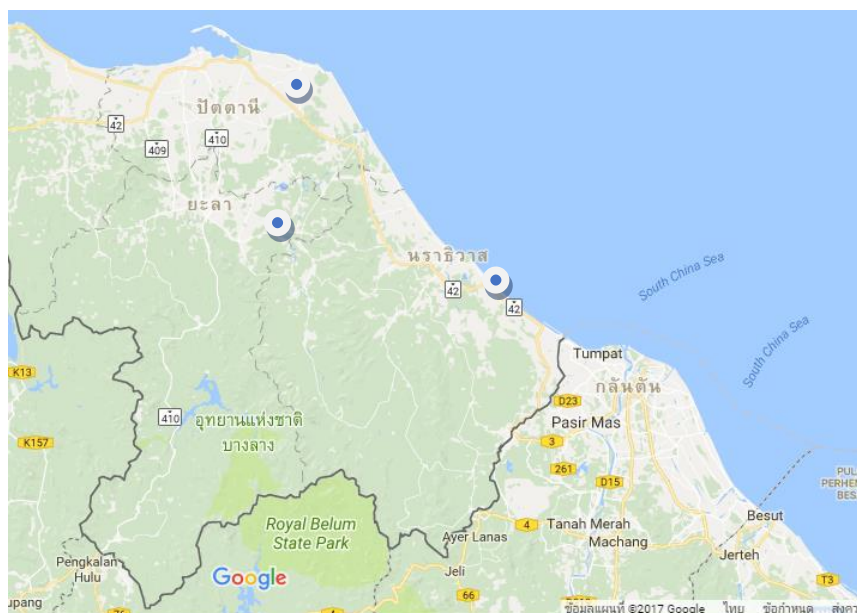

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพกับการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ศึกษาค้นคว้าจากข้อมูล เอกสาร (Documentary) เป็นกระบวนการศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาข้อมูลภาคสนาม โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก สทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมไม่มีส่วนร่วมและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และสร้างข้อสรุปเพื่อให้เห็นขั้นตอนการดำเนินการศึกษาโดยมีรายละเอียดดังนี้

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) โดยเลือกสมาคมหญิงเพื่อสันติภาพ (We Peace) ตั้งอยู่ อำเภอเมือง จังหวัดยะลาซึ่งตั้งขึ้นเพื่อศูนย์กลางในการประสานงานในระดับพื้นที่ ครอบคลุมจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และ จังหวัดนราธิวาส

ภาพที่ 4 พื้นที่ศึกษา

ที่มา : google map สืบค้นวันที่ 1 สิงหาคม 2560

ทั้งนี้พิจารณาจากลักษณะของการดำเนินงานของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพที่เน้นการทำงานอย่างต่อเนื่องด้านสันติภาพในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้คำปรึกษา เยียวยาแก่ผู้หญิงและเด็กผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรง การพัฒนาศักยภาพ และการส่งเสริมผู้นำความเป็นแก่ผู้หญิงในพื้นที่ รวมถึงเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสันติภาพในพื้นที่สาม

จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ครอบคลุมการทำงานทั้งสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสมาคมแห่งนี้ได้ดำเนินงานอย่างเข้มแข็งมีความโดดเด่นและเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วนจนถึงปัจจุบันมากกว่า 12 ปี ดั่งสะท้อนจากกิจกรรมและรางวัลที่ได้รับแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จจากการทำงานที่ผ่านของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้ร่วมพัฒนาที่มุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของคนในพื้นที่เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความมั่นคง เข้มแข็งให้กับชุมชน สังคมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้มาอย่างต่อเนื่อง

ผู้ให้ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลสัมภาษณ์จากคณะทำงานขับเคลื่อนของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ ผู้ให้ความร่วมมือดำเนินกิจกรรมของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ จากภาครัฐและภาคเอกชน เครือข่ายภาคประชาสังคม รวมถึงผู้หญิงและครอบครัวของผู้ได้รับผลกระทบ ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. คณะทำงานขับเคลื่อนของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ แกนนำที่เป็นคณะทำงานของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ 2 คน ผู้ที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว 3 คน และจิตอาสา 2 คน ที่เป็นแกนนำและร่วมดำเนินกิจกรรมของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในแต่ละคนต่างมีประสบการณ์ที่หลากหลายและแตกต่างกัน

2. ผู้ให้ความร่วมมือดำเนินกิจกรรมของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ ภาครัฐ และเอกชนที่ให้การสนับสนุน ได้แก่ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ มูลนิธิเอเชีย (Asia Foundation) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนการทำงานเพื่อให้เกิดผลการดำเนินงานกิจกรรมที่ผ่านมา รวม 2 คน

3. เครือข่ายภาคประชาสังคม/แนวร่วม จำนวน 3 เครือข่าย เครือข่ายละ 2 คน รวม 6 คน ได้แก่ สมาคมฟ้าสีสุขภาวะเด็กและเยาวชนชายแดนใต้ เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ และเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพ ซึ่งเป็นเครือข่ายภาคประชาสังคมที่ประสานการทำงานด้านสันติภาพร่วมกับสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพอยู่อย่างต่อเนื่อง

4. ผู้หญิงและครอบครัวของผู้ได้รับผลกระทบ จำนวน 7 ครอบครัวจากพื้นที่ในจังหวัด ปัตตานี 2 ครอบครัว ยะลา 3 ครอบครัว และนราธิวาส 2 ครอบครัว รวม 7 ครอบครัว¹

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ที่วางไว้ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่ม แบบบันทึกข้อมูลจากการสังเกตภาคสนาม และจดบันทึกข้อมูล

¹ ในบางส่วนของ การสัมภาษณ์ผู้ที่ได้รับผลกระทบผู้วิจัยจะใช้นามสมมติในการนำเสนอ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) จากหนังสือ เอกสารการประชุม วารสาร บทความ รายงานการศึกษางานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ และการสืบค้นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษา เพื่อเตรียมแนวคำถาม สัมภาษณ์ก่อนการลงภาคสนาม

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยกำหนดแนวคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยโดยการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่ม เพื่อทำความเข้าใจถึงพัฒนาการ บทบาทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ รวมถึงการเสนอแนะแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้หญิงโดยมีวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

2.1 สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการกับผู้ให้ความร่วมมือดำเนินกิจกรรมทั้งจากภาครัฐและเอกชน โดยผู้วิจัยได้นัดหมายกับผู้ให้ข้อมูลและสัมภาษณ์ พูดคุยโดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่วางไว้

สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับคณะทำงานขับเคลื่อนของสมาคม เครือข่ายภาคประชาสังคม และผู้หญิงและครอบครัวของผู้ได้รับผลกระทบ ผู้วิจัยจะสนทนากับผู้ให้ข้อมูลอย่างเป็นกันเอง ไม่ถามเป็นลำดับขั้นตอน การสัมภาษณ์จะขึ้นอยู่กับสถานการณ์และบริบทในขณะนั้น

2.2 การสังเกต (Observation) แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ร่วมประชุมและร่วมดำเนินโครงการต่าง ๆ รวมถึงการระดมความคิดเห็นในการลงพื้นที่ ร่วมกิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้หญิงและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบกับคณะทำงานของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คือ การเข้าไปสังเกตการดำเนินกิจกรรม การออกความคิดเห็นต่าง ๆ ของสมาชิกในเวทีสัมมนา กับผู้ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และเครือข่ายภาคประชาสังคม และเมื่อสังเกตจึงจดบันทึกข้อมูล

2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยได้ดำเนินการสนทนากลุ่มกับแกนนำขับเคลื่อนของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ เพื่อให้สมาชิกร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงบทบาท กิจกรรมที่ได้ดำเนินการมา รวมถึงพัฒนาการ ความเป็นมาของสมาคม เพื่อให้คณะทำงานได้ร่วมทบทวนข้อมูลในแต่ละช่วงเวลาเพื่อสมาชิกเห็นภาพการทำงานที่ผ่านมาร่วมกัน

ในการนี้ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามโดยได้แสดงลักษณะการเก็บข้อมูลตามตารางดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือในการเก็บข้อมูล	ผล
1. คณะทำงานขับเคลื่อนของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ รวม 7 คน	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการและจดบันทึกลงในแบบสัมภาษณ์ - สนทนากลุ่ม - การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม <ul style="list-style-type: none"> - สังเกตอย่างมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการทำงาน การจัดกิจกรรมของสมาคมฯ ผู้วิจัยได้ไปเข้าร่วม เช่น การสัมมนา การจัดอบรม การลงพื้นที่จัดประชุม การเยี่ยมบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบ และการร่วมระดมความคิดเห็น - สังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม เข้าร่วมดำเนินกิจกรรม การออกความคิดเห็นต่าง ๆ ของสมาชิกของสมาคมในกิจกรรมที่ได้ไปเข้าร่วม พร้อมกับบันทึกข้อมูลจากการสังเกต 	ได้ทราบถึงพัฒนาการและบทบาทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ รวมถึงการสร้างสรรค์สันติภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ผู้ให้ความร่วมมือดำเนินกิจกรรมของสมาคมฯ ได้แก่ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ มูลนิธิเอเชีย รวม 2 คน	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ แล้วจดบันทึกกับแบบสัมภาษณ์ - สังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมเข้าร่วมกิจกรรม โครงการที่ได้จัดขึ้นร่วมกับสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ และจดบันทึกในแบบบันทึกข้อมูลจากการสังเกต 	เพื่อได้ทราบถึงบทบาทการทำงานของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพที่ผ่านมา

ตารางที่ 1 (ต่อ) แสดงการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือในการเก็บข้อมูล	ผล
3. เครือข่ายภาคประชาสังคม/แนวร่วม ได้แก่ สมาคมฟ้าสีงเสริมสุขภาพเด็กและเยาวชนชายแดนใต้ เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคม เพื่อสันติภาพชายแดนใต้ และเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพ จำนวน 3 เครือข่าย เครือข่ายละ 2 คน รวม 6 คน	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ - สังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน แล้วจดบันทึกลงในแบบสัมภาษณ์ 	พัฒนาการ บทบาทของสมาคม และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันกับเครือข่ายภาคประชาสังคม รวมถึงการสร้างสันติภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้
4. ผู้หญิงและครอบครัวของผู้ได้รับผลกระทบ จำนวน 7 ครอบครัว จากพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนใต้ ได้แก่ ปัตตานี 2 ครอบครัว ยะลา 3 ครอบครัว นราธิวาส 2ครอบครัว รวม 7 ครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ - สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยสังเกตกิจกรรมเยี่ยมบ้าน การมีปฏิสัมพันธ์และท่าทางการพูดคุยกับผู้ที่ได้รับผลกระทบแล้วจดบันทึกลงในแบบสัมภาษณ์ 	วิธีการเยียวยาการเข้าถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบ

การตรวจสอบข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลขณะลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือของข้อมูลจึงใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) ซึ่งเป็นวิธีการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งเวลา การเก็บข้อมูลแต่ละช่วงเวลาว่าข้อมูลที่ได้จะแตกต่างกันหรือไม่ การตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งสถานที่ หากข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่และการตรวจสอบจากบุคคล ถ้าผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลต่าง ๆ จะมีความเหมือนหรือต่างกัน เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยมีความน่าเชื่อถือ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์จากข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมถึงการสังเกตแล้วนำข้อมูลที่ได้ในประเด็นประวัติความเป็นมาที่นำมาสู่พัฒนาการ บทบาทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ รวมถึงการเสนอแนะแนวทางการสร้างสันติภาพ โดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้กับเครือข่ายต่าง ๆ หลังจากนั้นวิเคราะห์ตามขั้นตอน ดังนี้

กำหนดประเด็น: นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์สังเกตและข้อมูลจากเอกสารที่รวบรวมได้มากำหนดประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

จำแนกหมวดหมู่: นำข้อมูลจากเอกสารจากการสังเกตและจากการสัมภาษณ์มาจัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา

สร้างข้อมูล: นำข้อมูลที่ได้มาศึกษาและนำประเด็นจากข้อมูลมาจัดกลุ่มและใช้การตีความเพื่อสร้างข้อสรุปและนำเข้าสู่ผลการวิจัยเชิงพรรณานี้เนื้อหา ใช้แหล่งข้อมูลหลายทางประกอบกัน เช่น การสัมภาษณ์ เอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์โดยการตีความ สรุปความโดยใช้แนวคิดและทฤษฎีที่ได้ศึกษามาอธิบาย

ผลการวิจัย

ในส่วนนี้ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูล ตามลำดับ ได้แก่ พัฒนาการ บทบาทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ และแนวทางการสร้างสันติภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

พัฒนาการของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ

สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพเป็นองค์กรภาคประชาสังคมที่เข้ามาในการเป็นส่วนหนึ่งของงานด้านสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายประชาสังคมในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนได้เข้ามาร่วมมือกิจกรรมและสนับสนุนการทำงานที่จะนำไปสู่การพัฒนาผู้หญิงเพื่อผู้หญิงในท้องถิ่น ท่ามกลางสถานการณ์ความรุนแรง สมาคมแห่งนี้ได้ขับเคลื่อนดำเนินงานตลอดมา จากการศึกษาผู้วิจัยนำเสนอพัฒนาการออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 บาดแผลและหยดน้ำตาเราจะไม่ทิ้งกัน ช่วงที่ 2 รวมกันเราอยู่เราจะสู้ไปด้วยกัน และช่วงที่ 3 พลังผู้หญิงเรารวมกันสู่สันติภาพ โดยพิจารณาจากแนวทางการทำงานที่ปรับตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ช่วงเวลาที่เปลี่ยนพร้อมกับเหตุการณ์สำคัญเป็นเกณฑ์ทำให้เห็นถึงพัฒนาการของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพได้โดยมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปและมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาดังนี้

ก่อนการก่อตั้งเครือข่ายผู้หญิงเพื่อสันติภาพ เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ยังคงเกิดขึ้น ผู้หญิงได้มีการรวมตัวและเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อชุมชนร่วมกับหน่วยงานของภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน โดยเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมอาชีพ การศึกษา และการพัฒนาชุมชน เป็นต้น แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์การปล้นปืนที่จังหวัดนราธิวาส ในปี พ.ศ.2547 เป็นต้นมา ทำให้ประชาชนในพื้นที่ต่างได้รับผลกระทบทั้งทางร่างกาย การบาดเจ็บ ความสูญเสียต่อชีวิต และทรัพย์สิน รวมถึง ด้านจิตใจเมื่อต้องสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักของคนในพื้นที่กลุ่มผู้หญิง ซึ่งความสูญเสียที่เกิดขึ้นจึงเป็นจุดเปลี่ยนและเป็นการเริ่มต้นที่สำคัญที่ทำให้ผู้หญิงได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานภาคประชาสังคม ร่วมแก้ไขปัญหาท้องถิ่นตามแนวสันติวิธี จนกระทั่งเกิดขึ้นหลังเหตุการณ์ความรุนแรงเมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ.2547 ณ มัสยิดกรือเซะ และเหตุการณ์กว่า 11 จุด ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เหตุการณ์ดังกล่าวยังคงเป็นที่จดจำที่ทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ประชาชนต้องอยู่อย่างหวาดระแวงและหวาดกลัวในการดำเนินชีวิต จนกระทั่งเป็นจุดเริ่มของ “เครือข่ายผู้หญิงเพื่อสันติภาพ”

ช่วงที่ 1 บาดแผลและหยดน้ำตาเราจะไม่ทิ้งกัน (เมษายน พ.ศ.2547 – พ.ศ.2548)

สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ เกิดขึ้นจากกลุ่มผู้หญิงจากส่วนกลางที่สนใจในประเด็น การช่วยเหลือผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบได้รวมกลุ่มคนทำงานในประเด็น ผู้หญิง ได้แก่ มูลนิธิผู้หญิง ศูนย์สันติศึกษาและสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ลงพื้นที่เพื่อประเมินสถานการณ์และให้การช่วยเหลือผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบ รวมถึงสนับสนุนการทำงานแรกเริ่มร่วมกับผู้ประสานงานในพื้นที่ คือ ปาตีเมาะ เปาะอิตเต ดาโอะ และจัดตั้ง “เครือข่ายผู้หญิงเพื่อสันติภาพ” จากนั้นได้มีการรวบรวมผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบ จากเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้รวมจำนวน 8 คน เริ่มต้นการทำงานในนาม “เครือข่ายผู้หญิงเพื่อสันติภาพ” ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ.2547 โดยมีแนวคิดเพื่อเข้ามา เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือผู้หญิงและเหยื่อจากเหตุความรุนแรงที่เกิดขึ้น ผ่านกิจกรรมแรกที่จัด คือ “การสานใจห่วงใยครอบครัวชายแดนใต้” โดยได้มีการเยี่ยมครอบครัวผู้ที่ได้รับผลกระทบ และให้ การช่วยเหลือเยียวยา ส่งเสริมการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว พร้อมทั้งมี การสำรวจติดตามความต้องการของผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบเพื่อให้การช่วยเหลือ ต่อไป การจัดตั้งในช่วงแรกเริ่มของเครือข่ายแห่งนี้มีลักษณะการทำงานที่มุ่งเน้นเพื่อช่วยเหลือเยียวยา ผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งจากสถานการณ์ความไม่สงบ หลังจากได้จัดตั้งเครือข่ายในระยะหนึ่งผู้ ประสานงานเครือข่ายและสมาชิกได้เริ่มมีการประสานงานกับชุมชนต่าง ๆ เพื่อขยายพื้นที่การทำงาน ให้เกิดพลังของคนในท้องถิ่นและเพื่อให้การดำเนินเป็นไปอย่างตามความต้องการของคนท้องถิ่น ในการให้ความรู้ การช่วยเหลือและส่งต่อความช่วยเหลือเพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ในการก่อตั้งช่วงเริ่มแรก คือ การให้ความช่วยเหลือผู้หญิงที่ได้รับ ผลกระทบจากความรุนแรง และการสร้างบทบาทของผู้หญิงในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเปลี่ยนผ่าน ความขัดแย้งโดยใช้แนวทางสันติภาพไม่ใช้ความรุนแรง มีวิสัยทัศน์ของเครือข่ายผู้หญิงเพื่อสันติภาพ ที่ว่าหญิง-ชายในสามจังหวัดชายแดนใต้ อยู่อย่างเสมอภาค สันติสุข และมั่นคง การรวมตัวของผู้หญิง ดังกล่าวมีขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางในการเป็นตัวเชื่อมประสานการทำงานในระดับท้องถิ่นและส่วนกลาง ช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กที่ได้รับผลกระทบการทำงานในช่วงแรกจะมุ่งเน้นงานเยียวยาและสนับสนุน ให้ผู้หญิงในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทการทำงานเรื่องผู้หญิงและเด็ก

จากคำบอกเล่าของผู้ร่วมก่อตั้ง ปัจจุบันดำรงตำแหน่งนายกสมาคมผู้หญิงเพื่อ สันติภาพได้บอกเล่าถึงการรวมตัวของเครือข่ายผู้หญิงเพื่อสันติภาพ ที่ได้ก่อตั้งจากการต้องการเข้ามา เป็นส่วนหนึ่งเพื่อเยียวยาช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ที่ว่า

“...ช่วงก่อร่างในช่วงแรกของเครือข่ายได้มีการรวมกลุ่มโดยการช่วยเหลือจากกลุ่มผู้หญิงจาก ส่วนกลางที่สนใจในประเด็นการช่วยเหลือผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนใต้ซึ่งกะและเพื่อน ๆ อีก 7 คนร่วมกันทำงานเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงโดยเริ่มจาก การเยียวยาให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ 28 เมษายน พ.ศ.2547 และ ฉันทมองว่า แม่ ภรรยา ลูกสาวจะอยู่อย่างไรเมื่อพ่อ สามี น้องชายเสียชีวิต หรือพิการจาก

เหตุการณ์ความไม่สงบ จึงเกิดโครงการให้ความช่วยเหลือเยียวยา ส่งเสริมทุนการศึกษา การประกอบอาชีพ ในช่วงแรกเริ่มของการทำงาน แต่ต่อมาเริ่มมีองค์กรทำเรื่องเยียวยาเพิ่มมากขึ้นและเห็นว่าเริ่มมีเสียงสะท้อนของผู้หญิงให้ทำประเด็นอื่นๆ ด้วยจึงเริ่มเข้าสู่การทำงาน ในประเด็นสิทธิผู้หญิงความรุนแรงผู้หญิงในทุกรูปแบบ...” (ปาตีเมาะ เปาะอิตเตดาโอะ, สัมภาษณ์วันที่ 13 มิถุนายน 2558)

จากคำบอกเล่าดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า จากสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 เป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตัวของกลุ่มผู้หญิงขึ้นมา เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยช่วงแรกได้มีการทำงานในรูปแบบของการเยียวยา ช่วยเหลืออาชีพเพื่อให้มีรายได้ในการหาเลี้ยงครอบครัวสนับสนุนการศึกษา กระทั่งได้มีการขยายการทำงานที่เข้าถึงผู้หญิงมากยิ่งขึ้นที่จะอยู่ในรูปแบบของการให้ความรู้ การให้คำปรึกษา สร้างความเข้าใจในประเด็นเกี่ยวกับกฎหมาย และเรื่องสิทธิมนุษยชน

ทั้งนี้ ปาตีเมาะ เปาะอิตเตดาโอะ นายกสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ ได้บอกเล่าถึงสิ่งที่พบเจอที่เป็นพลังให้เขาต้องมีจุดยืนในสังคมอยู่ทุกวันนี้ ถึงการเป็นหนึ่งในสมาชิกของครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ที่ได้ลุกขึ้นมางานภาคประชาสังคมที่ทำหน้าที่ประสานงานคอยช่วยเหลือครอบครัวผู้สูญเสียจากเหตุการณ์ความไม่สงบมาตั้งแต่ปี 2547 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เล่าว่า

“ความเศร้า เสียใจ ความเจ็บปวดของผู้หญิงคนหนึ่งที่ต้องสูญเสียคนในครอบครัว จากเหตุการณ์ความไม่สงบที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ครั้งแล้วครั้งเล่า เป็นความสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิต กะเมาะห์ มีพี่น้องทั้งหมด 7 คน และต้องสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักไปแล้ว 4 คนและบาดเจ็บ 1 คน รวม 5 คน คือ นายรอฮิมพี่ชายซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านได้เสียชีวิตเมื่อวันที่ 29 มกราคม 2547 ต่อมาเมื่อวันที่ 17 เมษายน ปี 2549 ต้องสูญเสียพี่ชายอีกคน คือนายซำซุดดิน ซึ่งเป็น อส. เกิดเหตุการณ์ต่อหน้าต่อตา ท่ามกลางชาวบ้านที่กำลังซื้อของในตลาดหน้าบ้าน ในครั้งนั้นตลาดได้ถูกปิดไปเพราะความหวาดกลัวของผู้คนในพื้นที่ กระทั่งเมื่อ นายอับดุลอายีฟ ดอรรต เสียชีวิตลงเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2549 ทั้งๆที่พี่ชายเป็นเพียงคนธรรมดา เป็นชาวทำสวนไม่เคยมีความขัดแย้งกับใคร และเมื่ออีกครั้งกับความเจ็บปวดเมื่อกะได้สูญเสียพี่สาวไปอีก 1 คน คือนางลัลลา เปาะอิตเตดาโอะ บาดเจ็บ 1 คน คือนางลีตะ เปาะอิตเตดาโอะ ที่ต้องตกเป็นเป้าของผู้ก่อการตามพี่ ๆ ของเธอไปอีกคน

ถึงวันนี้กะไม่กลัวอะไรแล้ว เพราะถ้าเราไม่อยู่ตรงนี้ ใครจะต่อสู้เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรม ให้สังคมได้รับทราบถึงความทุกข์ยากของบ้านเรา และถ้าเธอตายไป แต่เจ้าหน้าที่ยังสามารถชันสูตรศพ และชี้ผู้ร้ายตัวจริงได้ ประกอบกับหลักฐานที่เป็นความจริง กะเมาะห์ก็ยอม เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับสังคม” และได้สะท้อนถึงความเจ็บซ้ำใจอีกว่า “ขณะที่พี่ชายคนที่เสียชีวิต ก็ไม่มีหน่วยงานรัฐใดเลยที่แวะมาเยี่ยม มีแต่ตำรวจ ทหารเข้ามาดูศพ บ่งบอกถึงการเลือกปฏิบัติ เพราะตอนที่พี่ชายซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน และ อส. ต่างได้รับการดูแลเป็น

อย่างดี แต่ประชาชนธรรมดาไม่ได้รับการดูแล ไม่มีการแจ้งตาย เสมือนว่าพี่ชายเป็นชีวิตที่ไร้ค่า ไม่มีเกียรติ คล้ายตั้งเป็นผักเป็นปลาเท่านั้น”

จากคำบอกเล่าของนายกสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพที่ต้องพบเจอกับความสูญเสียที่ไม่มีวันกลับแต่ก็ยังคงเข้ามาทำงานในพื้นที่ที่แม่จะมีความเสี่ยงแต่การสามารถก้าวผ่านความกลัว ความเสียใจจากการสูญเสียชีวิต การบาดเจ็บของบุคคลอันเป็นที่รัก และหลานที่ต้องกลับกลายเป็นเด็กกำพร้า ความสูญเสียที่เกิดขึ้นได้เป็นพลังที่สำคัญให้เขาลุกขึ้นมาต่อสู้ เรียกร้อง และช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบอีกหลาย ๆ คนสามารถกลับมาเย็นขึ้นและใช้ชีวิตได้อีกครั้ง และเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการทำงานประเด็นผู้หญิงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในนาม สมาคมผู้หญิงและสันติภาพ เพื่อเป็นหนึ่งในพลังสำคัญในการขับเคลื่อนงานผู้หญิงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สรุปได้ว่า จุดเริ่มของเครือข่ายผู้หญิงเพื่อสันติภาพเกิดขึ้นจากการช่วยเหลือจากกลุ่มคนจากส่วนกลางที่ให้ความสนใจในปัญหาความไม่สงบที่มีผลกระทบต่อผู้หญิงและเด็กในพื้นที่ ทำให้ได้มาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานช่วยเหลือผู้คนในพื้นที่ และได้มีการรวมกลุ่มของผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบและจิตอาสา ก่อตั้งเป็น “เครือข่ายผู้หญิงเพื่อสันติภาพ” และดำเนินการช่วยเหลือเยียวยาจิตใจ ส่งเสริมอาชีพ ให้ความรู้การศึกษา และติดตามความต้องการเพื่อช่วยเหลือและส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

ช่วงที่ 2 รวมกันเราอยู่เราจะสู้ไปด้วยกัน (พ.ศ.2549 –พ.ศ.2553)

ช่วงที่สองเกิดการเปลี่ยนผ่านของกลุ่มที่เข้ามาช่วยเหลือและสนับสนุนการดำเนินงาน รวมถึงเหตุการณ์รุนแรงยังคงเกิดขึ้นและสร้างความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินแก่ประชาชนในพื้นที่ ในขณะนั้นได้มีการประกาศใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่ ทำให้เกิดจุดเปลี่ยนการทำงานของเครือข่าย

ช่วงกลางปี พ.ศ.2549 ผู้ประสานงานเครือข่ายได้ขยายการทำงานโดยการเข้าถึงชุมชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้และได้รวมตัวผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่มาร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนโดยพลังผู้หญิงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ในนาม “กลุ่มผู้หญิงกับสันติภาพ” โดยมีหัวหน้ากลุ่ม และแกนนำหลักจำนวน 10 คน ในระยะเวลาดังกล่าวได้มีการประกาศใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่ไม่มีความเข้าใจเรื่องกฎหมาย จึงได้มีการลงพื้นที่ชุมชน และสร้างเครือข่ายอาสาสมัครในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างอาสาสมัครในพื้นที่จำนวน 871 ครอบครัวทุกตำบลในพื้นที่ในสามจังหวัด คือ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส เพื่อมาอบรมให้ความรู้ และขยายการทำงานเพื่อให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา รวมถึงให้คำแนะนำเอกสารต่าง ๆ พร้อมกับการลงพื้นที่เข้าไปชุมชนเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเข้าใจให้กับคนในพื้นที่ผ่านโครงการนำความรู้เรื่องสิทธิและกฎหมายสู่ชุมชน เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่ถูกต้องในเรื่องความรู้ทางการเมือง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการผลักดันการสร้างสันติภาพและสร้างวิทยาการ

กระบวนการให้ความรู้ ฝึกอบรมเรื่องการคุ้มครองสิทธิตามกระบวนการกฎหมาย โดยการสนับสนุน การดำเนินกิจกรรมจากมูลนิธิเอเชียที่เข้าร่วมขับเคลื่อนในการจัดอบรมให้ความรู้แก่แกนนำ และอาสาสมัคร โดยได้มีการลงพื้นที่ชุมชน และมีอาสาสมัครที่ทำงานรณรงค์ให้เกิดการยุติความ รุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้องค์กรนี้ทำงานในประเด็นผู้หญิง โดยเน้น การมีส่วนร่วมของผู้หญิงและเด็กที่เป็นจิตอาสาและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรง เป็นผู้ขับเคลื่อนการทำงาน

ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2550 ได้เริ่มทำงานในประเด็นความรุนแรงในครอบครัว และให้ การช่วยเหลือผู้หญิงที่ถูกละเมิดสิทธิ ในขณะนั้น กลุ่มจึงได้มาขยายการทำงานเพื่อผู้หญิงในทุกมิติ โดยการนำอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบหรือซีดอว์ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women: CEDAW) มาปรับใช้ และยึดรูปแบบการทำงานดังกล่าวมาปฏิบัติในการทำงานที่จะครอบคลุมดูแลผู้หญิงในทุกมิติ อีกทั้ง เข้ามาส่งเสริมในประเด็นสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค ความเท่าเทียมหญิง - ชาย และ ส่งเสริม ร่วมกันพัฒนาให้มีความเข้มแข็งและพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงผ่านการจัดโครงการสิทธิและกฎหมายให้ ความรู้กับผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในทุกรูปแบบ รวมทั้งการใช้สื่อสันติภาพเพื่อนำ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงเผยแพร่ผ่านสื่อเพื่อสร้างความรู้ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการขับเคลื่อนการทำงาน โครงการที่ได้ ดำเนินการเช่น โครงการคุ้มครองสิทธิ และกฎหมายและความเสมอภาค เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับ ผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบ สร้างเครือข่ายผู้หญิงในพื้นที่ที่มีจิตอาสาในการทำงานช่วยเหลือผู้อื่นในพื้นที่ เพื่อลดปัญหาความรุนแรงในทุกรูปแบบต่าง ๆ ที่มีต่อผู้หญิงและเด็ก ให้สามารถปกป้อง คุ้มครองสิทธิ ของตนเอง ร่วมกันแก้ปัญหาและสร้างสันติสุขสู่จังหวัดชายแดนใต้และหยุดยั้งความรุนแรงต่อผู้หญิง และเด็กในทุกรูปแบบเพื่อสร้างสันติภาพที่ยั่งยืน

“... ชาวบ้านไม่เข้าใจ กฎหมายพิเศษ การปิดล้อม ปิดถนน หรือกรณีที่ดินจับ จึงได้คิดว่าทำ อย่างไรให้คนได้เข้าใจกฎหมายและได้รู้ว่ากฎหมายครอบคลุมอะไรบ้าง จึงได้จัดโครงการและ สร้างเครือข่ายร่วมขับเคลื่อนการทำงาน โดยมีอาสาที่เป็นคนในช่วยกันเข้าไปในชุมชนจะเกิด การยอมรับมากกว่าอาศัยคนนอก ไม่นานนักในปี 2550 ได้รับการประสาน เรื่องประเด็น รุนแรงในครอบครัวเข้ามา ฉันทเห็นว่า ปัญหาของผู้หญิงไม่ใช่แค่จากสถานการณ์ความไม่สงบ ยังมีปัญหาอื่น ๆ ที่ผู้หญิงได้ถูกละเมิดสิทธิ กลุ่มในขณะนั้นจึงได้ยึดหลักการทำงานตาม อนุสัญญาสากล (ซีดอว์) ...” (ปาตีเมาะ เปาะอิตเตดาโอะ, สัมภาษณ์วันที่ 14 พฤษภาคม 2560)

จากคำบอกเล่า จุดเปลี่ยนของสถานการณ์มีผลต่อรูปแบบกิจกรรมของคณะทำงาน ที่ได้เข้ามามีบทบาทการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายพิเศษ ให้ความรู้ผ่านกิจกรรม เข้าถึงชุมชน โดยคนในพื้นที่เพื่อลดความหวาดระแวง และให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจถึงสถานการณ์ รอบตัวมากขึ้น รวมถึง ส่งเสริมความเสมอภาค ความเท่าเทียมหญิง - ชาย สร้างความเข้าใจเรื่องสิทธิ

มนุษยชนกระบวนการทางกฎหมายให้กับอาสาสมัครเพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้กับคนในท้องถิ่นช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิ การให้ความรู้ ให้คำปรึกษา การรับเรื่องร้องทุกข์ และการช่วยเหลือส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมภาวะผู้นำ ผ่านเครือข่ายการทำงานโดยมีอาสาสมัครในพื้นที่กระจายตัวครอบคลุมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อเป็นส่วนประสานดำเนินกิจกรรม เป็นผู้เชื่อมต่อการทำงานในการพัฒนาชุมชน โดยการทำงานอย่างมีส่วนร่วมของผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนใต้และเน้นการให้ความรู้แก่ผู้หญิงและเด็กจากความรุนแรงในรูปแบบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้หญิงเข้ามาสู่กระบวนการสร้างสันติภาพในพื้นที่

จากการทำงานในช่วงนี้ ทำให้เห็นถึงการทำงานของหญิงเพื่อท้องถิ่น โดยการใช้ปฏิสัมพันธ์ในท้องถิ่น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมทั้งการหล่อหลอมจากอุดมการณ์ร่วมกันที่ตระหนักในการฟื้นฟูท้องถิ่น การเรียกร้องต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเอง เพื่อคนในท้องถิ่นนำมาสู่การรวมตัวของหญิงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ผู้หญิงได้มีการพัฒนาศักยภาพและมีช่องทางในการช่วยเหลือนำมาซึ่งการฟื้นฟูหญิงจากความรุนแรงในทุกรูปแบบมาทำงานมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ดังเสียงสะท้อนจากคณะทำงานสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพที่ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนงานผู้หญิงได้เข้าร่วมในช่วงบุกเบิกถึงปัจจุบัน ได้กล่าวว่า

“การได้เข้าทำงานที่ผ่านมามากมายมาเข้าร่วมด้วยการชักชวนของเพื่อนๆ พออยู่ระยะหนึ่งมีความรู้สึกที่ว่า ตัวเองไม่ได้อยู่คนเดียวเพราะยังมีเพื่อนๆที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงอีกมากมาย ทำให้เรามีกำลังใจสู้กับชีวิตมากขึ้นและพร้อมที่จะก้าวไปข้างหน้าเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นต่อไปเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในชุมชน สังคมที่เราอยู่ เพราะเมื่อเราได้ช่วยเหลือผู้อื่นทำให้เรามีความสุขและพร้อมที่จะให้การช่วยเหลือ ประสานงาน รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้หญิงได้มีบทบาทมากยิ่งขึ้น กล่าวพูด กล่าวแสดงออก และมีความแข็งแกร่งที่จะเผชิญในสถานการณ์ความไม่สงบที่ผ่านมาการได้เข้าร่วมกับสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพกว่า 11 ปี ได้เรียนรู้และพัฒนาตนเอง เกิดการเรียนรู้ เพื่อตนเอง ชุมชน และสังคมได้อย่างมั่นใจ”(ซารีญาร์ ยูโซ๊ะ, สัมภาษณ์ 13 มิถุนายน 2558)

จากคำบอกเล่า จะเห็นได้ว่า การเป็นจิตอาสากับการทำงานประชาสังคม หากทำเพียงคนเดียว หรือ กลุ่มคนเพียงกลุ่มเดียวนั้นไม่สามารถเกิดผลสำเร็จได้ ดังนั้นหากได้มีการทำงานร่วมกันของผู้หญิงเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันจะทำให้ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ส่วนหนึ่งที่สำคัญต่อการพัฒนา คือ ศักยภาพของผู้หญิงกับการทำงานในสถานการณ์เช่นนี้ ผู้หญิงสามารถก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำได้โดยได้รับการยอมรับทั้งจากคนในท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ที่จะแสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้หญิงผ่านการพัฒนา เรียนรู้ นำมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต รวมถึง การยอมรับเปิดใจให้ผู้หญิงเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานเพื่อร่วมสร้างสันติสุขร่วมกัน

การทำงานของกลุ่มในช่วงนี้ ได้ดำเนินงานประเด็นผู้หญิงที่ครอบคลุมในทุกมิติ และเน้นการมีส่วนร่วมของผู้หญิงและเด็กที่เป็นจิตอาสาและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรง รวมถึงอาสาสมัครเพื่อทำงานในชุมชน เป็นผู้ขับเคลื่อนการทำงาน เพียงระยะเวลาไม่นานเครือข่ายได้ขยายการทำงานจากกลุ่มคนเล็กๆได้มีการเพิ่มอาสาสมัครของเครือข่ายเพื่อร่วม

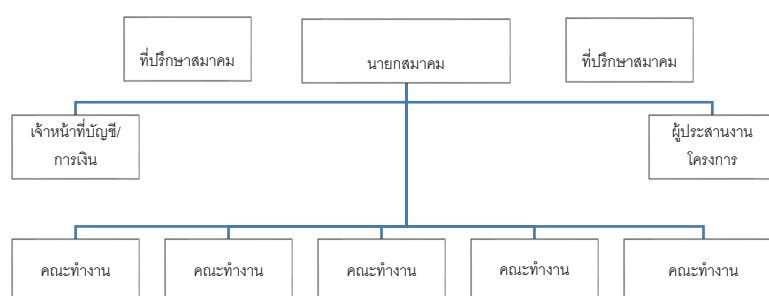
ขับเคลื่อนดำเนินการที่ครอบคลุมทั่วทุกตำบลของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ในนาม “กลุ่มผู้หญิงกับสันติภาพ” และได้มีการทำงานที่เข้าถึงกลุ่มคนและเสริมการทำงานที่มาจากความต้องการของประชาชนเพื่อให้การช่วยเหลือและยกระดับชีวิตของผู้หญิงให้ดีขึ้นในการใช้ชีวิตภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น อาทิเช่น การให้คำปรึกษา การรับเรื่องร้องเรียนของประชาชน การช่วยเหลือจากสมาชิกที่ได้รับอบรมความรู้ทางด้านกฎหมาย สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค ร่วมการแก้ปัญหาความรุนแรงที่เกิดกับเด็กและผู้หญิงในทุกรูปแบบด้วยสันติวิธี

ช่วงที่ 3 พลังผู้หญิงเรารวมกันสู้สันติภาพ (พ.ศ.2554 – พ.ศ.2559)

ในช่วงที่สามได้เกิดการตระหนักถึงการทำงานมั่นคงของกลุ่ม รวมถึงการแสดงตัวตนที่ถูกต้องโดยการจดทะเบียนเป็นสมาคมในนามของ “สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ” มีชื่อย่อ สมญ และใช้ชื่อภาษาอังกฤษ Association of Women for peace หรือเป็นที่รู้จักกันในนามของ “We Peace” เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ที่ได้จดทะเบียนเป็นสมาคม เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 เพื่อให้เข้าถึงผู้หญิงในทุกด้านของการทำงานเพื่อผู้หญิงและสร้างความยั่งยืนองค์กร รวมถึงการที่ผู้หญิงสามารถทำงานได้อย่างมีความมั่นใจเป็นการยืนยันตัวตนของคนทำงานให้สามารถตรวจสอบได้และได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อขับเคลื่อนงาน 5 ประการด้วยกัน คือ (1) เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้หญิงให้มีความมั่นคงด้านจิตใจ ความเป็นผู้นำในทางที่สร้างสรรค์ และไม่ตกเป็นเครื่องมือในการสร้างสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดจังหวัดชายแดนภาคใต้ (2) เพื่อเพิ่มความเป็นผู้นำและความมีคุณภาพของผู้หญิงในการเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจและการปกครองส่วนท้องถิ่น (3) เพื่อช่วยลดการแก้ปัญหาใช้ความรุนแรงมาเป็นการตัดสินใจของกลุ่มเด็กและผู้หญิง อีกทั้งลดการละเมิดสิทธิต่อเด็กและผู้หญิง(4) เพื่อให้เด็กและผู้หญิงในสามจังหวัด ทราบถึงสิทธิของตัวเองเพื่อเป็นเกราะเฝ้าระวังการละเมิดสิทธิในเด็กและผู้หญิง และ (5) เพื่อสร้างความปลอดภัยในกลุ่มเป้าหมายที่มาจากครอบครัวผู้เห็นต่างและครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงเพื่อการทำงานร่วมกันในอนาคต โดยมีวิสัยทัศน์เพื่อสร้างความเสมอภาคหญิง-ชาย ในสังคมภาคใต้ เป็นเลิศโดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงและประชาชนทั่วไป สู่ความเป็นผู้นำของผู้หญิงอย่างเข้มแข็ง และมีอำนาจต่อการตัดสินใจในการปกครองท้องถิ่นได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน และมีพันธกิจที่สำคัญ คือ มุ่งมั่นส่งเสริมความเสมอภาคหญิง - ชาย ในภาคใต้อย่างเท่าเทียม และสอดคล้องวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิสตรี บูรณาการการมีส่วนร่วมของผู้หญิง ครอบครัว และชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งพัฒนาสู่การเป็นผู้นำหญิงและมีอำนาจต่อการตัดสินใจในการปกครองท้องถิ่นอย่างมั่นคงและยั่งยืน แนวทางในการดำเนินงานของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ จากการศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางในการดำเนินงานได้ดังนี้ (1) สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพให้ความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและให้การช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบและความรุนแรงในครอบครัว เพื่อให้ผู้หญิงสามารถยืนหยัดพึ่งพาตนเองได้ (2)เสริมสร้างศักยภาพของผู้หญิง เพื่อให้ผู้หญิงก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำ และให้การปกป้อง คุ้มครอง ให้ความรู้ และสนับสนุนให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสันติภาพ โดยมีแนวคิดที่ว่า ผู้หญิงคือผู้เปลี่ยนแปลงหลักที่สำคัญและเป็นผู้ก่อสันติภาพ (3) สร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ

ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม รวมถึงอาสาสมัครในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรม ประสานงานที่ก่อให้เกิดการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ และร่วมมือจับกลุ่มกับเครือข่ายการทำงานของผู้หญิงในพื้นที่เพื่อขยายการทำงานเพื่อผู้หญิงโดยพลังของผู้หญิง (4) ให้ความเคารพ สิทธิมนุษยชน และสิทธิของผู้หญิง รวมถึงความหลากหลาย (เพศ ศาสนา วัฒนธรรม ชชาติพันธุ์ อายุ) เพื่อยกสถานภาพทางสังคมให้กับผู้หญิง เด็ก และเพศทางเลือก จึงเปิดโอกาสให้บุคคลทั้งหญิงและชาย มีส่วนร่วมในกิจกรรมและการดำเนินงานของทางสมาคมฯ โดยเท่าเทียมกันไม่เลือกปฏิบัติ รวมถึงการมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความโปร่งใส พร้อมรับในการตรวจสอบ

โครงสร้างองค์กร สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ (We Peace)

ภาพที่ 5 โครงสร้างองค์กรของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ
ที่มา : ผู้วิจัย, 2560

จากการศึกษาโครงสร้างองค์กรพบว่า ได้มีการแต่งตั้งที่ปรึกษา 2 ฝ่ายที่มาจากภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นเข้ามาเป็นที่ปรึกษา และมีคณะทำงานขับเคลื่อนที่มีหน้าที่ชัดเจน เช่น เจ้าหน้าที่การเงินผู้ประสานงานโครงการ และคณะทำงานที่กระจายหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลทุกจังหวัด แต่ละตำบล เพื่อประสานงานเครือข่าย อาสาสมัคร เพื่อให้การช่วยเหลือ ให้ความรู้ เสริมสร้างความเข้าใจกับผู้ที่ได้รับผลกระทบและประชาชนในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม คณะทำงานสามารถสับเปลี่ยนหน้าที่ตามสถานการณ์แสดงให้เห็นว่า องค์กรมีการจัดการแบบไม่มีทางการ มีความยืดหยุ่นในการทำงาน ทุกคนจะมีหน้าที่หลักแต่สามารถทำหน้าที่อื่นๆได้ตามบริบทในขณะนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ที่ผ่านมาการทำงานของสมาคมฯ แม้ว่าจะพบอุปสรรคในการเปลี่ยนบุคลากรที่เข้ามาทำงาน แต่องค์กรสามารถขับเคลื่อนไปได้เนื่องจากองค์กรแห่งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากแหล่งทุนที่หลากหลาย มีรูปแบบการทำงานที่ครอบคลุมทุกประเด็นของผู้หญิงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถทำงานกับทุกภาคส่วนได้ดีและมีประสิทธิภาพ จึงทำให้สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพยังคงอยู่และดำเนินงานจนถึงปัจจุบัน

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นมา สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงการสร้างงานเครือข่ายกับภาคประชาสังคมชายแดนที่ได้รวมตัวกันเพื่อร่วมหาแนวทางในการเพื่อร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น หน่วยงานที่เข้ามา อาทิ เช่น United States Agency for International Development (USAID) เข้ามาหนุนเสริมการทำงานเป็น

ผู้สนับสนุนที่สำคัญในการดำเนินโครงการต่าง ๆ และแนะนำแนวทางในการสร้างความมั่นคงให้กับเครือข่าย พร้อมกับสนับสนุนการทำงานเช่น กิจกรรม Operacy ภายใต้อาณัติของยูเอ็น เพื่อพัฒนาแกนนำผู้หญิงเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่เปลี่ยนจากผู้รับเป็นผู้ให้ ร่วมระดมความคิดเห็นเพื่อให้ผู้หญิงได้สะท้อนความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันพัฒนาศักยภาพของผู้หญิง การจัดการกิจกรรมพัฒนา เครื่องมือตรวจสอบธรรมนูญ “บัตรคะแนนศักยภาพชุมชน” เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูล ภูมิปัญญา และหน้าที่ความเป็นพลเมืองที่ดีที่พร้อมในการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ และแอดซันเอ็ด (Action Aid) เข้ามาอบรมสร้างทักษะและเสริมศักยภาพการวิเคราะห์สถานการณ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้หญิงอีกทั้งมอบสิ่งของช่วยเหลือผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติน้ำท่วม รวมถึงมูลนิธิเอเชีย สนับสนุนการเยียวยาให้กำลังใจ ส่งเสริมการให้ความรู้ ความเข้าใจให้แก่ประชาชน จัดกิจกรรม “เสียงแดนใต้สานใจสู่สันติภาพ” เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้อย่างเต็มที่และเท่าเทียม

“...มูลนิธิเอเชียเห็นถึงศักยภาพของสมาคม จึงได้ให้การสนับสนุนในกิจกรรมของ We Peace ที่ส่งเสริมสนับสนุนการสร้างความสำเร็จให้กับผู้นำศาสนา เจ้าหน้าที่รัฐ และให้ผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้อย่างเต็มที่...”
(ยุพา ภูสาศิต มูลนิธิเอเชีย, สัมภาษณ์วันที่ 12 กรกฎาคม 2560)

หน่วยงานภาครัฐ ได้รับการสนับสนุนจากกองอำนวยการรักษาความมั่นคงในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.) สนับสนุนการทำกิจกรรมเสวนาผู้หญิงในกระบวนการสร้างสันติภาพเป็นการจัดกระบวนการสานเสวนาเพื่อเปิดพื้นที่ปลอดภัยให้กับผู้หญิงได้รับฟังความรู้สึกความทุกข์ ความต้องการของกันและกันอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ร่วมกระบวนการสามารถก้าวข้ามความเป็นอื่นโดยเฉพาะกลุ่มที่อุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน และศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอบต.) ได้เข้ามาสนับสนุนในการจัดอบรมอาสาสมัครแกนนำ ส่งเสริมการทำงานที่เสริมสร้างความเป็นผู้นำ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการร่วมแก้ปัญหาลดความขัดแย้งในท้องถิ่น

“...ที่ผ่านมา ศอบต. เชื่อมโยงการทำงานโดยมีกิจกรรมในหลากหลายประเด็นทั้งการเยียวยา ค้ำครอง ปกป้อง ส่งเสริมสนับสนุน We Peace ได้มามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมผู้หญิง หมาย และช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบและพัฒนาสู่ประเด็นมนุษยชน Gender กลุ่มนี้มีความโดดเด่น ผู้หญิงทำงานเพื่อผู้หญิง เสริมพลังและช่วยเหลือผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิ...”
(กนกรัตน์ เกื้อกิจ, สัมภาษณ์วันที่ 16 พฤษภาคม 2560)

นอกจากนี้สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพได้ร่วมมือกับภาคประชาสังคมได้เข้ามารวมตัวเพื่อขับเคลื่อนงานในท้องถิ่นได้มีการรวมตัวเครือข่ายภาคประชาสังคมเพื่อทำกิจกรรมและเชื่อมโยงการทำงานของผู้หญิงในสามจังหวัดภาคใต้รวมทั้งสิ้น 23 องค์กรในนาม “คณะทำงานวาระผู้หญิงชายแดนใต้” ที่สร้างความเข้มแข็งของการทำงานภาคประชาสังคม ขับเคลื่อนนโยบายและเป็น

เครือข่ายการทำงานโดยพลังของผู้หญิงในท้องถิ่นเพื่อรณรงค์เรียกร้องผู้ใช้อาวุธขอพื้นที่ปลอดภัย ปลอดภัยอาวุธและความรุนแรง ในพื้นที่สำคัญบริเวณตลาด โรงเรียน บ้าน สถานที่ทางศาสนา และ บนท้องถนน ซึ่งได้มรการร่วมรณรงค์ พัฒนา ร่วมผลักดันเชิงนโยบายเพื่อนำไปปฏิบัติ

จากที่ได้กล่าวไปแสดงให้เห็นว่าในช่วงนี้สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ นอกจากมีความ ยั่งยืนขององค์กรที่จะขับเคลื่อนการทำงานแล้วนั้น แต่ยังได้รับการสนับสนุนร่วมมือทั้งจากทุกภาค ส่วนเพื่อบูรณาการทำงานทั้ง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมที่ได้ร่วมตัวของเครือข่าย ที่ได้ร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ ด้วยอุดมการณ์ความคิดในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันจึงนำมาสู่ การสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่าย ด้วยภายใต้แนวคิดสำนึกรักบ้านเกิด ทำให้ผู้หญิงเหล่านี้ได้ ดำเนินงานผ่านเครือข่ายความสัมพันธ์และสร้างความยั่งยืนขององค์กรจนกระทั่งได้มีการจดทะเบียน เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ ดังคำบอกเล่าของสมาชิกของสมาคมได้บอกเล่าที่ว่า

“...มีเพื่อนอยู่ในสมาคมนี้ ได้มาหาและพบปะเพื่อน ๆ อยู่บ่อยครั้ง ได้รับรู้การทำงานของ สมาคมทำให้มีความสนใจ จึงตัดสินใจเข้ามาร่วมกับกลุ่ม จนตอนนี้ตั้งเป็นสมาคมและถูกต้อง เราเป็นแกนนำในการทำงานก็รู้สึกดีมันใจตามไปด้วยที่ผ่านมาได้เรียนรู้ ได้รับสิ่งดีๆ ได้รับ กำลังใจจากเพื่อนที่เติมเต็มในสิ่งที่ขาดหาย จากที่ผ่านมาเราไม่เคยมีปากเสียง ไม่สู้ กลัวต้อง อยู่คนเดียว กลัวโดนประณามว่าเป็นหญิงหม้ายหย่าร้าง แต่วันนี้เมื่อเข้าสู่สมาคมทำให้ได้ พบปะผู้คนที่หลากหลายเราได้หลุดพ้นจากสิ่งที่หวาดกลัว ทำให้ชีวิตดีขึ้น ยืนได้ด้วยตัวของ เราเอง...” (ภิรมยา ไชโยธา, สัมภาษณ์วันที่ 14 มิถุนายน 2558)

จากคำบอกเล่าของคณะทำงาน แสดงให้เห็นว่า สมาคมแห่งนี้ไม่ได้มีเพียงผู้ที่ได้รับ ผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ และอาสาสมัครเพียงเท่านั้น แต่ยังมีผู้หญิงที่ได้รับความรุนแรง ในครอบครัว ที่กล้าที่จะก้าวออกมาเพื่อเผชิญกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น สามารถอยู่ได้ด้วยตัวเองได้ อย่างมั่นใจ กลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและเข้าร่วมขับเคลื่อนดำเนินกิจกรรมกับสมาคม ได้อย่างมีความมั่นใจ พร้อมเข้ามามีบทบาทการทำงานทางสังคม ทำให้เห็นว่าผู้หญิงไม่ใช่เป็นเพศที่ อ่อนแออีกต่อไป

อย่างไรก็ดีสมาชิกเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพที่ได้บอกเล่าถึงสมาคมผู้หญิงเพื่อ สันติภาพ

“... ผู้หญิงในสมาคมนี้กล้าแสดงออก กล้าที่จะพูด เก่งมากๆ ตอนนี้สมาคมเปลี่ยนไปเยอะ สามารถทำงานได้กับทุกภาคส่วน ตอนนี้เขาได้ยกระดับมาทำงานระดับชาติ We Peace เป็นความภูมิใจของเราที่จะสื่อเรื่องของผู้หญิงให้เป็นที่รับรู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง...” (ลัดดาวัลย์ ทองเชื้อ, สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2560)

จากคำบอกเล่าของสมาชิกเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพ เห็นได้ว่า เมื่อผู้หญิงใน สมาคมได้เข้ามาร่วมงานและฝึกฝนพัฒนาตนเอง จากการได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพสามารถ

ช่วยเหลือผู้อื่นได้ สมาคมแห่งสามารถร่วมงานกับทุกหน่วยงาน โดยการสร้างเครือข่ายกับภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อบูรณาการทำงานอย่างทั่วถึง มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องได้รับการยอมรับไม่เพียงที่จะมีบทบาทในท้องถิ่นแต่ได้เข้าไปมีบทบาทในระดับประเทศอีกด้วย

พัฒนาการในช่วงนี้สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ ได้มีความตระหนักเพื่อสร้างความมั่นคง โดยได้มีการจัดตั้งอย่างถูกต้อง ตรวจสอบได้ และสร้างความยั่งยืนของการทำการด้วยการจดทะเบียนเป็นสมาคม แม้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาความขัดแย้งยังคงเกิดขึ้นอยู่ อย่างยืดเยื้อยาวนาน แต่อาสาสมัครของกลุ่มนี้ไม่ได้หยุดเฉยในการทำงาน ทุกคนพร้อมที่จะรับมือ และพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพ ผู้ปฏิบัติได้มีความพร้อมที่จะทำงานด้วยความเต็มใจ และไม่ได้หวังผลตอบแทนถึงแม้บางครั้งจะมีเหตุการณ์ที่นำมาซึ่งความสูญเสีย ความบาดเจ็บ หรือความหวาดระแวง แต่ผู้หญิงเหล่านี้ก็สามารถก้าวข้ามความกลัวที่เกิดขึ้น และกลับมาเป็นหนึ่งในแรงหนึ่งพลังที่จะนำมาสู่การขับเคลื่อนทำงานเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นต่อไปได้ พร้อมกับการได้รับการสนับสนุนและร่วมงานกับทุกภาคส่วนและยกบทบาทผู้หญิงชายแดนใต้สู่การทำงานระดับประเทศที่ทำให้หลายคนเห็นถึงความสามารถแล้วเกิดการยอมรับ

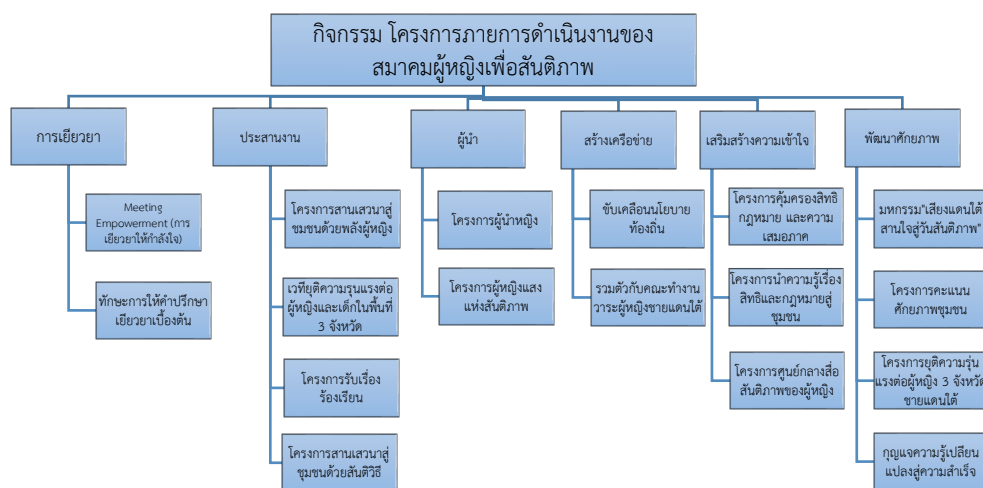
จากการศึกษาบริบทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ พบว่า เกิดขึ้นจากพลังของผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากเหตุความขัดแย้ง กลุ่มคนที่สนใจในประเด็นผู้หญิง และจิตอาสามารวมตัวกันและจัดตั้งองค์กรมากกว่า 12 ปี นับตั้งแต่วันที่ 28 เมษายน 2547 จนถึงปัจจุบันที่ได้ดำเนินการจาก “เครือข่ายผู้หญิงเพื่อสันติภาพ” มาสู่ “สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ” ด้วยอุดมการณ์ที่ต้องการให้พื้นที่เกิดความสงบสุข โดยให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมประเมินผล ที่แสดงถึงพลังใหม่จากความเข้มแข็งและทุกฝ่ายได้ให้ความร่วมมือและยอมรับในการทำงานร่วมกันเพื่อผลักดันนโยบาย ข้อเสนอ รวมถึงกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการสร้างสันติภาพด้วยความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายประชาสังคม รวมถึงประชาชนในพื้นที่ในการเป็นส่วนที่สำคัญในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง และพัฒนาส่งเสริมความสามารถของผู้หญิงเปิดพื้นที่การทำงาน ส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายและร่วมสร้างสันติภาพอย่างสันติวิธีในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตลอดระยะเวลาที่ได้มีการก่อตัวขึ้นของเครือข่ายผู้หญิงกับสันติภาพ กลุ่มผู้หญิงกับสันติภาพ มาสู่สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ ที่ผ่านมามีได้สร้างชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางของกลุ่มผู้หญิง ผู้นำชุมชน องค์กรภาคประชาสังคม นักวิชาการ หน่วยงานของรัฐและสถาบันต่าง ๆ ได้พิสูจน์ถึงการทำงานทั้งในและนอกพื้นที่ และเป็นกระบอกเสียงให้กับผู้หญิงที่เกิดการยอมรับและตื่นตัวในประเด็นที่หลากหลายมากขึ้น อาทิเช่น ความเสมอภาคหญิง - ชาย การให้ความรู้ด้านกฎหมาย ทำให้ผู้หญิงได้ยกระดับคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ และบทบาทเปิดพื้นที่การทำงานของในชุมชน ซึ่งผู้หญิงได้รับการยอมรับมากขึ้น ดังสะท้อนของกิจกรรม และรางวัลที่ได้รับ อาทิ สตรีดีเด่นด้านการพัฒนาชุมชนภาคใต้ รางวัลคนไทยใจอาสาทำดีแทนคุณแผ่นดินภาคใต้ (2555) รางวัลคนไทยใจอาสาทำดีแทนคุณแผ่นดินตัวแทนภาคใต้ (2556) รางวัลองค์กรดีเด่นด้านสันติภาพ (2557) รางวัลเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งจากการทำงานที่ผ่านของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้ร่วมพัฒนาที่มุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพร่วมสร้างสันติสุข ความมั่นคง ให้กับชุมชน สังคมจังหวัดชายแดนใต้

บทบาทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ

จากการศึกษาบทบาทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ พบว่า ตลอดการทำงาน ตลอดระยะเวลา 12 ปี (พ.ศ.2547- พ.ศ.2559) ที่ผ่านสมาคมฯได้ดำเนินกิจกรรม โครงการอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเด็นบทบาทที่ได้จากการกิจกรรม โครงการที่ได้ดำเนินการ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ คณะทำงาน ผู้สนับสนุน เครือข่ายภาคประชาสังคมที่ทำงานด้านสันติภาพและเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความรุนแรง รวมถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบที่ได้รับการช่วยเหลือ

บทบาทที่เกิดขึ้นนั้นเป็นบทบาทเฉพาะบุคคลที่ทุกคนต่างมีสถานการณ์ สภาพแวดล้อมที่มีความคล้ายคลึงกัน และความรับผิดชอบของบุคคลที่สังคมคาดหวังในการแสดงออก ภายใต้อาสาสมัครที่ไม่สงบ ผู้หญิงต้องพบกับความสูญเสียจากเหตุความรุนแรง ทำให้ต้องปรับตัว และลุกขึ้นมาต่อสู้เรียกร้องความยุติธรรม พร้อมกับการได้มีโอกาสที่เพิ่มขึ้นในสังคมที่เปิดพื้นที่ให้กับผู้หญิงมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้แบ่งประเด็นด้านบทบาท ดังนี้ การเยียวยา ประสานงาน ผู้นำ สร้างเครือข่าย สร้างความเข้าใจ และพัฒนาศักยภาพของผู้หญิง ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิก อาสาสมัคร เครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ ที่ร่วมขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนา ปกป้อง ค้ำครอง ส่งเสริม ฟื้นฟู โดยกลุ่มคนที่ได้ให้ความช่วยเหลือ คือ ผู้หญิง เด็ก รวมถึงครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุความไม่สงบ และผู้ที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว อีกทั้ง เปิดพื้นที่ให้ผู้หญิงที่ได้เข้ามาทำงานภาคประชาสังคมที่เข้ามาเป็นจิตอาสาร่วมกิจกรรมของสมาคมอีกด้วย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งบทบาทตามกิจกรรม โครงการที่ได้ดำเนินการโดยสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ อันได้แก่ บทบาทการเยียวยา บทบาทการประสานงาน บทบาทความเป็นผู้นำ บทบาทการสร้างเครือข่าย บทบาทการเสริมสร้างความเข้าใจ และบทบาทพัฒนาศักยภาพของผู้หญิง

ภาพที่ 6 แสดงบทบาท กิจกรรม โครงการของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ
ที่มา : ผู้วิจัย,2560

2.1 บทบาทการเยียวยา

ผลกระทบทางจิตใจเป็นมิติสำคัญที่จำเป็นต่อการเอาใจใส่ เข้าถึงเพราะเป็นเรื่องละเอียดอ่อนส่งผลกระทบต่อทั้งร่างกายและจิตใจของผู้ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม เมื่อเกิดเหตุการณ์ความสูญเสียจะส่งผลกระทบต่อผู้บาดเจ็บและครอบครัวของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาความรุนแรงในพื้นที่และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว บทบาทการเยียวยา เป็นบทบาทแรกๆของการดำเนินกิจกรรมของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ โดยการเข้าถึงชุมชนที่ได้มีการพัฒนาส่งเสริมอาชีพ มอบทุนการศึกษา ช่วยเหลือทุนทรัพย์ และการเยี่ยมเยียน พื้นที่จิตใจของผู้ที่ได้รับผลกระทบให้กลับมาเข้มแข็งอีกครั้ง รวมถึงการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและส่งเสริมให้ผู้ได้รับผลกระทบได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบและครอบครัวจากเหตุการณ์ความไม่สงบ

สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ ได้จัดโครงการฝึกอบรม “ทักษะการให้คำปรึกษาเยียวยาเบื้องต้น” เพื่อช่วยเหลือและให้คำปรึกษากลุ่มผู้หญิง ร่วมกันหาแนวทางการดำเนินงานด้านการเยียวยาจิตใจ รวมทั้งสร้างระบบการทำงานระหว่างกลุ่มผู้หญิงในชุมชนกับผู้ได้รับผลกระทบในระดับชุมชนของตนเอง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเหยื่อความรุนแรงทุกรูปแบบให้การช่วยเหลือแนะนำแนวทางในการรับเงินเยียวยา เยียวยาสุขภาพและจิตใจ รวมถึงกิจกรรม Meeting Empowerment (การเยียวยา ให้กำลังใจ) แก่ผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุความรุนแรงในพื้นที่ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก เนื่องจากส่วนใหญ่ผู้หญิงมักเป็นเหยื่อของเหตุการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้น สมาคมฯ จึงได้สานต่อบทบาทการเป็นผู้ช่วยเหลือเยียวยา พัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างความเข้มแข็ง และวิธีการในการรับมือเพื่อเผชิญกับเหตุความรุนแรงทั้งในฐานะของผู้สูญเสียและผู้ได้รับผลกระทบเพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้สามารถปรับตัวและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ จากคำบอกเล่าของสมาชิกสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพที่ว่า

... “การเยียวยาเป็นงานแรกๆของเราที่ได้ดำเนินงานกันมา การเสริมสร้างกำลังใจ ลงพื้นที่พูดคุย เยียวยาส่งเสริมอาชีพเพื่อให้เกิดรายได้ในครัวเรือน หาทุนและช่องทางเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบทางด้านกฎหมาย เราทำได้เพราะ We Peace สามารถเข้าถึงในทุกคนทุกชุมชน...” (ฮาอีด๊ะ คอเลาะโฮ, สัมภาษณ์วันที่ 8 พฤษภาคม 2559)

“...ฉันต้องพบเจอกับความรุนแรงในครอบครัว ต้องอยู่กับบ้าน กลัวกับการที่จะออกมาข้างนอก แต่เมื่อวันหนึ่งได้รับการช่วยเหลือและมีเพื่อนๆมาร่วมกิจกรรมกับสมาคม ทำให้ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งกับสมาคมที่ทำให้ตนเองหลุดพ้นจากปัญหาและกลัวที่จะเผชิญกับปัญหาและพร้อมที่จะให้กำลังใจ ช่วยเหลือกับผู้คนที่ประสบปัญหาที่เกิดขึ้นเหมือนกับเราให้สามารถก้าวพ้นจากความรุนแรงที่เกิดขึ้น...” (นุรีบะห์ เปาะอิตเตดาโอ๊ะ, สัมภาษณ์วันที่ 14 มิถุนายน 2558)

สอดคล้องกับคำบอกเล่าของสมาชิกเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ ที่ว่า

“...ที่ผ่านมามีเห็นว่ากลุ่มนี้ได้มีบทบาทด้านการเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยเฉพาะกับผู้หญิงและเด็กในทุกรูปแบบมีการทำงานที่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งสามจังหวัด...” (พัฒยวดี อาแว, สัมภาษณ์วันที่ 8 กรกฎาคม 2560)

จากคำบอกเล่าแสดงให้เห็นว่า การเยียวยาอาจมาพร้อมๆกับการเกิดขึ้นกับเครือข่ายผู้หญิงเพื่อสันติภาพที่ได้เน้นการช่วยเหลือเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็กมักจะได้รับบาดเจ็บและเป็นสูญเสีย แม้ไม่ได้เป็นเป้าหมาย แต่ทุกคนก็ตกอยู่ในภาวะที่ไม่ปลอดภัย เมื่อเกิดขึ้นสามารถเข้าไปช่วยเหลือ เยี่ยมเยียนได้อย่างเข้าถึงเหยื่อได้อย่างรวดเร็วเพราะเครือข่ายไม่ได้มีขั้นตอนที่ยุ่งยากเมื่อทราบว่ามีเหตุการณ์ผู้สูญเสียและบาดเจ็บจะเข้าไปช่วยเหลือเยียวยา ส่งต่อประสานงานและส่งต่อความต้องการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน จากคำบอกเล่าของผู้ที่ได้รับผลกระทบเล่าว่า

.... “พวกเขาให้กำลังใจ ช่วยเยียวยา เข้ามาเยี่ยมเยียนหลังเกิดเพียงเหตุการณ์ไม่นาน และช่วยประสานงานและส่งต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ได้ ทุกวันนี้รักษาจิตใจให้เราเข้มแข็งมีคนอื่นที่แก่กว่าเรา ดีใจทุกครั้งที่มาหา...” (ป้าแรม (นามสมมุติ), สัมภาษณ์วันที่ 8 กรกฎาคม 2560)

... “We Peace เสริมพลังให้กำลังใจ และเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้พัฒนาศักยภาพไม่เคยถึงตอนที่สูญเสียได้มีตัวแทนของผู้หญิงมาเข้ามาเยี่ยม เป็นกลุ่มแรกที่เข้ามาช่วยเหลือ เราก็ไม่มีใครสามีกี่เสียชีวิต จึงได้เข้ามาเรียนรู้งาน ตอนนี้อัจฉริยะดีใจขึ้นและเข้าร่วมกิจกรรมกับสมาคมเสมอ เพราะเห็นถึงการทำงานที่ดีเข้าถึงทุกคน และพัฒนาศักยภาพของเราให้ดีขึ้นตอนนี้รู้สึกดีที่วันนี้เราเข้มแข็งและได้เป็นผู้ให้กับผู้อื่นที่ต้องการความช่วยเหลือ...” (ก๊ะนี (นามสมมุติ), สัมภาษณ์วันที่ 14 พฤษภาคม 2560)

.... “ตั้งแต่โดนช่มทำร้ายเสียขาไปหนึ่งข้าง เจ็บปวดมาก บางช่วงท้อบางช่วงรู้สึกผวาไปกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ยังดีที่มีพี่ๆมาเยี่ยมบ่อยๆ ทุกครั้งที่มาจะมอบของให้และให้กำลังใจ มาร่วมพูดคุยถามไถ่สุขภาพอยู่เสมอ ...” (น้องนา (นามสมมุติ), สัมภาษณ์วันที่ 8 กรกฎาคม 2560)

.... “ลูกๆกลุ่มนี้เข้ามาบ่อยๆ มาหาบ่อยๆมาให้กำลังใจ ช่วยหาช่องทางบอกต่อเรื่องราวของยายกับหลานดีใจที่คนมาหาบ่อยๆไม่ทิ้งกัน...” (ยายพลอย (นามสมมุติ), วันที่ 8 กรกฎาคม 2560)

.... “ครอบครัวต้องเสียพี่สาวไป จากการช่มยิงข้างทาง การสูญเสียครั้งนี้ทำให้หลานอีกสองคนต้องกลายเป็นเด็กกำพร้าเด็ก ขาดที่พึ่งทางใจ ที่ผ่านมากลุ่มนี้เข้ามาถามไถ่เยี่ยมเยียนบ้าง

มีของใช้ที่จำเป็นมาให้ เหตุการณ์ในครั้งนั้นหน่วยงานรัฐได้ให้เงินเยียวยาเพราะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกกระทำจากกลุ่มขัดแย้ง ทุกวันนี้ก็ยังหวาดกลัวและมีความเป็นห่วง หลานๆที่ต้องขาดแม่ไป ...” (ก๊ยะยา (นามสมมุติ), วันที่ 9 กรกฎาคม 2560)

.... “น้องสาวเสียไปจากเหตุการณ์ไม่ได้รับการเยียวยา มีแต่ยุติธรรมจังหวัดช่วยเหลือ เมื่อน้องสาวเสียชีวิต พ่อของเด็กไปมีครอบครัวใหม่ ลูกทั้งสามคนต้องกลายเป็นเด็กกำพร้า พี่ชายหวาดระแวงกับการตายของน้องจนฟังข่าวสุขภาพจิตเสีย หลอนไปกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่ผ่านมามีไม่เคยมีภาคประชาสังคมไหนมาช่วย มีเพียงวีพีเอส ที่เข้ามามอบของ มาถามไถ่และให้กำลังใจ...” (ก๊ะนิต (นามสมมุติ), สัมภาษณ์วันที่ วันที่ 9 กรกฎาคม 2560)

จากคำบอกเล่าของผู้ที่ได้รับผลกระทบ การเข้ามาของภาคประชาสังคมมีส่วนสำคัญในการให้ความช่วยเหลือ เพราะหลังเกิดเหตุการณ์ได้มีการเข้าถึงผู้ได้รับความเดือดร้อนอย่างรวดเร็ว และประสานงานส่งต่อความช่วยเหลืออย่างทันท่วงทีเพื่อให้เกิดการช่วยเหลือเยียวยาและให้กำลังใจ ในขณะที่พวกเขาหมดกำลังใจจากความสูญเสียหรือการบาดเจ็บที่เกิดขึ้น การช่วยเหลือจะเป็นในรูปแบบการเยียวยาจิตใจที่เข้าถึงผู้ประสบเหตุได้อย่างเข้าถึง การลงพื้นที่ไม่ได้มีการลงเพียงครั้งเดียว แต่ได้มีการติดตามและประสานส่งการช่วยเหลือกับคนกลุ่มนี้และครอบครัวเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้ได้รับผลกระทบ

การทำงานเยียวยาเป็นกิจกรรมแรกเริ่มของเครือข่ายโดยการช่วยเหลือสนับสนุนเครื่องอุปโภคบริโภค การประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเยียวยาด้านอื่นๆ รวมถึงได้มีการพัฒนาฟื้นฟูจิตใจผู้ที่ได้รับผลกระทบให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตหลังจากความสูญเสียได้อย่างปกติ จนถึงปัจจุบันยังได้มีการดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม สร้างขวัญกำลังใจให้กับประชาชนในพื้นที่

2.2 บทบาทการเป็นผู้เชื่อมประสาน

บทบาทการเป็นผู้เชื่อมประสานเป็นบทบาทที่สำคัญในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษา ดังนั้นบทบาทของการเป็นผู้ประสานงานของสมาชิกสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพจึงมีความมีความโดดเด่นโดยเฉพาะ การเป็นผู้ประสานงานนั้นจะต้องรู้จักปรับเปลี่ยน เรียนรู้ต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อร่วมแก้ไขปัญหาโดยการร่วมลงพื้นที่เพื่อรับฟัง สะท้อนปัญหา เพื่อให้ทราบแนวทางในการช่วยเหลือผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบ อีกทั้งเป็นผู้เชื่อมประสานระหว่างหน่วยงานรัฐกับประชาชนซึ่งผู้หญิงสามารถสื่อสารได้อย่างเข้าใจ ชัดถ้อยชัดคำ มีความน่าเชื่อถือ ไว้วางใจได้ ลดความหวาดระแวง ทำให้สามารถคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างสองฝ่ายนำมาสู่การคลายข้อข้องใจ จึงทำให้ผู้หญิงเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการเชื่อมประสานต่อกัน

กิจกรรมที่ได้ดำเนินการ เช่น โครงการสานเสวนาสู่ชุมชนด้วยสันติวิธี เพื่อหาทางออกของปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ที่พบเจอ ผู้เข้าร่วมเพื่อหาทางออกในการแก้ไขปัญหา และร่วมกำหนดทิศทางร่วมกันเชื่อมโยงการทำงานในการสร้าง

สันติภาพและสร้างความเข้าใจระหว่างระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐและลดปัญหาระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ในการร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้น การเป็นผู้เชื่อมประสาน ตัวกลาง หรือสื่อกลางเพื่อเชื่อมต่อระหว่างผู้ได้รับผลกระทบหรือผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องนั้นจึงมีความสำคัญในการสร้างความเข้าใจในแต่ละฝ่ายร่วมกันเพื่อช่วยเหลือส่งต่อและสร้างความเข้าใจระหว่างกันเพื่อลดความขัดแย้งตั้งจากคำบอกเล่าของแกนนำได้สะท้อนถึงการทำงานที่ว่า

“...พวกเราเป็นตัวกลางตัวเชื่อมคนกับรัฐ เอกชน และภาคประชาชน เราจะประสานช่วยเหลือ มีกิจกรรมที่จะสร้างสันติภาพ โดยการไปจัดกิจกรรมสานเสวนา เปิดพื้นที่พูดคุยให้กับทุกฝ่ายอย่างเปิดใจเพื่อลดช่องว่างระหว่างกัน ผู้หญิงก็ได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างสันติภาพ...” (อาตี๊ะ คอเลาะโฮ, สัมภาษณ์วันที่ 8 พฤษภาคม 2559)

“...เราสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเข้าใจให้กับคนในพื้นที่และเจ้าหน้าที่รัฐ และท้ายสุดเราเป็นจิตอาสา เป็นผู้ให้ที่ดีโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เพียงแค่อย่างหนึ่งพลังที่จะทำให้ผู้หญิงเข้มแข็งขึ้น...” (ศิริยัวร์ ยูโซ๊ะ, สัมภาษณ์วันที่ 8 พฤษภาคม 2559)

จากคำบอกเล่าทำให้เห็นได้ว่าผู้หญิงสามารถเข้าถึงประชาชน ชุมชน และผู้ที่ได้รับผลกระทบและให้การช่วยเหลือผู้อื่นได้ โดยการเป็นผู้ประสาน สร้างความเข้าใจให้ทุกฝ่ายได้ลดความตึงเครียด โดยเฉพาะการเชื่อมระหว่างผู้ที่ได้รับผลกระทบ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคสังคมที่คอยช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ต้องการความช่วยเหลือในการเป็นตัวกลางในการช่วยเหลือส่งต่อ หรือแพร่กระจายข่าวให้เป็นที่รับรู้ รับทราบแก่คนทั้งภายในภายนอกพื้นที่ที่ได้เป็นที่รับทราบ

บทบาทการเป็นผู้เชื่อมประสานระหว่างผู้ได้รับผลกระทบกับหน่วยงานรัฐ โดยผู้หญิงได้เข้ามาเป็นคนกลางเพื่อเชื่อมประสานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ความเป็นผู้หญิงสามารถคลี่คลายความขัดแย้งได้เป็นอย่างดี สามารถช่วยเหลือและเข้าถึงผู้ได้รับผลกระทบจะดำเนินอย่างรวดเร็ว และการถ้อยทีถ้อยอาศัย อันนำมาสู่การลดความขัดแย้ง และสร้างความเป็นธรรม จึงทำให้เมื่อเกิดกรณีเหตุการณ์ความไม่สงบ หรือปัญหาความขัดแย้งจึงทำให้ผู้หญิงเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการร่วมประสานความเข้าใจต่อกันของทุกภาคส่วน

2.3 บทบาทความเป็นผู้นำ

ผู้หญิงกับบทบาทความเป็นผู้นำเป็นบทบาทหนึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่แห่งนี้ ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม รวมถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ผู้หญิงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานเพื่อสังคมโดยการเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครมีการรวมกลุ่มเพื่อร่วมกระบวนการและเชื่อมโยงการเคลื่อนไหวที่มีอยู่เพื่อสร้างความเป็นธรรมและร่วมสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น บทบาทผู้นำส่วนมากจะเป็นผู้ชายที่เข้ามามีบทบาทในชุมชน อาทิ ผู้นำทางชุมชน ผู้นำทางการเมือง เป็นต้น

ที่ผ่านมามีสมาคมนักผู้หญิงเพื่อสันติภาพเปิดพื้นที่ให้ผู้หญิงก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำผ่านการมีส่วนร่วม มุ่งมั่นพัฒนาความเป็นผู้นำของผู้หญิง จากการลงพื้นที่ชุมชนทำให้เห็นว่า ผู้หญิงมีความสามารถทำงานในระดับชุมชนได้ สมาคมฯ จึงได้เข้ามาส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทภาวะผู้นำให้มากขึ้น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับให้ผู้หญิงสามารถทำงาน ร่วมตัดสินใจ และเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม โดยมีแนวทางในการส่งเสริมภาวะความเป็นผู้นำโดยการสร้างค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทผู้หญิง เริ่มจากกิจกรรมในระดับชุมชนที่สอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับผู้หญิงกับการมีบทบาทสำคัญต่อสังคมและการเมือง ทั้งในชุมชนและสังคม เพื่อให้คนในชุมชนยอมรับถึงศักยภาพ ความสามารถของผู้หญิงที่มีหลากหลายและประสบความสำเร็จ อีกทั้ง สนับสนุนให้ผู้หญิงเป็นผู้นำกิจกรรม โดยให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมและแสดงศักยภาพในการทำกิจกรรม และเป็นแบบอย่างของผู้เข้าร่วมกิจกรรม สร้างบรรยากาศของการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน สนับสนุนให้ผู้หญิงมีความรับผิดชอบในกิจกรรม กระตุ้นผู้หญิงให้เข้าไปเป็นผู้นำและมีส่วนร่วมมากขึ้น รวมถึงส่งเสริมให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมทำกิจกรรมเพื่อสังคม ให้ได้รับรู้และมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม เพื่อสร้างจิตสำนึกการช่วยเหลือสังคมแก่ผู้หญิง

“...เมื่อเรามีองค์ความรู้เพิ่มขึ้นและสามารถถ่ายทอดโลกทัศน์ สังคมประสบการณ์ร่วมกันให้กับสมาชิก วันหนึ่งพวกเขาจะสามารถเป็นแกนนำ เป็นสมาชิกขององค์กรปกครองท้องถิ่น รวมถึงเป็นผู้นำที่จะทำให้ผู้หญิงลุกขึ้นและเข้มแข็งขึ้น มีศักยภาพมากขึ้น และอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน...” (แวนอสนะย์ ดีเยาะ, สัมภาษณ์วันที่ 8 พฤษภาคม 2559)

จากคำบอกเล่าแสดงให้เห็นว่า เมื่อผู้หญิงที่ได้เข้าร่วมกับสมาคมจะได้รับการเสริมสร้างความรู้ผ่านการจัดอบรม การร่วมเวทีเสวนาให้ความรู้อย่างต่อเนื่องในพื้นที่พิเศษในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับได้ว่าเป็นโอกาสที่ดีภายใต้สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นที่ทำให้ผู้หญิงได้มีพื้นที่ในที่สาธารณะเพื่อจะแสดงตัวตนของผู้หญิงที่จะออกสิทธิ ออกเสียงหรือแม้กระทั่งการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของความร่วมมือของในทุกภาคส่วนในฐานะผู้นำการขับเคลื่อนกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้หญิงได้เข้ามาสู่ความเป็นผู้นำในทางสร้างสรรค์ไปในทางที่ดี

ความเป็นผู้นำมิได้แสดงความเป็นผู้นำในบ้านเท่านั้น แต่ความเป็นผู้นำได้นำมาปรับใช้เมื่อภายใต้เหตุการณ์ความรุนแรงที่ก่อเกิดความเสียหาย ความสูญเสียแก่ประชาชนทุกภาคส่วน ดังนั้น ผู้หญิงต้องลุกขึ้นสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิของตน แม้ว่าตนจะเป็นผู้แบกรับภาระของการดูแลครอบครัวเมื่อสามีหรือพ่อต้องเสียชีวิต ดังนั้น ผู้หญิงที่สูญเสียสิ่งเหล่านี้ได้ไม่ต้องย่อท้อต่อสิ่งที่เกิดขึ้นจนกระทั่งได้มีการรวมกลุ่มและจัดตั้งเครือข่ายของดังคำบอกเล่าที่ได้เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในชีวิต

“...ด้วยตัวเองเป็นคนที่ยูยเสียคนที่รักจากเหตุการณ์และเจอคนอื่นๆที่ตกอยู่ในสถานการณ์เดียวกันซึ่งมีความคิดที่อยากจะรวมกลุ่มคนทำงานและผู้ที่ตกอยู่ในสถานการณ์เดียวกันเพื่อลุกขึ้นสู้มาช่วยเหลือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อด้วยกันและกลุ่มคนที่เคยเผชิญปัญหาคล้ายๆกัน ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองสิทธิ สร้างศักยภาพและการเยียวยาด้วยแนวคิดที่ว่า

การแก้ปัญหาและเข้าถึงปัญหาได้ดีที่สุดต้องมาจากคนในพื้นที่ด้วยกัน ทำให้เราต้องพัฒนาตัวเองจนกระทั่งก่อตั้งเครือข่ายผู้หญิงขึ้นมาและมีสมาชิกที่ครอบคลุมทุกจังหวัดในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สมาชิกของเราได้รับการพัฒนาในทุกด้านจนกระทั่งเป็นที่ยอมรับจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น เป็นสมาชิก อบต. เป็นแกนนำพื้นที่ในการเข้าสู่ชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจและช่วยเหลือเหยื่อยา เหล่านี้เป็นสิ่งหนึ่งที่เรารู้สึกภูมิใจให้ผู้หญิงมีพื้นที่ในการทำงานและได้รับการยอมรับมากขึ้นในฐานะการเป็นส่วนหนึ่งของสันติภาพที่จะเกิดขึ้นในอนาคต...” (ปาตีเมาะ เปาะอิตตาอ๊ะ, สัมภาษณ์วันที่ 8 พฤษภาคม 2560)

หนึ่งในผู้ที่ได้รับผลกระทบ ปัจจุบันมีตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ได้กล่าวถึงสมาคมว่า

... “ก็จะเป็นคนหนึ่งที่ได้เข้าร่วมกับสมาคมในหลายๆครั้ง ทำให้เรามีความรู้ ความมั่นใจ สามารถบอกต่อ ช่วยเหลือคนอื่น ๆ ได้ ตอนนี่ก็จะเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ก็ได้เข้าร่วมกิจกรรมฝึกฝน อบรม และได้รับความรู้จาก we peace คนในชุมชนเห็นการเปลี่ยนแปลงและให้การยอมรับ จึงได้รับเลือกเข้ามาทำหน้าที่ตรงนี้ ...” (ปาดดา (นามสมมุติ), สัมภาษณ์วันที่ 14 พฤษภาคม 2560)

จากคำบอกเล่าแสดงให้เห็นว่า ความเป็นผู้นำของผู้หญิงหากได้รับการยอมรับและโอกาส เรียนรู้ เพื่อให้ผู้หญิงสามารถก้าวผ่านอุปสรรคการทำงานการได้รับการยอมรับจากสังคมและยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้จะทำให้ผู้หญิงอีกมากมายสามารถยกระดับคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น และเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในกระบวนการสันติภาพ เสียงของผู้หญิงได้รับการยอมรับมากขึ้นจากในอดีต

ด้วยสถานการณ์ปัจจุบันที่เอื้อให้ผู้หญิงได้เข้ามาทำงานพื้นที่ได้เพิ่มมากขึ้น ผู้หญิงได้มีจุดยืนที่แสดงออกถึงบทบาทความเป็นผู้นำ ที่จะพิสูจน์ให้ผู้อื่นเห็นว่าผู้หญิงก็สามารถทำงานนอกบ้านได้ ในหลายครั้งผู้หญิงได้ก้าวขึ้นมาทำงานและยืนหยัดในเจตนาต่อการร่วมยุติความรุนแรงทั้งในรูปแบบการเดินรณรงค์ การมีเวทีพูดคุยของผู้หญิง การรวมตัวเพื่อยื่นข้อเสนอหรือนโยบายให้กับชุมชน สังคม ที่จะนำมาซึ่งการยอมรับจากผู้นำชุมชนที่จะให้ผู้หญิงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา ร่วมบริหารจัดการ เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นความสำเร็จที่เกิดขึ้นด้วยพลังของผู้หญิงและสมาคมที่ได้ขับเคลื่อนประเด็นของผู้หญิงให้เกิดขึ้นได้จริง

2.4 บทบาทการสร้างเครือข่าย

บทบาทการสร้างเครือข่ายเป็นบทบาทหนึ่งสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพที่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาองค์กรเพื่อความก้าวหน้า โดยการสร้างสัมพันธ์กับกลุ่ม องค์กรอื่นๆ ทุกภาคส่วน บูรณาการ มีการปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงการมีเป้าหมายเดียวกันเพื่อร่วมแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และมีส่วนร่วมโดยพลังของผู้หญิงที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของความเป็นผู้หญิงที่ชัดเจน บทบาทสถานะทางสังคมที่เปลี่ยนไป ผู้หญิงจากที่เคยเป็นเพียงแม่บ้าน ภรรยา ด้วยสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปทำให้ผู้หญิงในพื้นที่การวิจัยได้แสดงให้เห็นถึงการสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายแรกเริ่มของสมาคมจะเป็นการรวมกลุ่มคนของแต่ละชุมชนเพื่อเข้ามาอบรมการให้ความรู้ด้านกฎหมายคุ้มครองสิทธิตามกระบวนการทางกฎหมายและความเสมอภาค ให้กับอาสาสมัครเพื่อส่งต่อความรู้และเป็นผู้ประสานงานในแต่ละท้องที่ ต่อมาได้ร่วมมือกับภาคส่วนอื่น ๆ ในการทำงานเพื่อให้เกิดโครงการ เครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชนได้ให้การสนับสนุนในการทำกิจกรรมทั้งนี้ความร่วมมือของเครือข่ายต้องมีการยอมรับซึ่งกันและกัน เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยแต่ละภาคส่วนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จนกระทั่งรวมกลุ่มเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมทางสังคมให้เกิดสันติสุข ดังพลังของผู้หญิงชายแดนใต้ที่ได้เป็นกลุ่มพลังใหม่ ที่รวมตัวกันในการหนุนเสริมขับเคลื่อนการทำงานด้านสันติภาพ ด้วยเหตุนี้สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพจึงได้มีการปรับตัวเพื่อขยายเครือข่ายการทำงาน นอกเหนือจากอาสาสมัครที่ร่วมดำเนินงาน ยังได้มีการรวมตัวกันของผู้หญิงเพื่อแก้ปัญหาในพื้นที่ โดยผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เริ่มทำงานเคลื่อนไหวทางสังคมภายใต้ชื่อ “คณะทำงานวาระผู้หญิงชายแดนใต้” (Peace Agenda of Women: PAOW) ที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่ม องค์กรผู้หญิงที่เป็นนักกิจกรรม นักวิชาการและผู้นำชุมชนทั้งชาวพุทธและมุสลิม รวม 23 องค์กร โดยมีเจตนารมณ์เพื่อสร้างสันติสุขและสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยแนวทางสันติวิธี ทั้งนี้ยังมีการรวมกลุ่มองค์กรอื่นๆที่ได้เข้ามาหนุนเสริมการทำงานเพื่อให้เกิดการยุติความรุนแรงที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้หญิง เด็กและผู้สูงอายุ

เครือข่ายทางสังคมที่เกิดขึ้นภายใต้การร่วมมือของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพนั้นเกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลของกลุ่มหรือองค์กร เพื่อทำกิจกรรม ดังเช่น ประชุม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดสัมมนา การฝึกอบรม การรวมตัวเพื่อเรียกร้องให้ยุติความรุนแรง การเดินขบวนรณรงค์สันติภาพ ออกแถลงการณ์ประณามการก่อเหตุ สื่อสารระหว่างกันเมื่อมีกิจกรรมส่งผลให้ผู้หญิงในพื้นที่ความขัดแย้งที่ได้เข้ามารวมกลุ่มทำงานประเด็นทางสังคม มีการเข้าสังคมรู้จัก ผู้คนที่หลากหลายมากขึ้นทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และนักวิชาการ เพื่อเป็นเครือข่ายและสร้างความร่วมมือ จนกระทั่งเกิดความร่วมมือในทุกภาคส่วนในการบูรณาการและปฏิบัติการทางสังคมร่วมกันอีกทั้งเพื่อช่วยเหลือแลกเปลี่ยนข่าวสาร ข้อเสนอแนะ รวมทั้งข้อคิดเห็นระหว่างกัน ดังคำสัมภาษณ์ของสมาชิกของสมาคม

“...การสร้างเครือข่ายของเราได้มีการสร้างความสัมพันธ์กับทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมที่จะทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพแกนนำ การให้องค์ความรู้ ให้

ผู้หญิงกล้าคิดกล้าแสดงออกได้มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เมื่อเราไปผูกมิตรไมตรีกับเครือข่ายในการทำงานร่วมกันแล้ว ทำให้องค์กรและเครือข่ายของเราสามารถทำงานร่วมกันได้ จะเกื้อหนุน และช่วยเหลือซึ่งจะทำให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานกระบวนการสร้างสันติภาพได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน...” (แวรอสนะห์ ดีเยาะ, สัมภาษณ์วันที่ 8 พฤษภาคม 2559)

สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของสมาชิกเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพและศูนย์ฟ้าใส ที่ว่า

“...สมาคมแห่งนี้เกิดขึ้นมานานพอๆกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นที่แสดงให้ทุกคนเห็นดังการทำงานในพื้นที่ด้วยความมั่นคงในทุกวัน เขามีการสร้างเครือข่ายของตนเองที่กระจายการทำงานไปทั่วพื้นที่ในสามจังหวัดทั้ง ปัตตานี ยะลาและนราธิวาสเพื่อให้เข้าถึงประชาชนทั่วสามจังหวัด เมื่อเรามีงานกิจกรรมต่าง ๆ We Peace ก็จะมาช่วย เมื่อ We Peace มีงานเราก็พร้อมที่จำทำงานร่วมกันเสมอมา...” (นาฏนภางค์ คล้ายนิมิต, สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2560)

“... บทบาทเฉพาะตัวของ We Peace คือ การทำงานร่วมกับภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชน ให้ความรู้เรื่องสิทธิ มีแกนนำในทุกอำเภอ ทำเต็มพื้นที่ บทบาทนี้เขาทำได้ดี...” (มาเรียม ชัยสันชนะ, สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2560)

จากคำบอกเล่าเห็นได้ว่า พื้นที่การทำงานของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพตั้งอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้ทำงานครอบคลุมพื้นที่ในทุกตำบล สมาคมแห่งนี้ได้สร้างเครือข่ายเป็นของตนเอง มีอาสาสมัครในแต่ละชุมชนเพื่อให้การช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ รวมถึงการสร้างความร่วมมือ ปฏิสัมพันธ์กับภาคีความร่วมมือได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกันทุกภาคส่วน

การสร้างเครือข่ายรวมตัวเป็นกลุ่มพลังที่สำคัญมีความจำเป็นต่อการทำงานในพื้นที่เป็นอย่างมาก หากทุกฝ่ายได้ให้ความร่วมมือกันจะช่วยคลี่คลายปัญหา ร่วมแก้ปัญหา ร่วมวิเคราะห์และร่วมสร้างกิจกรรม เพื่อให้เกิดการต้อรองกับภาครัฐ การรวมตัวไม่ได้เป็นเพียงความร่วมมือเพียงครั้งคราวเท่านั้น แต่กิจกรรมที่ได้ทำขึ้นนั้นจะมีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับภาคีในส่วนต่าง ๆ เข้ามาสู่กระบวนการทำงานร่วมกัน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่เพื่อให้งานเป็นไปตามเป้าหมาย คือ ต้องการให้พื้นที่ที่มีความสงบปลอดภัย และใช้ชีวิตอย่างไม่หวาดระแวง ดังนั้นทุกคนจึงได้ร่วมกันในการเป็นสำคัญที่จะสร้างสันติภาพร่วมกัน

2.5 บทบาทเสริมสร้างความเข้าใจ

ท่ามกลางความหลากหลาย ทางความเชื่อ ชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ในพื้นที่สามจังหวัดชายใต้มีความเป็นพหุสังคมทั้งชาวพุทธ มุสลิมที่อยู่ร่วมกัน เมื่อเกิด

เหตุการณ์ความรุนแรงขึ้นการปฏิสัมพันธ์ของคนแต่ละศาสนาได้เปลี่ยนไป เกิดความระแวงซึ่งกันและกัน ขาดความเข้าใจทางภาษา ดังนั้น การสร้างความเข้าใจร่วมกันจึงเกิดขึ้น ซึ่งบทบาทหนึ่งที่สำคัญของผู้หญิงในสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ

สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพได้จัดกระบวนการพูดคุยกับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์และความรุนแรงในครอบครัว เพื่อยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กในพื้นที่กับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งและความรุนแรงจากการทำร่างกาย บาดเจ็บเพื่อให้คนในครอบครัวได้รับความรู้ในเรื่องของสิทธิและความเสมอภาคแก่กลุ่มผู้หญิงในระดับเครือข่ายชุมชน ดังเช่น โครงการสถานเสาวนาผู้หญิงในกระบวนการสร้างสันติภาพที่ผู้หญิงได้เข้ามาส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งนี้ได้มีการจัดเวทีเพื่อร่วมแก้ปัญหาและรับฟังเสียงของผู้คนในพื้นที่ ผู้เข้าร่วมกระบวนการต่างมีอุดมการณ์ และการกระทำ เพื่อให้เกิดการร่วมคิด ร่วมแก้ เพื่อหาทางออกของปัญหาที่พบเจอมาเล่าสู่การรับฟังผู้หญิง และสร้างความตระหนักในรูปแบบการยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงรวมถึงส่งเสริมให้ผู้หญิงมีบทบาทในการสร้างสันติภาพ ทั้งการรณรงค์ เดินขบวน อบรม การให้ความรู้มีการจัดโครงการสื่อสารสันติภาพสำหรับผู้หญิงเป็นการสื่อสารสารสนเทศเพื่อให้ความรู้ด้านกฎหมาย ให้คำปรึกษาแก่ผู้หญิง เผยแพร่ต่อภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมผ่านมุมมองผู้หญิงเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักและให้ความสำคัญของปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงเด็ก นำไปสู่การให้ความคุ้มครอง ผ่านเว็บไซต์ สื่อวิทยุ หนังสือ จดหมายข่าว และเป็นวิทยากรเพื่อดำเนินกระบวนการกิจกรรม วิทยากรให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในชุมชน

บทบาทผู้หญิงในการเสริมสร้างความเข้าใจ นั้นจะช่วยให้เกิดทัศนคติและส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขขึ้นอีกครั้ง เนื่องด้วย ความเป็นผู้หญิงที่จะเข้าถึงกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี รวมทั้งความเป็นผู้หญิงที่ละเอียดอ่อน ใจเย็น และมีความประณีประนอม กับสิ่งที่ต้องเผชิญ ทำให้สามารถสร้างความเข้าใจ ต่าง ๆ เพื่อสร้างความตระหนักต่อสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกัน กระตุ้นบทบาทของพลเมืองที่ดี ผ่านกิจกรรมโครงการให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่

“...ก็จะเป็นคนหนึ่งที่เข้าร่วมกับสมาคม ได้มีส่วนร่วมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นและมาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเข้าใจให้กับคนชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ เพื่อให้ทุกคนความเข้าใจตรงกัน และยังมีองค์ความรู้ใหม่ๆเพื่อถ่ายทอดให้กับกลุ่มผู้หญิงเพื่อเปิดโลกทัศน์ใหม่มุมมองใหม่ในการใช้ชีวิตในปัจจุบัน เราเป็นเหมือนกลไกหนึ่งเล็กๆที่จะสร้างความเข้าใจ ตั้งแต่สถาบันครอบครัว เลยกี่ว่าได้ เริ่มจากกลุ่มผู้หญิงเข้าไปพูดคุยในครอบครัวเพื่อให้มีวิสัยทัศน์ในการมอง การคิด การตัดสินใจเพื่อให้สันติภาพเกิดขึ้น ทั้งนี้ก็สามารถสร้างความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่รัฐและชาวบ้านที่จะช่วยลดความหวาดระแวง ดังนั้นทุกๆ คนจึงควรช่วยกันเพื่อให้บ้านของเราสงบสุขในเร็ววัน...”(แรวอสนะห์ ดีเยาะ, สัมภาษณ์วันที่ 8 พฤษภาคม 2559)

จากคำบอกเล่าของสมาชิกของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพทำให้เห็นว่าส่วนหนึ่งของสมาชิกเป็นจิตจิตอาสาที่เข้าร่วมการทำงานเกี่ยวกับผู้หญิงที่ต้องการให้ผู้หญิงเข้ามามีพื้นที่ทางสังคมและอยู่ได้ด้วยตนเอง แม้ว่าเหตุความไม่สงบยังคงมีสถานการณ์ที่คุกรุ่น แต่พลังของผู้หญิงก็ยัง

ขับเคลื่อนขยายตัวจากชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด และอยากให้ออกไปถึงระดับประเทศ ผู้หญิงต้องมียุทธศาสตร์ความรู้ เพื่อเสริมความเข้าใจและทัศนคติของคนในชุมชนให้มีความรู้และความเข้าใจถึงปัญหาที่แท้จริง และร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การจัดอบรมการให้ความรู้ต่าง นามาซึ่งความเข้าใจที่จะประสานทุกคนให้เป็นหนึ่งเดียว สอดคล้องกับเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพ ที่ว่า

“...บทบาทของสมาคมนี้จะเด่นในด้านการสร้างความเข้าใจ เน้นเรื่องผู้หญิง สิทธิความความเสมอภาค กล้าที่จะทำในประเด็นที่ต่างกับกลุ่มอื่น มีความน่าไว้วางใจ ทุกคนในสมาคมแห่งนี้ ทุกคนต่างมีความรู้ที่จะส่งต่อและพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่น และสร้างความเข้าใจ การยุติความรุนแรง และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เน้นการส่งเสริมให้ทั้งชาวพุทธและมุสลิมอย่างด้วยกันอย่างมีความสุข...” (ลัดดาวัลย์ ทองเชื้อ, สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2560)

จากคำบอกเล่าจากสมาชิกเครือข่าย เห็นได้ว่า การทำงานของเครือข่ายได้มีการร่วมมือกันทุกศาสนาสามารถ ทำงานร่วมกันได้อย่าง ทุกคนต่าง ๆ มุ่งหวังให้เกิดสันติสุข และอยู่ร่วมกันอย่างมี ดังนั้นหากทำความเข้าใจ สร้างความไว้วางใจในทุฝ่าย และร่วมบูรณาการเพื่อให้เกิดความสงบสุขร่วมกัน เชื่อว่าเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นจะเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

ดังนั้น สรุปได้ว่า ผู้หญิงในบทบาทการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ผู้หญิงได้สะท้อนให้เห็นถึงความกล้าแสดงออก การมีสิทธิ มีเสียง เมื่อได้รับความรู้ใหม่ๆจะนำไปประโยชน์ ชาวสาร ข้อมูลต่าง ๆ มาบอกต่อ ให้ความรู้แก่ผู้คนที่ได้อย่างเข้าถึงโดยไม่กลัวต่ออันตรายที่จะเกิดขึ้น ทำให้เห็นว่าผู้หญิงได้ฝ่าผ่านความกลัวและมีความเสียสละที่กระทำการเพื่อสังคม ชุมชนให้กลับมาอยู่ดังเดิม ด้วยแนวคิดของการมีส่วนร่วมต่อถิ่นที่อยู่ให้ทุกคนได้รู้จักบทบาทหน้าที่ภายใต้ภาวะการณ์ที่ทุกคนต่าง ต้องเข้าใจในทิศทางเดียวกัน และด้วยสถานการณ์เช่นนี้ผู้หญิงได้ก้าวขึ้นมาทำงานนอกบ้านมากขึ้น โดยเฉพาะงานภาคประชาสังคมอย่างโดดเด่น จนกระทั่งได้รับการยอมรับมากขึ้นในสังคม ด้วยความเป็นผู้หญิงที่มีความสุภาพ อ่อนโยน นุ่มนวลในการเจรจาทำให้สามารถเข้าถึงผู้อื่นได้ดีและได้รับการไว้วางใจ จึงไม่เป็นอุปสรรคในการลงพื้นที่

2.6. บทบาทพัฒนาศักยภาพผู้หญิง

ในปัจจุบันมีผู้หญิงจำนวนมากได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง จากแม่บ้าน ลูกสาว น้องสาว ภรรยา สู่งานทำงานเพื่อสังคมภายใต้เหตุความรุนแรงที่เกิดขึ้นทำให้ผู้หญิงลุกขึ้นสู้ เพื่อสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของตนเอง ครอบครัว จนกระทั่งได้มีการรวมกลุ่มของผู้หญิงจำนวนมากในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ เสริมทักษะด้านต่าง ๆ ของผู้หญิงผ่านกิจกรรมพัฒนาศักยภาพสู่ภาวะความเป็นผู้นำ เพิ่มโอกาส ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารบ้านเมืองและการตัดสินใจในทุกระดับ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และนำความรู้ที่ได้รับนำไปถ่ายทอดให้กับผู้หญิงในพื้นที่อื่น ๆ ในทุกระดับ

ทั้งนี้ได้มีการจัดอบรม เปิดเวทีให้ผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเข้าใจเข้าถึงการทำงานและรับรู้รับทราบบทบาทหน้าที่ของตนเอง ผ่านการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชนที่ได้ให้ความสนใจในประเด็นผู้หญิงและส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องสิทธิ เสรีภาพ กฎหมาย โดยการที่สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพได้จัดกิจกรรม อบรมความรู้ เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาตนเองและต่อยอดในการบอกต่อความรู้แก่สมาชิกและประชาชนที่ต้องการความช่วยเหลือ ดังเช่น การจัดกิจกรรมการพัฒนา เครื่องมือตรวจสอบธรรมาภิบาล “บัตรคะแนนศักยภาพชุมชน” เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูล สิทธิ และหน้าที่ความเป็นพลเมืองที่ดีที่พร้อมในการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ รวมถึงการจัดอบรมให้ความรู้โครงการยุติความรุนแรง โดยได้พัฒนาศักยภาพของผู้หญิงที่เข้าร่วมได้มีความกล้าแสดงออก มีความมั่นคงทางจิตใจ และที่สำคัญคือการไม่ตกเป็นเหยื่อเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความรุนแรง เพื่อช่วยลดปัญหาปัญหาการใช้ความรุนแรงในการตัดสินใจของกลุ่มผู้หญิง อีกทั้งเป็นการเฝ้าระวังการละเมิดสิทธิของผู้หญิง รวมถึงพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงให้เข้ามามีบทบาทร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและกระบวนการยุติธรรมของรัฐ

“...เมื่อได้เข้ามาในสมาคม ได้รับโอกาสพัฒนาศักยภาพ ผ่านการอบรม พัฒนาตนเอง เราได้นำสิ่งเหล่านี้มาบอกต่อ ให้คำปรึกษาและให้การช่วยเหลือกับผู้ที่ได้รับผลกระทบรวมถึง ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิกในสมาคมเพื่อให้การดำเนินงานที่ทุกคนต่างมีส่วนร่วม และสามารถเสนอข้อคิดเห็นเพื่อหาข้อสรุปในการทำงานได้เป็นอย่างดี...” (พาสีละ ท่วมงาม, สัมภาษณ์วันที่ 14 มิถุนายน 2558)

... “We Peace เป็นองค์กรที่สนับสนุนช่วยเหลือผู้หญิง เปรียบเสมือนกระบอกเสียงให้กับผู้หญิงที่ถูกกระทำในทุกรูปแบบ มีบทบาทในการเสริมศักยภาพ เปิดพื้นที่ให้กับผู้หญิงในพื้นที่ให้กล้าแสดงออก กล้าออกความคิดเห็นในเวทีต่าง ๆ และกล้าที่จะเปลี่ยนตัวเองจากกรอบแนวคิดเดิมที่ผู้ชายต้องมาก่อน แต่พวกเขาได้สร้างพื้นที่และเสริมทักษะให้ผู้หญิงในหลากหลายด้านเพื่อช่วยเหลือให้ความรู้ในประเด็นผู้หญิงได้เป็นอย่างดี ...” (อภิญญา จุฬารัตน์, สัมภาษณ์วันที่ 11 กรกฎาคม 2560)

จากคำบอกเล่าสะท้อนให้เห็นว่า สมาคมฯเป็นที่รู้จักในการส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพผู้หญิงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้สนใจในประเด็นผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงได้มีโอกาสในการพัฒนาตนเองผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้จัดขึ้น เพื่อพัฒนาเสริมศักยภาพของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมมีความเชื่อมั่น มั่นใจในการทำงานนอกบ้านมากขึ้น สามารถทำใหตนเองยืนยงในสังคมและส่งต่อการช่วยเหลือให้กับคนอื่น ๆ

บทบาทการส่งเสริมศักยภาพผู้หญิงเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้หญิงสามารถก้าวข้ามความคิดที่มีหน้าที่เพียงแม่บ้าน แต่สมาคมฯได้สร้างโอกาสให้กับผู้หญิงในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองผ่านโครงการ กิจกรรมที่ให้ผู้หญิงพิสูจน์ถึงความสามารถที่มีอยู่นำออกมาใช้และพัฒนาคนเพื่อให้ผู้หญิงสามารถส่งเสียงถึงประเด็นปัญหาให้เป็นที่รับรู้ รับฟัง และส่งต่อให้กับผู้อื่นได้ และเกิดการยอมรับในตัวของผู้หญิง

การทำงานของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทที่มีศักยภาพโดดเด่นของผู้หญิง รวมทั้งการรวมกลุ่ม เครือข่ายของผู้หญิงสู่การสร้างเครือข่ายรวมกันทำให้ผู้หญิงได้มีการรวมกิจกรรมต่าง ๆ โดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ บทบาทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ นับได้ว่าเป็นบทบาทผู้หญิงในกิจกรรมทางสังคมที่ผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนในการพัฒนา ร่วมสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นด้วยการมีส่วนร่วมของทุกคนที่ตระหนักถึงบทบาทของตนเองในการเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่จะร่วมสร้างสันติภาพผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมคือ การประเมินสถานการณ์ การคิดวิเคราะห์วางแผน การร่วมดำเนินกิจกรรม และการร่วมประเมินผลของการทำงานของกลุ่มผู้หญิง

การเสนอแนะแนวทางการสร้างสันติภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากเหตุความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน กว่าทศวรรษ ได้เกิดปรากฏการณ์ของพลังของ “ผู้หญิง” ในพื้นที่ทั้งชาวพุทธ มุสลิม ที่ต่างต้องปรับตัวเพื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ นำมาซึ่งการก่อตัวของกลุ่มคนโดยเฉพาะผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนใต้ ทั้งในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส ที่ได้ก่อร่างสร้างกลุ่ม องค์กร เครือข่ายประชาสังคมของผู้หญิงที่ได้มีการทำงานที่แตกต่างกันออกไป รวมถึงมีการขยายบทบาทที่มีความก้าวหน้าของผู้หญิงเพื่อให้ผู้หญิงได้เป็นหนึ่งในพลังที่สำคัญในการทำงานเพื่อสังคม และสร้างความตระหนักและเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้น

สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพเป็นองค์กรหนึ่งที่ได้มีการรวมตัวขึ้นภายหลังการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ สมาคมแห่งนี้ยังคงดำเนินกิจกรรมจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...ก็จะเป็นคนหนึ่งที่ต้องพบเจอกับความสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักไปถึง 4 คนและได้ก้าวข้ามความสูญเสียมาสู่ผู้ให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม จากการเป็นผู้สูญเสียแล้วไปช่วยเหลือผู้อื่น เมื่อเราได้เป็นผู้ให้ ได้ช่วยเหลือ จะเป็นสิ่งที่ดีที่สุด เมื่อเราได้ช่วย เรามีความหมาย มีคุณค่า เปลี่ยนจากมือล่างไปมือบน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันและร่วมมรรจงทำให้รับรู้รับทราบพลังของผู้หญิง ดังนั้น ถ้าเราไม่พูดแล้วใครจะพูดแทนเรา...” (ปาตีเมาะ เปาะอิตเตดาไอ๊ะ, สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤษภาคม 2560)

จากการบอกเล่าสะท้อนให้เห็นว่า การเกิดขึ้นของกลุ่มผู้หญิงมีปัจจัยส่วนหนึ่งมีจากเหตุความไม่สงบที่ทำให้ผู้หญิงรวมตัวกัน ทั้งจากผู้ที่ได้รับผลกระทบและผู้ที่มิจิตอาสาในการช่วยเหลือ การรวมกันสร้างสันติภาพ การยุติความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็กและผู้หญิง ด้วยสำนึกรักบ้านเกิดอันเป็นที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่เกิด

การทำงานของสมาคม ฯ ได้สร้างการยอมรับทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนที่เข้ามาหนุนเสริมการทำงาน ตลอดระยะเวลาที่ปาตีเมาะได้ก้าวข้ามสิ่งที่พบเจอ และเดินหน้าสร้างบทบาทและพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงในพื้นที่ให้ดีขึ้น แม้ต้องเจอกับอุปสรรค ทั้งจากการไม่ยอมรับจากผู้อื่น การเลือกปฏิบัติไม่ได้รับความเป็นธรรม จนทุกวันนี้เขาได้พัฒนาแกนนำและอาสาสมัครเพื่อทำงานและผลักดันให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมที่สำคัญในการสร้างสันติภาพ ด้วยพลังของผู้หญิงที่เชื่อว่าด้วย

สถานการณ์ที่อ่อนไหว ผู้หญิงได้เข้ามาทำงานที่ต้องใช้ความอดทน และความพยายามที่จะพิสูจน์ให้หลากหลายฝ่ายได้เห็น ว่า ผู้หญิงมีความสามารถที่จะทำงานทางสังคม มีส่วนร่วม มีสิทธิ มีเสียงที่จะบอกเล่าถึงเรื่องราวของผู้หญิง และเป็นกระบอกเสียงที่สำคัญที่จะทำให้ผู้หญิงมีพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัจจุบัน นอกจากตำแหน่งนายกสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ ปาติเมาะได้รับเลือกให้เป็นหนึ่งในห้าของคณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมกันระหว่างเพศแห่งชาติ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญ แสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้หญิงที่จะเข้าร่วมในกระบวนการทำงานที่สามารถไปถึงระดับชาติ ดังคำบอกเล่าของ หน่วยงานจาก ศอ.บต. ที่ว่า

“...ผู้หญิงได้สร้างความเข้มแข็งด้วยตนเองได้ เพราะผ่านกระบวนการให้ความรู้ การมีส่วนร่วมร่วมทำให้ผู้หญิงเข้มแข็ง ทำให้ผู้หญิงมีอำนาจต่อรอง ผู้หญิงไม่ได้เป็นดอกไม้ประดับ แต่ตอนนี้พวกเขาสามารถต่อรองข้อเสนอ ข้อตกลงกับหน่วยงานอื่นๆจนเป็นประเด็นมีอำนาจต่อรองกับภาครัฐ ผู้นำ ผู้บริหารจึงต้องกลับหันมาฟัง...” (กนกรัตน์ เกื้อกิจ, สัมภาษณ์วันที่ 16 พฤษภาคม 2560

จากการบอกเล่าสะท้อนให้เห็นว่า พลังของผู้หญิงได้ก่อตัวมากหลังเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ ซึ่งผู้หญิงได้ปรับเปลี่ยนบทบาททั้งจากผู้สูญเสียได้ก้าวขึ้นมาทำประโยชน์และช่วยเหลือสังคมในหลากหลายด้าน และได้มีการรวมตัวกันเพื่อขับเคลื่อนงานที่มากขึ้น นอกจากการพัฒนาตนเองแล้ว ผู้หญิงได้เป็นพัฒนาผู้อื่น และให้โอกาสให้มีกำลังใจและลุกขึ้นสู้กับปัญหาที่ต้องเผชิญ

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของผู้หญิงต่อการทำงานด้านสันติภาพเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมากต่อกระบวนการสร้างสันติภาพ จากการศึกษาผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ต่างให้ความสนใจและติดตามข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ซึ่งมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นอย่างมาก ดังนั้น จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบและผู้หญิงได้มีการรวมตัวของกลุ่มเครือข่ายองค์กรที่ต่างร่วมใจกันเป็นหนึ่งเดียว อันเป็นส่วนสำคัญต่อความสำเร็จในกระบวนการพูดคุยสันติภาพสันติสุข

การศึกษาแนวทางการสร้างสันติภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงจังหวัดชายแดนใต้ มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. ให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสันติภาพในทุกรูปแบบทุกระดับ

การให้ผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสันติภาพในทุกรูปแบบทุกระดับ เป็นการเปิดรับการทำงานให้ผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกระบวนการสร้างสันติภาพ ทั้งในระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับสังคม ดังเช่น

ระดับครอบครัว การสร้างความเข้าใจ ปลุกฝังค่านิยมบทบาทผู้หญิงผ่านกิจกรรมในระดับครอบครัว โดยมุ่งเน้นประเด็นที่เชื่อมโยงต่อกระบวนการทางสังคมทั้งในชุมชน สังคม เป็นการ

ปลูกฝังให้สมาชิกในครอบครัวยอมรับเพื่อให้ผู้หญิงได้เข้ามาทำงานอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้ทุกฝ่ายได้ร่วมมือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงการปรับตัวเพื่อร่วมงานความสัมพันธ์ที่ดีจะก่อให้เกิดความสำเร็จในทุกๆกิจกรรมที่ได้ดำเนินการร่วมกัน

ระดับชุมชน โดยการให้ความรู้แก่ประชาชนถึงประเด็นผู้หญิงกับการทำงานเพื่อสังคม รวมถึงการให้ผู้หญิงได้ร่วมกิจกรรมเพื่อชุมชน ให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนที่ส่งผลให้ทุกคนได้รับรู้ รับทราบถึงปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นในชุมชนเข้ามาร่วมในการออกความคิดเห็น ระดมความคิด ตัดสินใจถึงรูปแบบแนวทางในการสร้างสันติภาพ

ระดับสังคม เป็นการรวมตัวของผู้หญิงก่อเกิดเป็นเครือข่าย เพื่อร่วมแก้ปัญหาในพื้นที่ ทำให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ออกสิทธิ ออกเสียง ออกความคิดเห็นต่อการดำเนินงานด้านสันติภาพการมีส่วนร่วมทำในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน เพื่อให้ผู้หญิงได้มีความรู้สึกร่วมต่อการดำเนินงาน เพราะเรื่องสันติภาพเป็นเรื่องของทุกคน ดังนั้นหากทุกคนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนจะทำให้การทำงาน การรวมกลุ่ม การประสานของผู้หญิงจะดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้หญิงควรได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเพื่อการทำงานที่มั่นคงและยั่งยืน ตลอดระยะเวลาในพื้นที่ผู้หญิงที่มักถูกมองว่าน่าสงสาร แต่ปัจจุบันนี้ผู้หญิงจำนวนมากที่สามารถก้าวข้ามกับสิ่งที่กระทบกระเทือนจิตใจ ตนสามารถกลับมาช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความรักบ้านเกิดและต้องการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดสันติสุขอีกครั้ง ด้วยความเป็นผู้หญิงในหลายๆกรณี ดังเช่น การมีเวทีพูดคุยประเด็นพื้นที่ปลอดภัยของคณะทำงานผู้หญิงเพื่อยืนยันให้กับรัฐกับการพูดคุยเจรจากับกลุ่มมาราปาตานี การเดินรณรงค์ และยื่นข้อเสนอข้อเสนอนโยบายให้กับรัฐเรื่อง “พื้นที่สาธารณะปลอดภัยสำหรับผู้หญิงชายแดนใต้” ที่แสดงออกถึงการไม่หยุดนิ่งที่จะต่อสู้ของผู้หญิงที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นกับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เกิดสันติสุข ดังนั้น การให้ผู้หญิงเข้ามาส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสันติภาพในทุกรูปแบบทุกระดับ จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการร่วมสร้างสันติภาพให้กลับคืนมาอีกครั้ง ดังคำบอกเล่า

... “ควรเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามาทำงานและใช้ความเป็นผู้หญิงขับเคลื่อนงานทางสังคม การพูดคุยเจรจาที่มีความประนีประนอม ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของผู้หญิง ผู้หญิงในจังหวัดชายแดนใต้มีความสามารถ ดังนั้น หากผู้หญิงได้เข้ามาทำงานแล้วก็จะสามารถทำได้หลายรูปแบบและเข้าถึงทุกภาคส่วนได้ดี...” (กนกรัตน์ เกื้อกิจ , สัมภาษณ์วันที่ 16 พฤษภาคม 2560)

จากคำบอกเล่า แสดงให้เห็นว่า ความเป็นผู้หญิงมีความสำคัญต่อการแสดงออกถึงบทบาทที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมที่ควรให้การสนับสนุนให้ผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสันติภาพในทุกรูปแบบ และทุกระดับอย่างเท่าเทียม

ดังนั้น การให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานด้านสันติภาพ จึงมีความสำคัญ และเป็นความท้าทาย และเป็นจุดเปลี่ยนให้ผู้หญิงมีโอกาสได้สร้างพื้นที่เพื่อแสดงความสามารถ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาผู้หญิงเข้ามาทำงานเพื่อสังคมมีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็ง และแสดง

จุดยืนที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น โดยการเริ่มต้นจากจุดเล็กๆ ครอบคลุม ชุมชน สังคม ขยายการทำงานที่ต้องการมีส่วนร่วมในทุกรูปแบบ ทุกระดับ ผู้วิจัยเชื่อว่า ผู้หญิงเป็นพลังที่สำคัญที่จะร่วมสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. สร้างความเข้าใจและยอมรับ จากภาครัฐ ภาคประชาสังคม ผู้นำศาสนา ผู้นำในพื้นที่ รวมถึงประชาชน

การสร้าง ความเข้าใจ การยอมรับจากทุกภาคส่วนโดยปลูกฝังค่านิยมบทบาทผู้หญิงผ่านกิจกรรมในระดับชุมชน โดยมุ่งเน้นประเด็นที่มีเนื้อหาที่มีความเชื่อมโยงต่อกระบวนการทางสังคม ทั้งในชุมชน สังคม เป็นการปลูกฝังให้คนในพื้นที่และผู้นำเกิดการยอมรับเพื่อให้ผู้หญิงได้เข้ามาทำงานอย่างมีส่วนร่วมที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความรู้สึกร่วมกัน รวมถึงการปรับตัวเพื่อร่วมงานความสัมพันธ์ที่ดีจะก่อให้เกิดความสำเร็จในทุกๆกิจกรรมที่ได้ดำเนินการร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจที่จะให้ทุกฝ่ายบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างสำเร็จลุล่วง

ในอดีตผู้หญิงไม่กล้าเข้ามามีบทบาทด้านสังคม เนื่องด้วยการปิดกั้นผ่านค่านิยมของสังคม และเกิดจากฝ่ายผู้หญิงที่ปิดกั้นตัวเอง แต่ปัจจุบันด้วยสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปผู้หญิงเริ่มเข้าไปมีบทบาททางสังคมและเป็นผู้นำทางสังคมมากขึ้น และสามารถทำได้ดีเท่ากับผู้ชาย อีกทั้งการทำงานบางอย่างผู้หญิงสามารถทำได้ดีกว่าผู้ชาย เช่น งานด้านการพัฒนา งานด้านคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน งานเข้าถึงชุมชน ฯลฯ ด้วยเหตุนี้การสนับสนุนให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสันติภาพควรเริ่มต้นจากการปลูกฝังค่านิยมตั้งแต่ระดับชุมชน และให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับบทบาทผู้หญิงที่ทำงานเพื่อสังคมมากขึ้น

... “การส่งสารต่อ การสร้างความเข้าใจให้เป็นที่รับรู้จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะให้เราเข้าถึงทุกฝ่าย ทำให้ง่ายต่อการทำงาน ช่วยเหลือและทำกิจกรรมต่าง ๆ การเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการสร้างสันติภาพ เราต้องเข้าถึงชุมชนเพื่อสร้างความตระหนักให้กับทุกคนให้เกิดการยอมรับ และร่วมสร้างสันติภาพไปด้วยกัน...” (อาอิซะฮ์ ตีมุง , สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤษภาคม 2560)

“... อยากคนเปิดใจยอมรับให้ผู้หญิงได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานด้านสันติภาพอย่างเต็มที่ ให้ความร่วมมือต่อการทำกิจกรรมที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง...” (นุรีซะห์ เปาะอิตตาโอ๊ะ , สัมภาษณ์วันที่ 14 พฤษภาคม 2560)

“... การแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การออกสังคมให้ผู้อื่นรับรู้ถึงว่าผู้หญิงก็สามารถเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งที่จะก่อให้เกิดสันติสุขในพื้นที่ได้ จึงควรเปิดใจ เปิดรับเพื่อให้เราได้เข้ามาทำงาน...” (กะนี (นามสมมุติ) , สัมภาษณ์วันที่ 14 พฤษภาคม 2560)

จากคำบอกเล่า แสดงให้เห็นว่า หากทุกภาคส่วนได้ทำความเข้าใจ ยอมรับเพื่อให้ผู้หญิงในพื้นที่ได้เข้ามาทำงานเพื่อร่วมสร้างสันติภาพด้วยความร่วมมือ การสร้างความเข้าใจ

เปิดใจยอมรับถึงความสามารถของผู้หญิงแล้วนั้นจะทำให้เกิดการพัฒนาย่างมีส่วนร่วมด้วยพลังของทุกภาคส่วน

การสร้างความสำเร็จในประเด็นการทำงานเพื่อสังคมของผู้หญิงและยอมรับจากภาครัฐ ภาคประชาสังคม ผู้นำศาสนา ผู้นำในพื้นที่ รวมถึงประชาชน เป็นการเปิดใจเปิดโอกาสให้กับผู้หญิงเข้ามาเป็นหนึ่งในแรงขับเคลื่อนที่สำคัญที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการสร้างสันติภาพ หากผู้นำยังคงปิดกั้นโอกาสไม่สร้างความเข้าใจร่วมกันก็จะทำให้ผู้หญิงยังคงต้องต่อสู้ต่อรองเพื่อให้ได้มาถึงโอกาสการเข้าถึงเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานเพราะในสถานการณ์เช่นนี้ ผู้ชายที่เข้ามาทำงานด้านสังคมจะมีความเสี่ยงและเป็นที่ยกเว้นของหลายฝ่าย ผู้วิจัยเห็นว่าภายใต้ความขัดแย้งในพื้นที่เป็นโอกาสที่ดีที่ผู้หญิงได้แสดงความเป็นตัวตนของผู้หญิง ที่มีทั้งความอดทน ความนุ่มนวลมาเป็นกลไกหนึ่งในการดึงการทำงานร่วมกับชุมชนและทุกภาคส่วนร่วมกันจะนำมาสู่การเปิดกว้างของพื้นที่ผู้หญิงมากยิ่งขึ้น

3. พัฒนาศักยภาพของผู้หญิงและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ให้ดีขึ้น

ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นได้สร้างความเปลี่ยนแปลงต่อความเป็นอยู่ บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของประชาชนในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม จากเหตุการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้สร้างโอกาสผู้หญิงแก่ผู้หญิงให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นทั้งผู้นำ ผู้ประสานงาน ผู้ช่วยเหลือ ผู้ให้คำปรึกษา แก่บุคคลอื่นๆ ทั้งนี้การส่งเสริม ฝึกฝน อบรมให้ผู้หญิงให้มีการพัฒนาศักยภาพผ่านการสนับสนุนหน่วยงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องจะช่วยสร้างบุคลากรในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถก้าวขึ้นมาทำงานเพื่อสังคมร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ บอกเล่า ประสบการณ์ที่ได้ประสบพบเจอก่อเกิดการพัฒนาดตนเอง ผลักดันความเป็นอยู่ดีขึ้นของประชาชนในพื้นที่

ด้วยเหตุนี้ การสร้างความเข้มแข็งและศักยภาพให้กับผู้หญิง เพื่อให้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมได้อย่างไม่เลือกปฏิบัติและสร้างโอกาสให้กับผู้หญิง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ร่วมสร้างสันติสุขและความมั่นคงของท้องถิ่น ที่จะส่งผลให้สังคมที่เป็นธรรม และพลเมืองมีความอยู่ดี กินดี พัฒนาคคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ให้ดีขึ้น การพัฒนาองค์ความรู้ เป็นการเสริมทักษะการทำงานเพื่อหล่อหลอมให้ผู้หญิงที่ได้เข้ามาทำงานในภาคประชาสังคมได้เข้ามาเป็นบุคลากรที่มีศักยภาพ และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

“...ที่ผ่านมามีได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้มแข็งและศักยภาพให้กับผู้หญิง เพื่อให้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและการเมืองในการที่จะจัดอุปสรรคต่าง ๆ และสร้างโอกาสให้กับผู้หญิงเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมสร้างสันติภาพ ความมั่นคง สังคมที่เป็นธรรม และความอยู่ดีกินดีของประชาชนในพื้นที่ ...” (ปาตีเมาะ เปาะอิตเตดาโอะ, สัมภาษณ์วันที่ 14 พฤษภาคม 2560)

จากคำบอกเล่าการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ให้ดีขึ้นเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมในงานด้านสันติภาพ การสร้างความตระหนักให้คนได้รู้สิทธิหน้าที่ การเป็นพลเมืองที่ดี และเข้าร่วมกิจกรรมที่ได้รับโอกาสผ่านหน่วยงานองค์กรจะเพื่อพัฒนาตนและคนรอบข้างให้มีคุณภาพสามารถเข้าสู่กระบวนการของการปกป้องคุ้มครอง ช่วยเหลือ และเยียวยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเสริมพลังให้โอกาสเปิดพื้นที่แก่ผู้หญิงให้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจทางสังคมในพื้นที่ชายแดนใต้ เหล่านี้จะก่อให้เกิดบุคลากรที่มีศักยภาพและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมร่วมสร้างความเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ระดับตำบล ชุมชน อำเภอ จังหวัด ภาค สู่ระดับประเทศ ทุกวันนี้ผู้หญิงในพื้นที่ชายแดนจำนวนมากได้ให้ความสนใจระตือรื้อร้นในประเด็นของสันติภาพ สันติสุข ประชาชนอยู่อย่างมีอิสรภาพ เสรีภาพและความเท่าเทียม การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สามัคคีและไม่หวาดกลัว มีความยุติธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การมีโอกาสเข้าถึงได้รับการศึกษาและอาชีพ และการยุติความรุนแรงในทุกรูปแบบ และมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนภาคประชาสังคมผู้หญิงที่เข้ามาร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นก่อเกิดเป็นพลังและความท้าทาย ที่จะช่วยนำทางให้ผู้หญิงสามารถมีทักษะที่เข้มแข็งในการเข้าไปมีส่วนร่วม

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพกับการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา พัฒนาการ บทบาทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ และเสนอแนะแนวทางการสร้างสันติภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิง แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา คือ แนวคิดบทบาท แนวคิดการมีส่วนร่วม แนวคิดประชาสังคม และแนวคิดเครือข่ายทางสังคม รวมถึงศึกษาสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้เพื่อมาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาข้อมูลภาคสนาม โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก สันทนา กลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ คณะทำงานขับเคลื่อนของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ ผู้ให้ความร่วมมือดำเนินกิจกรรม จากภาครัฐและภาคเอกชน เครือข่ายภาคประชาสังคม รวมถึงผู้หญิงและครอบครัวของผู้ได้รับผลกระทบ จำนวนทั้งสิ้น 22 คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยการ กำหนดประเด็น จำแนกหมวดหมู่ สร้างข้อมูล และนำเข้าสู่ผลการวิจัยเชิงพรรณานี้

สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพได้เกิดขึ้นภายใต้เหตุความรุนแรงที่ได้เกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลากว่าทศวรรษ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 ผู้หญิงได้เปลี่ยนบทบาทจากช่างเท้าหลังมาเป็นช่างเท้าหน้า การกล้าเผชิญหน้าเพื่อก้าวออกเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมสร้างสันติสุขภายใต้เหตุการณ์ความไม่สงบ ดังนั้น เพื่อทำความเข้าใจในประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสรุปผลการวิจัยได้เป็น 3 ส่วนดังนี้

พัฒนาการของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ

การก่อตัวของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ เกิดขึ้นหลังเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้สร้างความสูญเสียให้กับคนในพื้นที่เป็นอย่างมาก ทั้งชีวิตและทรัพย์สินอย่างมหาศาล ผู้หญิงได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากแม่ ภรรยา ลูกสาว มาสู่ผู้เคลื่อนไหวมาเป็นส่วนหนึ่งในการเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ หรือช่วยเหลือที่พึงจะได้รับ ในช่วงแรกการรวมกลุ่มเพื่อให้การช่วยเหลือเยียวยา ให้ความรู้ คำปรึกษาแก่ผู้หญิงด้วยกัน ได้รับการสนับสนุนจากผู้หญิงจากส่วนกลางจนกระทั่งผู้หญิงในพื้นที่และรวมตัวในนาม “เครือข่ายผู้หญิงเพื่อสันติภาพ” และต่อมาได้ขยายกลุ่มอาสาสมัครและรูปแบบการทำงานมากขึ้นจนได้เปลี่ยนชื่อในนาม “กลุ่มผู้หญิงเพื่อสันติภาพ” จนกระทั่งปัจจุบันได้ยกสถานะเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ในนาม “สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ” ที่ได้สร้างความมั่นคงและยั่งยืนต่อจิตอาสา อาสาสมัครที่มาร่วมกัน และได้จดทะเบียนในการสร้างสันติภาพและการพัฒนาผู้หญิงในพื้นที่ในด้านต่าง ๆ

พัฒนาการของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพสามารถแบ่งช่วงเวลาโดยแบ่งตามลักษณะแนวทางการทำงานที่ปรับตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ช่วงเวลาที่เปลี่ยนไปพร้อมกับเหตุการณ์สำคัญเป็นเกณฑ์ที่ทำให้เห็นถึงพัฒนาการของสมาคมแห่งนี้ ที่มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ผู้วิจัยได้แบ่งพัฒนาตามลำดับ ดังนี้

ช่วงที่ 1 ช่วงบาดแผลและหยดน้ำตาเราจะไม่ทิ้งกัน (เมษายน พ.ศ.2547 –

พ.ศ.2549)

ช่วงที่ 2 ช่วงรวมกันเราอยู่เราจะสู้ไปด้วยกัน (พ.ศ. 2549 – พ.ศ. 2553)

ช่วงที่ 3 ช่วงพลังผู้หญิงเรารวมกันสู้สันติภาพ (พ.ศ.2554 – 2559)

ตารางที่ 2 แสดงพัฒนาการของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ

ช่วงเวลา	ชื่อที่ใช้	ประเด็นการทำงาน
ช่วงที่ 1 ช่วงบาดแผลและ หยดน้ำตาเราจะไม่ทิ้งกัน (เมษายน พ.ศ.2547-พ.ศ.2549)	เครือข่ายผู้หญิงเพื่อ สันติภาพ	- ช่วยเหลือเยียวยา - ประสานงานระดับพื้นที่และ ส่วนกลางให้ความช่วยเหลือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ ความไม่สงบ
ช่วงที่ 2 ช่วงรวมกันเราอยู่เราจะสู้ไป ด้วยกัน พ.ศ. 2549 – พ.ศ. 2553	กลุ่มผู้หญิงกับ สันติภาพ	- ให้ความรู้ ความเข้าใจ การคุ้มครองสิทธิ/กฎหมาย ความเสมอภาค - การยุติความรุนแรงในครอบครัว และจากสถานการณ์ความรุนแรง
ช่วงที่ 3 ช่วงพลังผู้หญิงเรารวมกันสู้ สันติภาพ (พ.ศ.2554 – พ.ศ.2559)	สมาคมผู้หญิงผู้หญิง เพื่อสันติภาพ	- รวมกลุ่มสร้างความเข้มแข็งของ องค์กร - เข้าสู่กระบวนการสร้างสันติภาพ - สร้างเครือข่ายการทำงานกับภาค ส่วนต่าง ๆ

จากการศึกษาพัฒนาการของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ พบว่า สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ มีจุดเริ่มต้นมาจากเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ณ มัสยิดกรือเซะ และเหตุความรุนแรง 11 จุดเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2547 ที่ผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบได้ออกมาเรียกร้องความยุติธรรมให้แก่บุคคลในครอบครัวอันเป็นที่รัก ฉะนั้นจึงได้เกิดการรวมตัวขึ้นของคนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ และได้รับการสนับสนุนจากส่วนกลาง ได้จัดตั้ง “เครือข่ายผู้หญิงเพื่อสันติภาพ” ที่ได้ทำงานในระดับพื้นที่โดยการทำงานแรกเริ่ม คือ การการเยียวยา ส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุความรุนแรง ในช่วงที่สองได้ขยายการทำงานโดยการมีอาสาสมัคร สร้างเครือข่ายของประชาชนในพื้นที่และร่วมกับกลุ่มเครือข่ายภาคประชาสังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปกป้อง คุ้มครอง ให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค รวมถึงการยุติความรุนแรงจากสถานการณ์ความไม่สงบและความรุนแรงในครอบครัวในนาม “ผู้หญิงกับสันติภาพ” กระทั่ง กลุ่มสามารถพัฒนาองค์กรและบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพและความเข้มแข็ง มั่นคงโดยการจดทะเบียนเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ในนามของ “สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ” ที่ได้รับการ

ยอมรับจากผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ประชาชน รวมถึงหน่วยงานในทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน รวมถึงครอบครัว ที่มีส่วนในการทำงานได้อย่างภาคภูมิใจ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ การทำงานในช่วงนี้ได้สร้างเครือข่ายของกลุ่มภาคีในการรวมตัวเพื่อความเข้มแข็งของผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสันติภาพ ในการยื่นข้อเสนอในการพูดคุยเรื่องสันติภาพ

อย่างไรก็ตาม การเกิดของกลุ่มได้สร้างความเปลี่ยนแปลงต่อพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับผู้หญิง ส่งผลต่อบทบาทและสถานภาพของผู้หญิงที่เปลี่ยนไป จาก *มือล่างขึ้นมาเป็นมือบน* สลับปรับเปลี่ยนบทบาทการทำงานที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนงานเพื่อสังคม เปลี่ยนภาพลักษณ์ที่น่าเห็นใจจากการเป็นผู้สูญเสีย การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว มาสู่ การเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาพื้นที่ ชุมชน สังคม พร้อมกับการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ให้เป็นผู้ที่มีความกล้าแสดงออกมีสิทธิ มีเสียงมากขึ้นจากการมีพื้นที่สาธารณะให้ผู้หญิงออกความคิดเห็นจากที่ได้ประสบพบเจอ และผู้หญิงบางส่วนได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้ร่วมดำเนินกิจกรรมต่างทั้งการส่งเสริมอาชีพการช่วยเหลือทางกฎหมาย การเป็นผู้ประสานความเข้าใจระหว่างภาครัฐและประชาชน โดยแนวคิดการรวมตัวของกลุ่มผู้หญิงในพื้นที่เกิดจากการต้องการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการเป็นขับเคลื่อนงานด้านสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้

บทบาทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ

สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพได้สร้างเครือข่ายผู้หญิงและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และทักษะต่าง ๆ เพื่อให้ผู้หญิงได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชน อีกทั้งพัฒนาศักยภาพความสามารถที่มีอยู่นำมาปรับใช้ในการทำงาน ผู้หญิงได้มีพื้นที่ความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา รวมถึงภาคประชาสังคม ส่งผลให้เกิดการยอมรับในการทำงานนอกบ้านของผู้หญิงมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้หญิงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาในพื้นที่ เสนอความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ของประชาชน ด้วยศักยภาพของผู้หญิง การปรับเปลี่ยนทัศนคติเพื่อก้าวเผชิญกับสิ่งต่าง ๆ รอบด้านแสดงให้เห็นถึงบทบาทของผู้หญิงในการทำงานเพื่อชุมชนและสามารถดำเนินกิจกรรมทั้งในระดับชุมชนและระดับพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาสามารถสรุปบทบาทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ แบ่งออกเป็น 6 บทบาท ดังนี้

บทบาทการเยียวยา ได้มีการจัดโครงการฝึกอบรม “ทักษะการให้คำปรึกษาเยียวยาเบื้องต้น” เพื่อช่วยเหลือและให้คำปรึกษากลุ่มผู้หญิง ร่วมกันหาแนวทางการดำเนินงานด้านการให้คำปรึกษาและเยียวยาจิตใจ สร้างระบบการทำงานระหว่างกลุ่มผู้หญิงในชุมชนกับผู้ที่ได้รับผลกระทบในระดับชุมชนของตนเอง เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ทั้งในเรื่องประเด็นความรุนแรงในครอบครัว และหญิงหม้ายจากสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ การได้รับการชดเชย การคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพการเยียวยาสุขภาพและจิตใจ รวมถึงกิจกรรม Meeting Empowerment (การเยียวยาให้กำลังใจ) แก่ผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุความรุนแรงในพื้นที่โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก สนับสนุนช่วยเหลือและพัฒนาโดยการส่งเสริมอาชีพ ทุนการศึกษา เยี่ยมเยือนบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบ และพัฒนาศักยภาพให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตหลังจากความสูญเสียได้อย่างปกติ

บทบาทการเป็นผู้เชื่อมประสาน ผู้หญิงได้จัดโครงการสานเสวนาสู่ชุมชนด้วยสันติวิธี เพื่อหาทางออกของปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ที่พบเจอ ผู้เข้าร่วมเพื่อหาทางออกในการแก้ไขปัญหา และร่วมกันกำหนดทิศทางร่วมกันเชื่อมโยงการทำงานในการ สร้างสันติภาพและสร้างความเข้าใจระหว่างระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐและลดปัญหาระหว่าง ประชาชนกับเจ้าหน้าที่ในการร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

บทบาทผู้นำ ผู้หญิงได้มีแนวทางในการพัฒนาเพื่อให้ผู้หญิงมีทักษะและนำความรู้ที่ สามารถถ่ายทอดให้กับผู้อื่น เป็นวิทยากรในการจัดกระบวนการต่าง ๆ ที่ได้จัดขึ้น ด้วยประสบการณ์ที่ สัมผัสมาปรับใช้ต่อยอดการทำงานทำให้สมาชิกอาสาสมัครบางส่วนได้มีหน้าที่หรือบทบาทอื่น นอกเหนือจากที่เข้าร่วมกับสมาคมฯ ก่อเกิดการยอมรับในการทำงานและสร้างการเปลี่ยนแปลงใน ชีวิต

บทบาทการสร้างเครือข่าย โดยการมีส่วนร่วมโดยพลังของผู้หญิงสร้างเครือข่ายการทำงานจากการรวมกลุ่มคนแต่ละชุมชนเพื่อเข้ามาอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกับอาสาสมัครเพื่อส่งต่อ ความรู้และเป็นผู้ประสานงานในแต่ละท้องที่ ผ่านการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งจากภาครัฐและ เอกชน และร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายภาคประชาสังคม ปัจจุบันได้มีการรวมตัวของผู้หญิงในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นหนึ่งเดียวในชื่อ “คณะทำงานวาระผู้หญิงชายแดนใต้” เพื่อสร้างสันติสุข และสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยแนวทางสันติวิธี

บทบาทการเสริมสร้างความเข้าใจ ผ่านโครงการสานเสวนาผู้หญิงในกระบวนการ สร้างสันติภาพที่ผู้หญิงได้เข้ามาส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อ ร่วมแก้ปัญหาและรับฟังเสียงของผู้คนในพื้นที่ และสร้างความตระหนักในรูปแบบการยุติความรุนแรง ต่อผู้หญิงรวมถึงส่งเสริมให้ผู้หญิงมีบทบาทในการสร้างสันติภาพ การจัดโครงการสื่อสันติภาพผ่าน ช่องทางสื่อวิทยุ หนังสือ และจดหมายข่าว เป็นต้น เพื่อให้ชุมชนกลับมาอยู่ดังเดิม ด้วยแนวคิดของ การมีส่วนร่วมต่อถิ่นที่อยู่ให้ทุกคนได้รู้จักบทบาทหน้าที่ภายใต้ภาวะการณ์ที่ทุกคนต่างต้องเข้าใจใน ทิศทางเดียวกัน

บทบาทส่งเสริมศักยภาพ สมาคมฯ ได้จัดอบรมให้ความรู้โครงการยุติความรุนแรง เป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงที่เข้าร่วมให้มีความกล้าแสดงทางความคิด กล้าพูด กล้าตัดสินใจ และส่งต่อความช่วยเหลือให้กับผู้อื่น พัฒนาศักยภาพของผู้หญิงให้เข้ามามีบทบาทร่วมกับหน่วยงาน ภาครัฐและกระบวนการยุติธรรมของรัฐ ผ่านกิจกรรม ตรวจสอบธรรมาภิบาล “บัตรคะแนนศักยภาพ ชุมชน” เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูล รู้สิทธิ ให้โอกาสเพื่อให้ผู้หญิงได้มีพื้นที่ที่หลากหลายในการ ทำงานและเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน

สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างยืดเยื้อและยาวนาน ทำให้ผู้หญิงได้ ปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ของตนเป็นอย่างมาก ในห้วงเวลา 12 ปีที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน บทบาทของ ผู้หญิงเปลี่ยนไป จุดเปลี่ยนที่สำคัญคือสถานการณ์ที่ความรุนแรงได้ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความคิด ทศนคติของผู้หญิง การไม่อยู่เฉยและพยายามที่จะต่อสู้ดิ้นรนในการเรียกร้องสิทธิ ในกระบวนการยุติธรรม ความเสมอภาค การยุติความรุนแรงในทุกรูปแบบที่ผู้หญิงได้มีโอกาสใน การแสดงออกถึงข้อเรียกร้อง การรวมกัน ของกลุ่มองค์กรผู้หญิงที่มีความหลากหลายแต่ละประเด็น ที่ต่างกันออกไปเพื่อเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมแก้ปัญหาและสร้างสันติในจังหวัดชายแดนภาคใต้

การเสนอแนะแนวทางการสร้างสันติภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้

สถานการณ์ความขัดแย้งได้ส่งผลกระทบต่อผู้หญิงและเด็กทั้งการถูกเลือกปฏิบัติ ถูกละเมิดสิทธิ ต้องรับภาระเลี้ยงดูครอบครัวเมื่อสามีเสียชีวิต หรือมีคดีความมั่นคง เด็กต้องกำพร้า พิการ ปัญหาสุขภาพจิตของเด็ก ขาดโอกาสทางการศึกษา การเสนอแนะแนวทางการสร้างสันติภาพ โดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของผู้หญิงที่พร้อมที่จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานด้านสันติภาพ มีบทบาทที่จะช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น แม้เหตุการณ์ยังคงเกิดขึ้นแต่ผู้หญิงก็ไม่ได้หยุดนิ่งที่จะพัฒนาตนเอง ได้มีการรวมกลุ่มองค์กรของผู้หญิงในระดับท้องถิ่นเพื่อประสานความร่วมมือ ผลักดันนโยบายอย่างมีส่วนร่วมของผู้หญิง อย่างไรก็ตาม สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพเป็นองค์กรที่มีบทบาทและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมการสร้างสันติภาพในทุกขั้นตอน ทุกรูปแบบอย่างสันติวิธี ทั้งนี้ต้องอาศัยความสร้างความเข้าใจและยอมรับ จากทุกภาคส่วน รวมถึงหนุนเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ให้ดีขึ้น ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้แสดงออกถึงบทบาทอย่างมั่นใจและเข้มแข็งเพื่อเป็นหนึ่งกำลังสำคัญที่จะสร้างสันติภาพ ร่วมสร้างความมั่นคง ปลอดภัยให้กับชุมชนในจังหวัดชายแดนใต้ เพื่อนำไปสู่สันติภาพในอนาคต

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพกับการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้ สามารถนำมาวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา แนวคิดและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

จากการศึกษาพบว่า การก่อตัวของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพเกิดขึ้นท่ามกลางความขัดแย้งในพื้นที่โดยการรวมตัวของผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่สามารถก้าวข้ามความสูญเสียจากผู้รับเป็นผู้ให้ส่งต่อความช่วยเหลือและดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้หญิงอย่างเท่าเทียม เพื่อให้ผู้หญิงได้เป็นแรงขับเคลื่อนหนึ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนาไปพร้อมกับการสร้างเครือข่ายผู้หญิงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อีกทั้งผู้หญิงมีพื้นที่มากขึ้นในการออกความคิดเห็น มีเวที สัมมนา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสริมองค์ความรู้ให้กับผู้หญิงในพื้นที่ กระทั่งทำให้ผู้หญิงมีความมั่นใจ และรวมตัวกันสร้างอำนาจต่อรองด้วยอำนาจอ่อน (soft power) ในรูปแบบของการเดินขบวน การออกแถลงการณ์ ด้วยพลังของผู้หญิงเพื่อทำให้เกิดสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฮาฟิสสา สาและ (2553) พบว่าบริบทเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมที่นำไปสู่การเปลี่ยนผ่านจากเหยื่อสู่การทำงานสันติภาพของผู้หญิงมุสลิม และพัฒนาการที่เกิดขึ้นของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผนร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน และร่วมในการประเมินผลโครงการซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล (2548) ที่กล่าวถึงรูปแบบกิจกรรมการมีส่วนร่วม 5 ลักษณะ เหตุการณ์ความไม่สงบนำมาสู่การมีส่วนร่วมของผู้คนที่ให้ความสนใจในประเด็นผู้หญิงจนถึง

การก่อตั้งของเครือข่ายผู้หญิงเพื่อสันติภาพ และพัฒนามาสู่กลุ่มผู้หญิงกับสันติภาพ จนถึงปัจจุบัน ได้จดทะเบียนเป็นสมาคมในนาม “สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ” ที่มาจากแนวคิดการรวมตัวของผู้หญิงในพื้นที่ที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและสร้างสันติสุข และสร้างความเข้าใจ จนนำมาสู่การก่อตั้งของกลุ่มผู้หญิง ทั้งการมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์รูปแบบการทำงาน กิจกรรม สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น ตลอดจนร่วมในการตัดสินใจที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้หญิง อีกทั้งยังมีส่วนร่วมในการดำเนินตามกิจกรรม โครงการทุกโครงการที่กลุ่มได้ดำเนินการโดยผู้หญิงที่ได้รับ กระทั่งได้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมและการเยียวยา และทำที่สุดก็ร่วมกันประเมินผล โครงการเพื่อค้นหาปรับปรุงการดำเนินการไปสู่ผลสัมฤทธิ์ต่อไป

จากการศึกษาบทบาทของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพมี 6 บทบาทที่สำคัญ ได้แก่ บทบาทการเยียวยา บทบาทการเป็นผู้เชื่อมประสาน บทบาทความเป็นผู้นำ บทบาทการสร้างเครือข่าย บทบาทเสริมสร้างความเข้าใจ และบทบาทส่งเสริมศักยภาพผู้หญิง จากการศึกษาผู้วิจัย พบว่าบทบาทที่เกิดขึ้นผ่านกิจกรรมที่ได้จัดขึ้นนั้นสะท้อนให้เห็นรูปแบบการทำงานที่สำคัญของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ 3 ประการ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง คือ การสังคมสงเคราะห์ ผู้หญิงได้เข้าไปช่วยเหลือ เยียวยาเฉพาะหน้า เพื่อให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบและครอบครัวสามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยการเข้าไปให้กำลังใจ สนับสนุนทุนการศึกษา การประกอบอาชีพ รวมถึงการเชื่อมประสาน ช่วยเหลือเมื่อได้รับทราบปัญหา อุปสรรค

ประการที่สอง การพัฒนา ผู้หญิงทำให้ชุมชนเข้มแข็งโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่สอดคล้องตามความต้องการของคนในพื้นที่โดยการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ เช่น ด้านกฎหมายผ่านแกนนำที่ได้รับการเสริมศักยภาพ เพื่อแก้ปัญหาที่นำมาสู่การพัฒนาในชุมชนและสร้างความเป็นหนึ่งเดียวที่จะนำไปสู่สันติสุข

ประการที่สาม สื่อสารสาธารณะ ผู้หญิงเป็นกระบอกเสียงที่นำมาซึ่งการสะท้อนปัญหาเพื่อให้ได้รับการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ความรุนแรง การถูกละเมิดสิทธิ จนกระทั่งการสร้างเครือข่ายการทำงานที่นำมาสู่นโยบาย หรือข้อเรียกร้องโดยเสียงของผู้หญิง เช่น การขับเคลื่อนเรื่องพื้นที่สาธารณะปลอดภัยสำหรับผู้หญิง ทั้งโรงเรียน วัด มัสยิด โรงพยาบาล ตลาด ซึ่งสอดคล้องกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่

ประเด็นแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้หญิงกับการสร้างสันติภาพสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของ นันท์ชพร การสมดี (2554) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน ระดับล่างในสังคมมีบทบาทมากขึ้นจากเดิมที่ไม่เคยมีสิทธิ์มีเสียงในการพัฒนา ในปัจจุบันได้มีผู้เห็นความสำคัญและมุ่งหวังให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้เข้ามามีสิทธิ์มีเสียงเพื่อให้ประชาชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดชะตาชีวิตและไม่ได้เป็นผู้ถูกกระทำแต่ฝ่ายเดียว เช่นเดียวกับงานของกิเราะ อาลี (2556) ที่ว่าบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาจะให้ความร่วมมือและอย่างตั้งใจ ตั้งแต่กระบวนการร่วม ศึกษาสถานการณ์ วางแผนปฏิบัติการติดตามและประเมินผล และการร่วมรับประโยชน์ เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และร่วมพัฒนาทั้งระดับตนเองชุมชนและสังคมได้ เช่นเดียวกับพลังผู้หญิงหากเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพทุกระดับในทุกระดับ สร้างความเข้าใจและยอมรับจากผู้นำทุกภาคส่วน รวมถึงพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงและคุณภาพชีวิต

ของคนในพื้นที่ให้ดีขึ้น จะทำให้ผู้หญิงได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคง ความปลอดภัย และสร้างสันติสุขได้ด้วยพลังของผู้หญิง พลังที่ต้องการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการสร้างสันติภาพในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐ เอกชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรให้การสนับสนุน กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นเพื่อสันติภาพทุกกลุ่มอย่างจริงจัง เพื่อสร้างเครือข่ายในระดับปฏิบัติการในชุมชน และเมื่อมีการเชื่อมโยงเครือข่ายเข้าด้วยกัน การสร้างสันติภาพในพื้นที่ก็จะเกิดผลสัมฤทธิ์จากพลังของกลุ่มเหล่านี้

2. รัฐควรประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงกับหน่วยงานภาคประชาสังคมให้สามารถทำงานเพื่อสันติภาพร่วมกัน โดยร่วมกันกำหนดนโยบาย แนวทาง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่มีเป้าหมายเดียวกันโดยให้มีการประสานการทำงานที่เอื้อต่อกันอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อขจัดปัญหา อุปสรรคที่ส่งผลต่อการสร้างสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาวิจัย ปัญหา อุปสรรค การดำเนินงานของกลุ่มผู้หญิงเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาส่งเสริม สนับสนุน ให้กลุ่มเป็นพลังขับเคลื่อนไปสู่สันติภาพ

2. ควรมีการศึกษาวิจัยการสร้างเครือข่าย และความเป็นไปได้ที่จะสร้างความร่วมมือในกลุ่มองค์กรที่ทำงานภาคประชาชน สันติภาพ และหน่วยงานความมั่นคง เพื่อนำผลการปฏิบัติงานของเครือข่ายไปใช้ในการวางกรอบนโยบายเพื่อสร้างสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

บรรณานุกรม

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2560). *มาตรการและแนวทางปฏิบัติด้านสตรีกับการส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคง*. ในเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ ระหว่างวันที่ 15 - 17 พฤษภาคม 2560 ณ โรงแรมบีพี แกรนด์ทาวเวอร์ หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. (หน้า 63-64). กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2549). *มาตรฐานการส่งเสริมการพัฒนาสตรี*. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมอธรรม.
- กีเรือ อาลี. (2556). *แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนใต้กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- เกษม นครเขตต์. (ม.ป.ป.). *เอกสารวิชาการแนวคิดและทฤษฎีเครือข่ายทางสังคม*. นนทบุรี: สำนักงานโครงสร้างพันธมิตรการสร้างสุขภาพกระทรวงสาธารณสุข
- โกวิท พวงงาม. (2553). *ธรรมาภิบาลท้องถิ่นว่าด้วยการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส*. กรุงเทพฯ: มิสเตอร์ก๊อปปี.
- จตุพร เสถียรคง. (2553). *งานวิจัยบทบาทและสถานภาพในครัวเรือนของสตรีชาวม้งช่วงพัฒนาโครงการหลวงหนองหอย*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- จตุรงค์ บุญรัตนสุนทร. (2556). *แนวคิดพัฒนาการและยุทธศาสตร์ของภาคประชาสังคมในประเทศไทย*. ค้นเมื่อ 27 กันยายน 2558, จาก: <http://www.Researchgate.net/publication/263007027>
- จุฑาพรรณ (จามจุรี) ผดุงชีวิต. (2550). *วัฒนธรรมการสื่อสารและอัตลักษณ์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เฉลิมเกียรติ ขุนทองเพชร. (2529). *การต่อต้านนโยบายรัฐบาลในสี่จังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทยโดยการนำของหะยีสุหลง อับดุลกาเดร์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- ชูชัย ศุภวงศ์ และยุวดี คาดการณ์ไกล. (2541). *ประชาสังคม: ทรรศนะนักคิดในสังคมไทย ประเวศ วะสี และคนอื่นๆ*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ณัฐพงศ์ จิตรนรินทร์ คะเนิงนิจ มากชูชิต และกอกแก้ว วงษ์พันธ์. (2556). *ผู้หญิงกับการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงของชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้*. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ณัฐพงศ์ จิตรนรินทร์ แวรอสมลี แวบุละ และนพรินทร์ สุบินรัตน์ (2555). *ชุมชนศรัทธา : การพัฒนาด้วยหลักศาสนาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้*. สงขลา: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ดลมนรรัตน์ บากา. (2540). *บทบาทด้านสังคมเศรษฐกิจและการเมืองของสตรีไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้*. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ทศพล สมพงษ์. (2556). *พัฒนาการและการพัฒนาประชาสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเมืองสถาบันพระปกเกล้า
- ทิตยา สุวรรณะชญ. (2527). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ชนพฤกษ์ ชามะรัตน์. (2555). *สถานภาพองค์ความรู้ของแนวคิดเครือข่ายทางสังคม (State of Knowledge of Social Network Concept)*. ค้นเมื่อ 23 กรกฎาคม 2559, จาก: <http://v-reform.org/u-knowledges>.
- ธเนศ ทวีบุรุษ. (2557). *แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนชะแล้ตำบลชะแล้ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคมคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- ธีรวิมล กายแก้ว. (2556). *การสร้างเครือข่ายทางสังคม :กรณีศึกษานักฟุตบอลสมัครเล่นในกลุ่มกรุงเทพเหนือ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ธีรศักดิ์ พงศ์ปริตร. (2552). *แนวทางการพัฒนาสวัสดิการโดยรัฐสำหรับสตรีหม้ายที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้*. สารนิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- นฤมล นิทราท. (2543). *การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตร“การเสริมการเสริมสร้างสังคมสันติสุข” รุ่นที่1. (2552). *รายงานปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ : บทวิเคราะห์และแนวทางการแก้ปัญหาเชิงรุกที่ยั่งยืนด้วยสันติวิธี*. กรุงเทพฯ: สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า.
- นันทา วีรวิทยากุล. (2544). *สตรีกับอัตลักษณ์. ในคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. สตรีศึกษา 2 ผู้หญิงกับประเด็นต่าง ๆ*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์. หน้า280-351.
- นันทิขพร การสมดี. (2554). *การมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเส้นอำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่*.
- นิรวานา ลาเต๊ะ. (2556). *บทบาทด้านศาสนา ด้านสังคมวัฒนธรรมและด้านเศรษฐกิจของสตรีมุสลิมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความสงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม มหาวิทยาลัยทักษิณ,
- เนตรดาว แพทย์กุล. (2544). *บทบาทของผู้หญิงในการพัฒนากรณีศึกษาบทบาทของผู้หญิงในเครือข่ายชุมชนเมือง*. เชียงใหม่: ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ปริญญา บัณฑิต.(2551). *สตรีกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนทะเลน้อยจังหวัดพัทลุง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- พระมหาประกาศิต สิริเมธ (ฐิติปสิทธิกร). (2556). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, อยุธยา.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ้น). (2547). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. กรุงเทพฯ: เต็มตุลา.
- ภัทรภร พลพนาธรรม และคณะ. (2553). *รายงานวิจัยเครือข่ายทางสังคมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้อยอำเภอบางคนทีจังหวัดสมุทรสงคราม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- มูฮัมมัดอาบู ปาทาน และคณะ. (2554). *ประชาสังคมกับกระบวนการสันติภาพ: รายงานวิจัยสำรวจสภาพองค์กรประชาสังคมในชายแดนใต้*. ปัตตานี: ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ใต้ Deep South Watch มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วันดี สันติภูมิเมธี. (2552). *ฝนกลางไฟ : พลังชีวิตพลังใจห้าสิบเสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้*. กรุงเทพฯ: คณะทำงานวาระทางสังคม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย ชูเชิด. (2547). *การกำหนดยุทธศาสตร์ระยะยาวในการแก้ปัญหาการก่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้, บทวิเคราะห์ปัญหาและนโยบายยุทธศาสตร์ในระดับรัฐบาล*. ค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2559, จาก: http://www.geocities.ws/wichai_chucherd/southstrategy.html
- วิระดา สมสวัสดิ์. (2549). *ที่ทรงคนส์ตรีนิยม*. เชียงใหม่: วนิดาเพรส.
- แวนรุธายาตี อิศาเฮาะ. (2554). *บทบาทหญิงหม้ายภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ : กรณีศึกษาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงบ้านรอดต้นบาตุงจังหวัดนราธิวาส*. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- ศูนย์ข้อมูลกลางด้านการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย. (ม.ป.ป.). *พจนานุกรมด้านการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย*. ค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2558 จาก: <http://www.gender.go.th/template.php?vname=genderterm/idxdic.html>.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ศูนย์บริการความรู้สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (ม.ป.ป.). *เพศ (Sex) บทบาท ความสัมพันธ์หญิงชาย (Gender) และความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย (GenderEquality)*. ค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2558, จาก: <http://www.owf.go.th/km/site/index.php?page=knowledge&id=14&groupid=12>.
- ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้. *ฐานข้อมูลDSID : การวิเคราะห์ข้อมูลเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ในรอบปี 2558*. ค้นเมื่อ 11 มกราคม 2559, จาก: <http://www.deepsouthwatch.org/node/7942>.
- ศูนย์ศึกษาสันติภาพ และความขัดแย้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มูลนิธิพีริดิชเนามันน์และสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า. (2552). *ประชาสังคมกับกระบวนการพัฒนา: การขยายพื้นที่ภาคประชาสังคมเพื่อการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้*. เอกสารสรุปการสัมมนาเครือข่ายภาคประชาสังคม วันที่ 30 กันยายน 2552 ณ โรงแรมพาราไดส์ & รีสอร์ท อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา. (หน้า 25-27). กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาสันติภาพ และความขัดแย้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนธยา พลศรี. (2550). *เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2538). *ปฏิญญาปักกิ่งและแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2547). *มิติหญิงชายกับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2552). *มาตรฐานและตัวชี้วัดความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2556). *แผนปฏิบัติการตามแผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)*. ค้นเมื่อ 27 กันยายน 2558, จาก: http://www.gender.go.th/publication/book/action_planv11.pdf.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2558). *รายงานสถานการณ์สตรีปี 2558 “2ทศวรรษปฏิญญาปักกิ่งฯ: เสริมพลังสตรีสร้างพลังสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กลุ่มการประเมินผล สำนักตรวจและประเมินผล การสำรวจข้อมูลสถานการณ์ทางสังคมของท้องถิ่น (อปท). *จำนวนสตรีหม้ายที่ต้องเลี้ยงดูบุตรเพียงลำพัง จำแนกรายจังหวัด พ.ศ. 2558*, ค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2559, จาก: <http://mis.m-society.go.th/#>.
- สำนักงานพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลภาครัฐสำนักงานก.พ. (2549). *คู่มือการสร้างเสมอภาคระหว่างหญิงชายในส่วนราชการ*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักสันติวิธีและธรรมภิบาล สถาบันพระปกเกล้า. (2556). *สรุปฐานข้อมูลเครือข่ายสตรีเพื่อสันติสุขในพื้นที่ภาคใต้*, ค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2558 จาก:
<http://www.pataniforum.com/admin/jquery/ckfinder/userfiles/files>.
- สุจิตรา ส่งาเนตร. (2540). *การยอมรับบทบาททางการปกครองของสตรี: กรณีศึกษาข้าราชการในจังหวัดนครพนม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุชาดา ภิรมย์แก้ว. (2542). การจัดระเบียบสังคม. ใน พวงเพชร สุรัตน์วิกุล (บรรณาธิการ.) *มนุษย์กับสังคม*. (หน้า 65 - 66). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุทธิพงศ์ พรหมไพจิตร (2541). *บทบาทของสตรีกับการพัฒนาสังคม: กรณีศึกษาที่จังหวัดปัตตานี*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- สุชาดา เมฆรุ่งเรือง. (2553). *25 คำศัพท์ที่เกี่ยวกับเรื่อง“ความเสมอภาคระหว่างเพศ”*. ค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2558, จาก: <http://www.lrc.go.th/th/wpcontent/uploads/2012/08/259D.pdf>.
- เสรี พงศ์พิศ. (2551). *ยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: พลังปัญญา.
- อนงก เหล่าธรรมทัศน์ อนุชาติ พวงสำลี และกฤติยา อาชวนิจกุล. (2542). *บรรณาธิการ, ขบวนการประชาสังคมไทย : ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง*. นครปฐม: โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรทัย ก๊กผล. (2552). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อังคณา นีละไพจิตร. *รายงานวิจัยบทบาทและความท้าทายของผู้หญิงมุสลิมท่ามกลางความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิยุติธรรมเพื่อสันติภาพ
- อับลอรอนิง สือเต. (2557) . *บทบาทและอนาคตของประชาสังคมอิสลามในการแก้ปัญหาชายแดนใต้*. ค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2557, จาก: [sdvattp://www.deepsouthwatch.org/node/6437](http://www.deepsouthwatch.org/node/6437).
- อาภาภรณ์ ดำรงสุสกุล.(2551). *ประสบการณ์ของผู้หญิงที่ดูแลสมาชิกในครอบครัวที่ได้รับบาดเจ็บจากสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย*. วิทยานิพนธ์พยาบาล ศาสตรมหาบัณฑิต, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อำไพ หมั่นสิทธิ์. (2553). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ลเอ็ดดูเคชั่น.
- อิมรอน มะลูลีม. (2538). *วิเคราะห์ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลไทยกับมุสลิมในประเทศกรณีศึกษา กลุ่มมุสลิมในเขตจังหวัดชายแดนใต้*. กรุงเทพฯ: อิสลามิกอะคาเดมี.
- อุทิศ สังข์รัตน์ และคณะ. (2558). *ทัศนคติและความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในสามจังหวัดชายแดนใต้*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อุ้นเรือน ทองอยู่สุข. (2546). *มิติสตรีวิถีสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม.
- ฮาฟิซซา สาและ.(2553). *ผู้หญิงมุสลิมท่ามกลางความขัดแย้งการเปลี่ยนผ่านจากเหยื่อสู่ผู้ขับเคลื่อนงานสันติภาพ*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

บุคลากรกรม

- กนกรัตน์ เกื้อกิจ, ผู้ให้สัมภาษณ์ (2560,16 พฤษภาคม) ที่ โรงแรมบีพี แกรนด์ทาวเวอร์ หาดใหญ่
จังหวัดสงขลา
- กษนิต ผู้ให้สัมภาษณ์ (2560, 9 กรกฎาคม) ที่ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส
- กษนิ ผู้ให้สัมภาษณ์ (2560, 8 กรกฎาคม) ที่ อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี
- กษยา ผู้ให้สัมภาษณ์ (2560, 9 กรกฎาคม) ที่ อำเภอรยะแงะ จังหวัดนราธิวาส
- ซารีญาร์ ยูโซะ, ผู้ให้สัมภาษณ์ (2558, 13 มิถุนายน) ที่ สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ อำเภอเมือง
จังหวัดยะลา
- น้องนา, ผู้ให้สัมภาษณ์ (2560, 8 กรกฎาคม) ที่ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
- นาฏนภางค์ คล้ายนิมิต, ผู้ให้สัมภาษณ์ (2560, 8 มีนาคม) ที่ สนามโรงพิธีช้างเผือกเทศบาลนคร
ยะลา อำเภอยะลา จังหวัดยะลา
- นุรีระห์ เปาะอิตเตดาโอะ, ผู้ให้สัมภาษณ์ (2558,14 มิถุนายน) ที่ สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ อำเภอ
เมือง จังหวัดยะลา
- ปาดา, ผู้ให้สัมภาษณ์ (2560,14 พฤษภาคม) ที่ อำเภอยะหา จังหวัดยะลา
- ปาตีเมาะ เปาะอิตเตดาโอะ ผู้ให้สัมภาษณ์ (2558,13 มิถุนายน) ที่ สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ อำเภอ
เมือง จังหวัดยะลา
- ป่าแรม, ผู้ให้สัมภาษณ์ (2560, 8 กรกฎาคม) ที่ อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี
- พัฒนวัติ อาแวง, ผู้ให้สัมภาษณ์ (2560, 8 มีนาคม) ที่ สนามโรงพิธีช้างเผือกเทศบาลนครยะลา อำเภอ
เมือง จังหวัดยะลา
- พายีลี๊ะ ท่วมงาม , ผู้ให้สัมภาษณ์ (2558, 14 มิถุนายน) ที่ สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ อำเภอเมือง
จังหวัดยะลา
- ภิรมยา ไชโยธธา, ผู้ให้สัมภาษณ์ (2558,14 มิถุนายน) ที่ สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ อำเภอเมือง
จังหวัดยะลา
- มาเรียม ซัยสันทนะ, ผู้ให้สัมภาษณ์ (2560, 8 มีนาคม) ที่สนามโรงพิธีช้างเผือกเทศบาลนครยะลา
อำเภอยะลา จังหวัดยะลา
- ยายพลอย , ผู้ให้สัมภาษณ์ (2560, 8 กรกฎาคม) ที่ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
- ยุพา ภูสหัทส, ผู้ให้สัมภาษณ์ (2560, 12 กรกฎาคม) สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์
- ลัดดาวัลย์ ทองเชื้อ, ผู้ให้สัมภาษณ์ (2560,8 มีนาคม) ที่ สนามโรงพิธีช้างเผือกเทศบาลนครยะลา
อำเภอยะลา จังหวัดยะลา
- แวรอสนะฮ์ ดีเยาะ, ผู้ให้สัมภาษณ์ (2559, 8 พฤษภาคม) ที่ สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ อำเภอเมือง
จังหวัดยะลา
- อัฟฎอล จุฬากวิวัฒน์, ผู้ให้สัมภาษณ์ (2560,8 มีนาคม) ที่ สนามโรงพิธีช้างเผือกเทศบาลนครยะลา
อำเภอยะลา จังหวัดยะลา

บุคลากรกรม (ต่อ)

อาอิชะฮ์ ตีมุง, ผู้ให้สัมภาษณ์ (2560,8 มีนาคม) ที่ สนามโรงพิธีช้างเผือกเทศบาลนครยะลา อำเภอ
ยะลา จังหวัดยะลา

ฮาดี๊ะ คอเลาะโฮ, ผู้ให้สัมภาษณ์ (2559, 8 พฤษภาคม) ที่ สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ อำเภอเมือง
จังหวัดยะลา

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
บทความตีพิมพ์วารสาร

ผู้หญิง กับการสร้างสันติภาพชายแดนใต้

Peace Development
in Southern Border Provinces : The Women's Story

เสาวรส ปลื้มใจ (Saowarot Pluemjai)¹
อุทิศ สังขรัตน์ (Utit Sungkharat)²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการก่อตัวและบทบาทการทำงานของกลุ่มประชาสังคมผู้หญิงชายแดนใต้ ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มผู้หญิงในภาคประชาสังคมได้เริ่มก่อตัวอย่างเด่นชัดหลังเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนใต้ในปี พ.ศ. 2547 โดยผู้หญิงได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างสันติภาพด้วยการใช้วิธีการอย่างสันติวิธีซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) การเยียวยา เยี่ยมเยือนและดูแลให้การช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ 2) ส่งเสริมศักยภาพผู้หญิงให้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาผ่านโครงการกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นโดยกลุ่มผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ 3) การประสานความเข้าใจระหว่างผู้ได้รับผลกระทบกับหน่วยงานรัฐ และ 4) การเปิดพื้นที่การทำงานในชุมชนเพื่อความยั่งยืน ซึ่งบทบาทดังกล่าวเปรียบเสมือนฟันเฟืองที่นำมาสู่การสร้างสันติภาพในการทำงานช่วยเหลือแก่สังคมและการมีพื้นที่สาธารณะในการทำงานภาคประชาสังคมนำไปสู่การยอมรับบทบาทของกลุ่มผู้หญิงที่มีส่วนร่วมในการสร้างสันติสุขในจังหวัดชายแดนใต้มากยิ่งขึ้น

¹ นักศึกษาลัทธิศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตหาดใหญ่
Student's the Degree of Master of Arts in Human and Social Development, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus.

² อาจารย์ ดร. สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตหาดใหญ่
Lecturer Ph.D, Program Human and Social Development, Department of Education Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus.

คำสำคัญ : บทบาท, กลุ่มประชาสังคมผู้หญิงชายแดนใต้, สันติภาพ

Abstract

This article presents formation and functional role of Women's group civil society of the southern border provinces Thailand under the unrest circumstance. Qualitative research by, reference from data, researches and in-depth interviews.

The results showed that the civil society of the women's group had begun formation markedly in 2004 after the unrest circumstance occurred in the southern border areas. There were following 4 outstanding peaceful ways that women play a role: 1) To treat, visit and take care of people who got affected from the unrest circumstance. 2) To promote the women's capabilities to play a role in the development through projects or activities. 3) To coordinate the understanding between people who got affected and the government. 4) The area opening work for sustainability in community. This role can lead people to peace and people can work for society. Finally, there might be a public area to work for civil society and women's role is becoming more and more accepted.

Keywords : Role, Women's group civil society of the southern border provinces , Peace.

บทนำ

หนึ่งทศวรรษกับเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับตั้งแต่เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จากเหตุการณ์ปล้นปืนกว่า 300 กระบอก เมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2547 ณ ค่ายทหารกองพันพัฒนาที่ 4 อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส จนกระทั่งปัจจุบัน กว่า 10 ปี ที่พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงเกิดภาวะความรุนแรงในลักษณะ “ยืดเยื้อเรื้อรัง” ความถี่และความเข้มข้นของความรุนแรงยังอยู่ในระดับคงที่และภาพรวมของความรุนแรงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (สำนักงานพัฒนาระบบข่าวสารสุขภาพ. 2557 : สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2557. จาก http://www.hiso.or.th/hiso/picture/reportHealth/ThaiHealth2013/thai2013_13.pdf.)

นับจากนั้นเป็นต้นมา เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ก็ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องส่งผลให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิต ทรัพย์สินทั้งยังส่งผลต่อสุขภาพจิตใจของคนในพื้นที่เป็นอย่างมาก จากฐานข้อมูลเหตุการณ์ชายแดนใต้ (Deep South Incident Database) ได้รายงานสถิติความสูญเสียจากเหตุการณ์ ความไม่สงบในรอบ 10 ปี ตั้งแต่พ.ศ. 2547 ถึงปี พ.ศ.2557 ได้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบกว่า 14,688 เหตุการณ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การยิง การวางระเบิด การลอบวางเพลิงและการก่อวินาศกรรมสร้างสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น ภายใต้เหตุการณ์ความไม่สงบ ที่เกิดขึ้นส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตจำนวน 6,286 คน บาดเจ็บจำนวน 11,366 คน (ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ชายแดนใต้. 2557: สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2557. จาก [http : www.deepsouthwatch.org/dsid.](http://www.deepsouthwatch.org/dsid)) และผู้หญิงต้องเป็นเหยื่อจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักจำนวน 2,800 คน ซึ่งพวกเขาต้องกลายเป็นผู้นำครอบครัวเมื่อสามีถูกจับกุมในคดีความมั่นคงส่งผลให้มีเด็กกำพร้าจำนวนเพิ่มขึ้นมากกว่า 6,000 คน (แวลีเมาะ ปฐุ.2557: สืบค้นเมื่อ10 ธันวาคม 2557. จาก [http : www.isranews.org item/34676-orphan_34676.html.](http://www.isranews.org/item/34676-orphan_34676.html)) ความสูญเสียที่เกิดขึ้นได้สร้างความเสียหายอย่างมหาศาลในทุก ๆ ด้าน ทุกเพศทุกวัยต่างได้รับผลกระทบภายใต้เหตุการณ์ความไม่สงบแต่กลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบที่เป็นห่วงมากที่สุดก็คือกลุ่มของผู้หญิงและเด็ก ตลอดระยะเวลา10 ปีที่ผ่านมาของการเกิดเหตุการณ์

งานศึกษาชิ้นนี้ต้องการที่จะสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นต่อกลุ่มผู้หญิงทุกคน ทุกอาชีพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง ครู ตำรวจ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข นักเรียน นักศึกษา รวมไปถึงประชาชนทั่วไปซึ่งต่างได้รับผลกระทบทั้งภาวะร่างกายและจิตใจทั้งทางตรงและทางอ้อมทั้งกรณีสูญเสียชีวิต บาดเจ็บสาหัสรวมทั้งต้องพิการ ต้องเป็นหม้ายเพราะสูญเสียสามี ขณะที่ลูก ๆ ของพวกเขา กลายเป็นเด็กกำพร้าจำนวนเพิ่มมากขึ้นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงอย่างต่อเนื่องและยาวนานเช่นนี้ ทำให้ผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองครั้งใหญ่ ผู้หญิงหลายคนต้องกลายเป็นหัวหน้าครอบครัวจากกรณีสามีเสียชีวิต แม้จะเป็นหม้ายแต่ชีวิตจะต้องดำเนินต่อไปและเมื่อถึงจุดหนึ่งผู้หญิงเหล่านี้จึงจำเป็น “ต้องลุกขึ้นสู้” ขณะเดียวกันพวกเขาก็กลายเป็นทั้งพ่อและแม่ เป็นผู้หารายได้หลักเลี้ยงครอบครัวเป็นผู้ต่อรองกับอำนาจรัฐและความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับครอบครัว ทั้งนี้พวกเขาไม่มีใครเป็นที่พึ่งอีกแล้วเมื่อต้องสูญเสียผู้นำครอบครัวท่ามกลางเสียงปิ่นแห่งความไม่สงบในพื้นที่เมื่อถึงที่สุดแล้ว ไม่มีสิ่งใดให้เป็นที่พึ่งอีก

ต่อไป พวกเขาจำเป็นต้องสู้ทั้งเพื่อตัวเองและลูก ๆ เสียงของผู้หญิงเหล่านี้เริ่มดังขึ้นจากหนึ่งเป็นสองเป็นสาม... นำไปสู่การรวมตัวกันจนกลายเป็นกลุ่มพลังที่มีได้ซ่อนเร้นอยู่เบื้องหลังอีกต่อไปการเปลี่ยนแปลงบทบาทจากข้างเท้าหลังที่เคยสงบเงียบโดยการก้าวออกมาข้างหน้าอย่างเปิดเผยอย่างท้าทายพร้อม ๆ กับบทบาทใหม่ทั้งต่อตนเอง ครอบครัวจนขยายไปเป็นผู้หญิงภาคประชาสังคม จากพลังเงียบที่ค่อย ๆ ก่อตัวขึ้นนี้กลายเป็นพลังที่เข้มแข็งขึ้นตามลำดับ จนในที่สุดพวกเขาก็สามารถที่จะต่อรองรวมพลัง และกลายเป็นกลุ่มพลังสำคัญที่เป็นที่พึ่งให้กับกลุ่มผู้หญิงด้วยกัน รวมทั้งผู้ที่ได้รับผลกระทบอื่น ๆ ดังนั้นการก่อตัวและบทบาทการทำงานของกลุ่มประชาสังคมผู้หญิงชายแดนใต้จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจยิ่งที่ผู้หญิงสามารถก้าวข้าม “ความกลัว” จนกลายเป็นกลุ่มพลังทางสังคมที่สำคัญในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้เพราะพลังของผู้หญิงเหล่านี้เป็นพลังหนึ่งที่จะสร้างความหวังและเยียวยาให้กับผู้หญิงด้วยกัน และอาจเป็นส่วน “ประกอบสร้าง” ให้เกิดสันติภาพและความสันติสุขในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการก่อตัวกลุ่มประชาสังคมผู้หญิงชายแดนใต้
2. เพื่อศึกษาบทบาทการทำงานของกลุ่มประชาสังคมผู้หญิงชายแดนใต้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดประชาสังคม

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของประชาสังคม (Civil Society) ดังที่ ประเวศ วะสี (2541:6) ได้ให้ความหมายของประชาสังคม ความเป็นชุมชน หรือ ความเข้มแข็งของชุมชน คำเหล่านี้ต่างมีความหมาย เช่นเดียวกันซึ่งหมายถึง การที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกันหรือความเชื่อร่วมกันในบางเรื่องมีการติดต่อสื่อสารกันจะห่างกันก็ได้มีความเอื้ออาทรต่อกันมีเรื่องจิตใจ มีความรัก มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่างจะเรื่องใดก็ได้แล้วแต่และมีการจัดการ ดังนั้นความเป็นประชาสังคมเป็นพื้นฐานทางศีลธรรมทุกส่วนในสังคมจึงควรให้ความสนใจและทำความรู้เข้าใจเรื่องประชาสังคมเพราะเมื่อชุมชนเกิดกลุ่มประชาสังคมที่ดีแล้วจะเกิด

สิ่งเหล่านี้ คือ 1. เกิดความสุข 2. มีประสิทธิภาพที่จะประสบความสำเร็จ 3. มีการจัดการ

ธีรยุทธ บุญมี (2547: 19) กล่าวว่าประชาสังคม คือ สังคมที่สมาชิกกระตือรือร้นเอาการเอางาน ถกเถียงร่วมกันของสังคมในสิ่งที่เป็นผลประโยชน์โดยรวมของภาคสาธารณะหรือของส่วนรวม ประชาสังคม หมายถึง หน่วยหรือองค์รวมทางสังคมอยู่หน่วยหนึ่งซึ่งมีลักษณะความมั่นคง ถาวร ที่ดำรงเป็นพื้นฐานอยู่ก่อนซึ่งอาจเป็นประชาสังคมโลก ประเทศ จังหวัด หมู่บ้าน ชุมชน จึงอาจมีประชาสังคมระดับโลก (Global Civil Society) ระดับประเทศ หรือระดับท้องถิ่น

ประชาสังคมเป็นสังคมการพัฒนาขึ้นโดยกลุ่มคนที่ต้องการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาให้สังคม ชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งโดยมีเป้าหมายชัดเจน การร่วมคิด ร่วมทำในการดำเนินกิจกรรม เช่นเดียวกันกับประชาสังคมชายแดนใต้เป็นการรวมกลุ่มของผู้คนในจังหวัดชายแดนใต้ที่ได้เข้ามารวมกลุ่มและแสดงบทบาทเพื่อสะท้อนความต้องการอย่างเสรีปลอดภัย และทำงานโดยยึดมั่นกระบวนการที่ไม่ใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งสำคัญ (มุฮัมมัดอายูบ ปาทาน และคณะ. 2554: 22)

ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม ผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ส่วนใหญ่จึงเป็นผู้หญิงมุสลิมบริบทเงื่อนไขสำคัญทางสังคมและวัฒนธรรมที่นำมาสู่การเปลี่ยนผ่านจากเหยื่อสู่การทำงานสันติภาพของผู้หญิงมุสลิมประกอบด้วย การใช้ทุนที่มีอยู่เดิมจากการยึดถือและปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม และการมีความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชน การใช้ทุนทางสังคมใหม่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนต่าง ๆ ท่ามกลางความรุนแรงอันนำไปสู่การเป็นเครือข่ายทางสังคมกับกลุ่มองค์กรภายนอก กลุ่มภาคประชาสังคม เจ้าหน้าที่ทหารและการได้รับโอกาสหรือมีพื้นที่สาธารณะเพื่อให้ผู้ได้รับผลกระทบสามารถตระหนักและแสดงศักยภาพของตนเอง ในขณะที่ความขัดแย้งและความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ยังคงดำเนินอยู่ และยังคงส่งผลให้ผู้หญิงหลายคนต้องสูญเสียสมาชิกเพศชายในครอบครัว อย่างไรก็ตามบทบาทการทำงานด้านสันติภาพของผู้หญิงเหล่านี้ก็ส่งผลต่อการขับเคลื่อนความขัดแย้งไปสู่การสร้างสันติภาพ ทั้งการปรับเปลี่ยนจากตนเองในระดับปัจเจกจากเหยื่อมาเป็นผู้ให้ การปรับเปลี่ยนบทบาทและความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน มาสู่การเป็นผู้นำครอบครัว รวมทั้งผู้นำชุมชนในการประสานงานกับเจ้าหน้าที่รัฐและองค์กรภาคประชาสังคม

(ฮาฟิสสา สาและ. 2553 : บทคัดย่อ)

อย่างไรก็ดี สำหรับผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แม้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นมุสลิม แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นก็มีได้มีแต่ผู้หญิงมุสลิมอย่างเดียว แต่เป็นผู้หญิงทุกศาสนา ทุกเพศ ทุกวัย การรวมตัวของกลุ่มประชาสังคมผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เกิดจากการรวมตัวเพื่อเข้ามาขับเคลื่อนการทำงานอันมีจุดประสงค์ร่วมกันในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยการเสริมสร้างศักยภาพให้แก่สมาชิก ผู้มีจิตอาสา ผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ให้ความสนใจในประเด็นปัญหาาร่วมกัน โดยกลุ่มประชาสังคมผู้หญิงต่างมุ่งหวังการพัฒนาท้องถิ่นตนเองให้เกิดการพัฒนา ความสงบ ความปลอดภัยความมั่นคงและร่วมสร้างสันติสุขให้กับจังหวัดชายแดนใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษา ค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary) เป็นกระบวนการศึกษารวบรวมจากหนังสือ วารสาร บทความ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการติดตามโครงการ กิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มประชาสังคมผู้หญิงชายแดนใต้แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้หญิงภาคประชาสังคม จำนวน 5 ท่านใช้วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจงโดยเลือกเอากลุ่มผู้หญิงที่ริเริ่มจัดตั้งกลุ่มประชาสังคมผู้หญิงชายแดนใต้ที่ทำงานด้านสันติภาพ ผู้หญิงที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงาน และจัดกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มโดยไม่แยกศาสนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลจากประเด็นคำถามเกี่ยวกับการก่อตัวกลุ่มของประชาสังคมผู้หญิงชายแดนใต้และบทบาทการทำงานด้านประชาสังคมเพื่อสร้างสันติภาพชายแดนใต้ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล แบบอุปนัยโดยการตีความและวิเคราะห์สรุปจากข้อมูลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในการลงพื้นที่ศึกษา ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตจะนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และจัดหมวดหมู่ของเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การศึกษา ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และนำเสนอผลการศึกษาโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการศึกษา

การก่อตัวของผู้หญิงภาคประชาสังคม

ความรุนแรงรอบใหม่ได้ปะทุอีกครั้งในสามจังหวัดชายแดนใต้ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2547 สมัยรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร ได้เกิดเหตุการณ์การปล้นปืนที่จังหวัดนราธิวาส เกิดกรณีกรือเซะและการประท้วงที่ตากใบทำให้สถานการณ์ความไม่สงบได้เกิดขึ้นเรื่อยมาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้และพื้นที่ใกล้เคียงของจังหวัดสงขลาจากความอ่อนแอของรัฐ ทำให้คนในพื้นที่ขาดที่พึ่งกลุ่มคนส่วนหนึ่งจึงรวมตัวกันเป็นองค์กรภาคประชาสังคมเข้ามาดูแลและรักษาสิทธิอันพึงมีพึงได้ในฐานะประชากรของรัฐ (อับดุลรอณีง สื่อแต. 2557: สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2557. จาก <http://www.deepsouth-watch.org/node/6437>) การเข้ามาดูแลและพิทักษ์ประโยชน์ของผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ เริ่มจากกลุ่มสิทธิมนุษยชนที่เข้ามาปกป้องการล่วงละเมิดสิทธิต่อประชาชนจากภาครัฐ เช่น การใช้กฎหมายอย่างไม่เป็นธรรมการทำร้ายร่างกายผู้ถูกกล่าวหา เป็นต้น และต่อมาได้มีองค์กรอื่น ๆ เข้าร่วมมากขึ้นจนกระทั่งก่อให้เกิดกลุ่มองค์กร เครือข่าย ประชาสังคมผู้หญิงขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ก่อนเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ กลุ่มผู้หญิงได้มีการรวมตัวและเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อชุมชนกับหน่วยงานของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) โดยให้ความสำคัญกับการให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาผ่านองค์กรชุมชน โดยเริ่มจากการเป็นชุมชนเครือข่ายโดยมีลักษณะของการส่งเสริมอาชีพ การศึกษา ที่อยู่อาศัย ทรัพยากร สวัสดิการชุมชน และการพัฒนาชุมชน รูปแบบและพื้นที่การทำงานยังไม่มีหลากหลายและดำเนินงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมให้ดียิ่งขึ้นในพื้นที่ชายแดนใต้ (คณิงนิจ มากชูชิต ผู้ประสานงานเครือข่ายชุมชนศรัทธา, สัมภาษณ์ 15 มีนาคม 2558)

แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในปี พ.ศ. 2547 อันเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญในการเข้ามาในพื้นที่ของผู้หญิงในที่สาธารณะและเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานภาคประชาสังคมในมิติอื่น ๆ มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น อาทิ การรวมกลุ่มเพื่อเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ การส่งเสริมแนวทางการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นตามแนวสันติวิธี ประเด็นสิทธิมนุษยชน ควบคู่กันไปกับการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษา อาชีพ ตั้งแต่เหตุการณ์ความไม่สงบได้ก่อเกิดการเข้าร่วมกลุ่ม องค์กร เครือข่าย และกระจาย

ตัวมากขึ้นของผู้หญิงไปทั่วพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนใต้ ทั้งนี้การก่อตัวของผู้หญิงได้สร้างเครือข่ายได้กระจายการทำงานเพื่อเข้าถึงและพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งแกนนำของแต่ละเครือข่ายที่เข้าไปเพื่อดำเนินงานในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความเข้มแข็งแก่ชุมชน พร้อมกับเสริมองค์ความรู้สู่การพัฒนาศักยภาพผู้หญิงในทุกระดับอันเป็นปัจจัยที่นำมาสู่ความเข้มแข็งในการทำงานภาคประชาสังคมของผู้หญิงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ สอดคล้องกับความเห็นที่ว่า

“ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบทำให้ผู้หญิงได้เริ่มก่อตัวขึ้นเป็นกลุ่ม ชมรม เครือข่าย สมาคม ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในชายแดนใต้ ผู้หญิงมีความเข้มแข็งขึ้นจากผู้สูญเสียก่อนพลังทำให้ก้าวผ่านความกลัวที่ต้องเผชิญนำมาสู่การเป็นผู้ให้แก่ผู้อื่น การรวมตัวของกลุ่มผู้หญิงทำให้หลายคนที่เป็นผู้สูญเสียหรือผู้มีจิตอาสาต่างพร้อมที่จะลุกขึ้นและหันกลับไปช่วยผู้อื่น พลังที่สำคัญที่สุด คือ ความผูกพันและการรวมตัวอย่างมั่นคงของกลุ่มผู้หญิง ทำให้การก่อตัวก่อเกิดเป็นพลังที่ยึดยืนและเป็นแสงสว่างให้กับชีวิตให้มีความหวัง และกำลังใจอีกครั้ง ” (เลขา เกลี้ยงเกลา สัมภาษณ์, 2558)

จากรายงานปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ : บทวิเคราะห์และแนวทางการแก้ปัญหาเชิงรุกที่ยั่งยืนด้วยสันติวิธีได้สะท้อนให้เห็นว่าการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและภาคประชาสังคมโดยคนท้องถิ่นที่สามารถพูดคุย แก้ปัญหาและตัดสินใจในการกำหนดอนาคตเพื่อสันติสุขในชุมชนและภาคประชาสังคมรวมถึงการริเริ่มกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาความไม่สงบและสร้างสันติสุขที่ยั่งยืนบนฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นเอง (นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตร “การเสริมการเสริมสร้างสังคมสันติสุข” รุ่นที่ 1 . 2552:60) ทั้งนี้ด้วยเรื่องของความเข้าใจด้านภาษา ศาสนา วัฒนธรรม จึงทำให้กลุ่มองค์กรเครือข่ายเหล่านี้ได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อคนในพื้นที่ ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำงานได้อย่างคล่องตัวและเป็นที่ยอมรับจากคนในท้องถิ่นมากกว่าการที่ภาครัฐเข้ามาทำงานในพื้นที่ (มุฮัมมัดอายุบ ปาทาน และคณะ. 2554 : 33)

ตัวอย่างบุคคลในพื้นที่ที่เข้ามาทำงานภาคประชาสังคม ดังเช่น ปาตีเมาะ เปาะอีเตดาโอ๊ะ นายกสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ (We Peace) เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ได้บอกเล่าประสบการณ์ที่ผ่านมาถึงการเข้ามาทำงานภาคประชาสังคม เมื่อเหตุการณ์ในปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา ครอบครัวของเธอได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ เนื่องจากสูญเสียบุคคลในครอบครัวถึง 4

คน อันส่งผลต่อสภาพจิตใจของเธอเป็นอย่างมาก แต่ด้วยความมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือครอบครัวของตนเองและผู้คนในพื้นที่ ทำให้ในเวลาต่อมาได้เข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการจัดตั้งกลุ่มผู้หญิงเพื่อสันติภาพที่เกิดจากการรวมกลุ่มของผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิในด้านต่าง ๆ และได้รับผลกระทบต่อผู้หญิงและเด็กทั้งร่างกายและจิตใจ รวมทั้งกลุ่มคนที่มีจิตสาธารณะได้เข้ามาส่งเสริมประเด็นความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรม และความเข้าใจในมิติความแตกต่างทางเพศสมาชิกส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มเพื่อน ๆ อาสาสมัครที่ทำงานรณรงค์ให้เกิดการยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้หญิงและเด็ก รวมถึงบางส่วนจากกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ปัญหาความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

จากรายงานของสำนักงานสันติวิธีและธรรมภิบาล สถาบันพระปกเกล้า ได้สรุปฐานข้อมูลเครือข่ายสตรีจังหวัดชายแดนใต้ในโครงการเครือข่ายผู้นำสตรีเพื่อสันติสุขในพื้นที่ภาคใต้เป็นที่สังเกตได้ว่าปัจจุบันผู้หญิงได้ก่อตัวและสร้างเครือข่ายการทำงานพัฒนาของผู้หญิงกว่า 136 เครือข่ายที่กระจายในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ โดยแบ่งเป็นประเด็นการทำงาน 9 เครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายสตรีกระบวนการสร้างสันติภาพและลดความรุนแรง เครือข่ายการเยียวยา เครือข่ายสตรีกับการเมือง เครือข่ายเศรษฐกิจและการสร้างอาชีพ เครือข่ายสตรีกับศาสนาและวัฒนธรรม เครือข่ายสตรีกับสิทธิมนุษยชน เครือข่ายสตรีกับการศึกษา เครือข่ายสตรีกับกระบวนการยุติธรรมและเครือข่ายสตรีอื่นๆ (สำนักงานสันติวิธีและธรรมภิบาล สถาบันพระปกเกล้า : 2556. สืบค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2557. จาก <http://www.pataniforum.com/admin/jquery/ckfinder/userfiles/files/>) การเกิดขึ้นของกลุ่มเครือข่ายประชาสังคมโดยเฉพาะกลุ่มของผู้หญิงที่ได้เข้ามาดำเนินการส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในช่วงหลังเหตุการณ์ความไม่สงบเป็นส่วนใหญ่ที่จะมีแกนนำทั้งผู้หญิงพุทธและผู้หญิงมุสลิมเข้ามามีส่วนร่วม อาทิ เครือข่ายสตรีกระบวนการสร้างสันติภาพและลดความรุนแรง เครือข่ายการเยียวยา และเครือข่ายสตรีกับกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

ดังนั้น ภายหลังจากการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ ก่อเกิดกลุ่มผู้หญิงขึ้นมาในรูปแบบของการจัดตั้งกลุ่ม สมาคม หรือเครือข่ายในรูปแบบประชาสังคมที่มีทั้งผู้หญิงชาวพุทธและมุสลิมเข้ามาขับเคลื่อนหนุนเสริมและพัฒนาภายใต้เหตุการณ์ความไม่สงบ อีกทั้งกลุ่มคนเหล่านี้จะเข้าช่วยเหลือเยียวยาได้ดี และรวดเร็วกว่ารัฐ มากกว่ากลุ่ม

อื่นๆที่เป็นผู้ชายทั้งนี้เพราะความเป็นหญิงในการเจรจาที่มีความถ้อยที่ถ้อยอาศัย ความนุ่มนวล รวมถึงการหนุนเสริมจากหน่วยงานอื่นๆที่สนใจในประเด็นเหตุการณ์ ความไม่สงบ พร้อมการสนับสนุนเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มกันของผู้หญิง เหล่านี้จึงทำให้ ผู้หญิงขยับการทำงานมากขึ้นและกล้าที่จะลุกเข้ามาในพื้นที่สาธารณะของผู้หญิงในทุก วันที่ที่เป็นมากกว่าแม่บ้านผู้นำการพัฒนาอันเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสันติภาพที่สำคัญในการร่วมสร้างสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนใต้

บทบาทผู้หญิงภาคประชาสังคมชายแดนใต้

บทบาทของผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนใต้ได้เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตที่บทบาทของผู้หญิงถูกกำหนดให้ผู้หญิงเป็นเพียงแม่ที่คอยดูแลลูก ดูแลเรื่องในครัวโดยเฉพาะ ผู้หญิงมุสลิม มีความเด่นชัดเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะบทบาทของผู้หญิงมุสลิมดั้งเดิม ในฐานะของผู้ให้กำเนิดบุตร ความเป็นแม่ที่ต้องอบรมเลี้ยงดูลูกซึ่งมีอิทธิพลต่อกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมและในฐานะผู้ผลิตภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบันผู้หญิงจึงต้องออกมาทำงาน แต่อย่างไรก็ตามสถานการณ์ของผู้หญิงนอกร้าน ยังไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควร เนื่องจากผู้ชายเป็นผู้มีบทบาทในเรื่องนอกร้าน และการแบ่งงานตามเพศอย่างชัดเจน (ระวีวรรณ ชุ่มพฤษ์ และสุภาพ พัสอ่อง, 2536 : 18-19) ทั้งนี้ด้วยบทบาทของผู้ชายในการทำงานนอกร้าน การเมือง และได้รับการยอมรับจากสังคมในการดำเนินกิจกรรมและเคลื่อนไหวต่างๆ ได้รับการยอมรับตลอดมา แต่ปัจจุบันเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในหลากหลายเหตุการณ์ทำให้ผู้ชายรู้สึกไม่ปลอดภัยมากนัก ด้วยเหตุนี้ภายใต้บริบทของพื้นที่ได้เปลี่ยนไปทำให้ผู้หญิงต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองให้เท่าทันกับสถานการณ์และเปลี่ยนตนเองจากสถานะของความเป็นแม่ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหรือแม่กระทั่งเป็นผู้สูญเสียก้าวสู่การพัฒนาและมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น การมีพื้นที่เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมและการเป็นแกนนำที่ได้รับการยอมรับในชุมชน

ผู้หญิงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้เมื่อมีโอกาสเข้าร่วมกลุ่มหรือเครือข่ายประชาสังคมต่างต้องการที่จะเรียนรู้ และต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนใต้ ดังนั้นผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบและกลุ่มผู้มีจิตอาสาเหล่านี้ทั้งชาวพุทธและมุสลิมต่างเป็นผู้ที่ได้รับการกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่ด้วยพลังของผู้หญิงสามารถปรับตนเองให้มีโอกาสในการทำงานประชาสังคม และเปิดพื้นที่ทางสังคมเพื่อ

แสดงจุดยืนและแสดงศักยภาพของผู้หญิงที่ไม่ใช่เป็นเพียงเพศที่อ่อนแอแต่เป็นผู้ที่สามารถขับเคลื่อนหมุนเสริมสันติภาพ และเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนได้อย่างดี ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้ได้ก่อเกิดพลังกลุ่มใหม่ขึ้นมาคือ กลุ่มผู้หญิงที่ได้สร้างกลุ่มขยายสู่เครือข่าย พวกเขาเหล่านี้ไม่ได้ลุกขึ้นมาเพื่อเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพเพียงเท่านั้น แต่พวกเขาเหล่านี้ยังมาพร้อมกับการเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหา การไกล่เกลี่ย การร่วมพัฒนา ศักยภาพของผู้หญิงในการทำงานที่จะหนุนเสริมทักษะเพื่อให้ผู้หญิงมีบทบาทในการทำงาน อีกทั้งเป็นการสร้างพื้นที่ในการทำงานภาคประชาสังคม ดังเสียงสะท้อนของผู้ประสานงานเครือข่าย 3 ชมรมมุสลิมมะห์นาริวัต

“การเข้ามาทำงานกับชมรมเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในชีวิต การทำงานที่ผ่านมา สิ่งที่สำคัญ คือ ความสามัคคีของสมาชิกที่ต่างพร้อมใจที่จะทำงานเพื่อสังคม ต้องสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับสมาชิกในด้านศาสนา ควบคู่ไปกับการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาบุคลิกภาพ และการส่งเสริมการเป็นผู้นำเพื่อพัฒนาผู้อื่นต่อไปได้ สิ่งเหล่านี้แม้จะเป็นจุดเล็ก ๆ แต่เชื่อว่าจุดเล็ก ๆ เหล่านี้จะนำมาสู่สันติภาพในเร็ววัน” (ฮัสลินดา ดาโอ๊ะ, สัมภาษณ์ 15 มีนาคม 2558)

ปัจจุบันการทำงานของผู้หญิงภายใต้บริบทของพื้นที่ในสถานการณ์ความไม่สงบที่ยืดเยื้อและรุนแรงได้สร้างความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินอย่างประเมินค่าไม่ได้ ทำให้ผู้หญิงต้องลุกขึ้นมาหรือบางครั้งถูกผลักดันให้เปลี่ยนบทบาทเมื่อถึงเวลาที่เกิดผลกระทบกับตนเองที่จะให้ผู้หญิงก้าวขึ้นเป็นผู้นำครอบครัว ต้องรับภาระในการหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว บางส่วนเข้ามาทำงานภาคประชาสังคม จัดตั้งกลุ่ม องค์กร และอาสาสมัคร นำมาสู่บทบาทของผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนใต้ 4 ประการ ดังนี้

1. การเยียวยา การเข้าใจเข้าถึงชุมชน ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ช่วยเหลือพัฒนาส่งเสริมอาชีพ ช่วยเหลือทุนทรัพย์ มีการจัดตั้งกองทุนการศึกษา และการเยี่ยมเยียน ดูแลผู้ได้รับผลกระทบเพื่อให้เกิดความหวังใจ จากนั้นเมื่อเข้มแข็งมากขึ้นก็พัฒนาไปสู่การเยียวยาช่วยเหลือด้านการปกป้องสิทธิผู้ได้รับผลกระทบ เพื่อสร้างความเป็นธรรมและร่วมกันช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ประสบปัญหาด้วยการเยียวยา การส่งเสริมอาชีพ การขับเคลื่อนงานของกลุ่มผู้หญิงที่เข้ามาช่วยเหลือ เยียวยาและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ได้รับผลกระทบ (พิณผกา งามสม, 2553 : สืบค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2557.

จาก <http://www.prachatai.com/journal/2010/03/28052>.) บทบาทการทำงานของผู้หญิงที่เพิ่มขึ้นได้มีส่วนร่วมในรูปแบบการขับเคลื่อนงานของกลุ่มผู้หญิงที่เด่นชัดในการรวมตัวที่เรียกว่า “ประชาสังคม” ของผู้หญิงที่ไม่ย่อท้อ ไม่ยอมแพ้ต่อสถานการณ์จากผู้ถูกกระทำภายใต้ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้ผู้หญิงขยับการทำงานจากจุดเล็กและขยายเพื่อไปสู่การผลักดันเข้าสู่นโยบายสาธารณะ เช่น งานเยี่ยมเยียนผู้ได้รับผลกระทบงานปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและส่งเสริมให้ผู้หญิงได้รับผลกระทบได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เช่น เหตุการณ์กรณีตากใบ สะบ้าย้อย และกรือเซะ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ละเมิดสิทธิมนุษยชนที่รุนแรงที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ไทยและผลจากการประกาศกฎอัยการศึกและพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 ได้ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อเด็กและผู้หญิง เช่น การจับผู้หญิงมาสอบปากคำในยามวิกาล การที่สามีหรือบุตรถูกจับกุมตัวและถูกดำเนินคดีทำให้ผู้หญิงต้องดูแลครอบครัว (รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนปี 2547-2550 ในประเทศไทย. 2550: 127)

2. การส่งเสริมศักยภาพของผู้หญิง เนื่องจากกลุ่มองค์กรที่เข้าร่วมกลุ่มนั้นได้สร้างเครือข่ายที่ขยายไปทั่วทั้งพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ดังนั้นผู้หญิงจึงได้รับโอกาสและสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นทั้งผู้นำ ผู้ประสานของเครือข่าย ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ในการพัฒนาผู้หญิงในทุกระดับ โดยจะมีการฝึกอบรมให้ผู้หญิงได้มีการพัฒนาศักยภาพผ่านการสนับสนุนของภาคประชาสังคมที่เข้ามาเป็นสื่อกลางในการจัดอบรมการให้ความรู้ อาทิ การพัฒนาเครื่องมือตรวจสอบธรรมาภิบาล “บัตรคะแนนศักยภาพชุมชน” เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูล รู้ถึงสิทธิหน้าที่ของตน และพร้อมที่จะตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล การเข้ารับการฝึกอบรมการเป็นวิทยากรกระบวนการ การให้ความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน ส่งเสริมการแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี เป็นต้น และนำมาสู่การพัฒนาแกนนำผู้หญิงที่มีความเข้มแข็ง รวมถึงผู้หญิงได้มีพื้นที่ในการออกสิทธิ ออกเสียงแสดงความคิดเห็นผ่านเวทีการระดมความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม สอดคล้องกับคำบอกเล่าที่ว่า

“การส่งเสริมศักยภาพให้แก่ผู้หญิงในพื้นที่ชายแดนใต้ทำให้ผู้หญิงได้มีความกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออกและพร้อมช่วยเหลือผู้อื่นได้ สิ่งที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการที่ผ่านมาเป็นเหมือนวิชาติดตัวที่จะนำมาปรับใช้ ในชุมชน สังคมต่อไป รวมถึงเป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคม ทหารการเมืองที่เปิดกว้างให้ผู้หญิงเกิดการยอมรับ และ

เข้มแข็งในการทำงาน อีกทั้งเมื่อผู้หญิงและเครือข่ายอื่นๆ ได้มารวมตัวกันเสมือนการเปิดพื้นที่ให้ผู้หญิงเราได้มีเวทีหรือศูนย์กลางในการออกความคิดเห็นร่วมคิดและพร้อมเป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนการทำงานเพื่อสังคมและได้บอกเล่าปัญหาที่จะนำมาสู่การแก้ไขต่อไป” (แวนรอสเนย์ ดีเยาะ, สัมภาษณ์ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558)

3. การประสานความเข้าใจระหว่างผู้ได้รับผลกระทบกับหน่วยงานรัฐ เมื่อผู้หญิงได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนได้นำมาสู่บทบาทในการประสานความเข้าใจระหว่างผู้ได้รับผลกระทบกับหน่วยงานรัฐ โดยผู้หญิงเป็นคนกลางเพื่อเชื่อมประสานระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับประชาชนซึ่งผู้หญิงสามารถคลี่คลายความขัดแย้งได้เป็นอย่างดี ทั้งด้วย การช่วยเหลือและเข้าถึงผู้ได้รับผลกระทบจะดำเนินอย่างรวดเร็ว ด้วยการถ้อยทีถ้อยอาศัยอันนำมาสู่การลดความขัดแย้ง และสร้างความเป็นธรรม จึงทำให้เมื่อเกิดกรณีเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่หรือปัญหาความขัดแย้งจึงทำให้ผู้หญิงเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการร่วมประสานความเข้าใจต่อกันของทุกภาคส่วน ในปัจจุบันผู้หญิงมีการกระจายการทำงานที่หลากหลายมิติมากยิ่งขึ้นและได้สะท้อนข้อเสนอมุมมองข้อคิดเห็นในประเด็นต่างๆ เพื่อนำปัญหาเข้าสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อส่วนกลางและในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ เพื่อนำมาซึ่งการแก้ปัญหาและรับฟังเสียงของผู้หญิงมากยิ่งขึ้นสร้างความเข้าใจระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับผู้ได้รับผลกระทบ และครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบทุกฝ่ายต้องปฏิบัติหน้าที่ตามหลักมนุษยชนและยุติธรรม รวมถึงการร่วมมือกันระหว่างภาคประชาชนและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ความเข้าใจอันดีและประสานงานในโครงการที่หนุนเสริมการพัฒนา ความร่วมมือ ความช่วยเหลือ และการแก้ไขปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้แนวทางสันติวิธี

4. การเปิดพื้นที่การทำงานในชุมชนเพื่อความยั่งยืน การปรับเปลี่ยนสถานะบทบาทของผู้หญิงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปภายในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ นับว่าเป็นประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของประชาสังคมชายแดนใต้ที่ผู้หญิงและเยาวชนได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างเครือข่าย มีพื้นที่ทางสังคมเพิ่มมากขึ้นทั้งในระดับท้องถิ่น เครือข่าย และร่วมแบ่งปันประสบการณ์ เรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้ใหม่และได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรแก่กลุ่มผู้หญิงมากขึ้น (เอกรินทร์ ต่วนศิริ, 2557 : 63-77) กลุ่มผู้หญิงที่มีบทบาทในการทำงานในสามจังหวัดชายแดนใต้ อาทิเช่น เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ เครือข่าย

สตรีจังหวัดชายแดนใต้เพื่อสันติภาพ (Deep Peace) กลุ่มหัวอกเดียวกันแบ่งปันน้ำใจ
สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ (We Peace) เครือข่ายชุมชนศรัทธา ชมรมผู้นำมุสลิมะห์
นราธิวาส เครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพ และเครือข่ายผู้หญิงยุติความรุนแรงแสวน
สันติภาพจังหวัดชายแดนใต้ เป็นต้น กลุ่ม เครือข่ายที่เข้าร่วมทำงานภาคประชาสังคม
ต่างได้รับการยอมรับจากหลากหลายส่วนที่เข้ามาร่วมมือ ส่งเสริมทั้งจากภาครัฐ เอกชน
และองค์กรพัฒนาเอกชน โดยเน้นการทำงานเพื่อส่วนรวมในการพัฒนา สนับสนุนให้
เกิดพื้นที่การทำงานที่ยั่งยืน ทั้งนี้การทำงานภายใต้เหตุการณ์ความไม่สงบของผู้หญิงที่เข้า
มาทำงานประชาสังคมล้วนแล้วเป็นผู้ที่มีจิตอาสา ความเสียสละ รวมถึงผู้สูญเสียที่ต่าง
ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นต่อชุมชนผ่านโครงการ กิจกรรมการพัฒนาซึ่ง
การทำงานในสามจังหวัดชายแดนใต้เป็นการทำงานบนพื้นที่ที่มีความเสี่ยงแต่ผู้หญิง
เหล่านี้ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคกับความรุนแรงเกิดขึ้น ทั้งนี้การที่ผู้หญิงสามารถเข้าถึง
ประชาชนในพื้นที่เพื่อการช่วยเหลือ เสริมสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นได้เนื่องด้วยความเป็น
หญิงสามารถช่วยลดการเผชิญหน้า ลดความกดดัน ลดเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง
เมื่อผู้ชายตกเป็นเป้าหมายหรือเป็นผู้ต้องสงสัยและถูกมองอย่างไม่ไว้วางใจจากเจ้า
หน้าที่รัฐ ผู้หญิงจึงเข้ามามีบทบาทแก้ไขสถานการณ์ ความขัดข้องและคลี่คลายความ
สงสัยและเกิดความไว้วางใจมากขึ้น (จิตต์ปภัสร์ บัตรประโคน, 2551: สืบค้นเมื่อ
15 ตุลาคม 2557. จาก [http://www.cedawwatch :wordpress.com/2008/02/01](http://www.cedawwatch.wordpress.com/2008/02/01))
สอดคล้องกับคำบอกเล่าของนายกสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพให้ความเห็นว่า

“การทำงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ความขัดแย้งในสาม
จังหวัดชายแดนใต้บางสถานการณ์ไม่เหมาะที่ผู้ชายจะออกมาเคลื่อนไหว ฉะนั้นภาย
ใต้สถานการณ์ความไม่สงบในปัจจุบันเป็นโอกาสที่ผู้หญิงได้มีพื้นที่ จากแต่ก่อนที่มีการ
กีดกันผู้หญิงออกมาทำงานนอกบ้าน แต่ปัจจุบันการออกมาเคลื่อนไหวงานเพื่อสังคม
มากขึ้นเพื่อแสดงศักยภาพให้สังคมเห็นว่าไม่ใช่แค่ผู้ชายที่ทำได้ ผู้หญิงเองก็ทำได้ดี
พอ ๆ กับผู้ชายเช่นกัน” (ปาตีเมาะ เปาะอีแตดาโอ๊ะ ,สัมภาษณ์ 10 พฤศจิกายน 2557

งานวิจัยที่แสดงถึงบทบาทการทำงานของผู้หญิง ดังเช่น งานวิจัยเรื่องผู้หญิงกับ
การพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงของชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้สะท้อนการ
ทำงานของผู้หญิงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ถึงการพัฒนารูปแบบการทำงานของ
กลุ่มผู้หญิงเครือข่ายชุมชนศรัทธาในการขับเคลื่อนดำเนินงานของเครือข่ายที่มีบทบาท
ในการสร้างสันติภาพ และการพัฒนา สนับสนุนของเครือข่ายชุมชนศรัทธาในการเปิด

พื้นที่ให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายและให้การยอมรับที่ดี ทั้งนี้การพัฒนาและสร้างความมั่นคงได้พัฒนาผ่านประสบการณ์ที่หลากหลาย การพัฒนาผู้นำผู้หญิงให้เข้าร่วมในการขับเคลื่อนการทำงานพร้อมๆ กับการขยายฐานความรู้ไปสู่ภายนอกเครือข่าย อาทิ กลุ่มประชาสังคม ชุมชน ผลิตความร่วมมือจากภายนอกร่วมกับภาครัฐ เอกชนเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยความร่วมมือและความสัมพันธ์ของเครือข่ายชุมชนศรัทธา กับองค์กรภาคี ร่วมกับการเป็นส่วนหนึ่งจากประสบการณ์ร่วมกันที่เน้นการพัฒนารูปแบบการทำงานชุมชนแบบมีส่วนร่วม การเสริมศักยภาพความสามารถ และสร้างความเข้มแข็งขององค์กรในการจัดการตนเอง ทำให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในการทำงานกับผู้ชายได้อย่างมีคุณภาพ (ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ ,คะเนิงนิจ มากชูชิต และกอบแก้ว วงษ์พันธุ์. 2556 : 58-60) และบทบาทของผู้หญิงชายแดนใต้กับการใช้สื่อวิทยุเสียงจากผู้หญิงใต้ซึ่งเป็นโครงการของกลุ่มผู้หญิงภาคประชาสังคมของไชรยา จามจรี ศึกษากระบวนการทำงานของกลุ่มผู้หญิงผู้หญิงภาคประชาสังคมที่เป็นสมาชิกผ่านงานวิจัยเรื่องพลังแห่งเสียงที่ไม่เคยได้ยิน : ถอดประสบการณ์จากการทำรายการวิทยุเสียงผู้หญิงชายแดนใต้ โดยมีการทำงานของเครือข่ายผู้หญิงทั้งหมด 20 คน แบ่งออกเป็น 5 กลุ่มในการทำงาน ประกอบด้วยกลุ่มผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงกลุ่มผู้หญิงใจอาสา กลุ่มผู้หญิงที่เป็นพี่เลี้ยง กลุ่มผู้หญิงที่ทำหน้าที่ด้านเทคนิค และสุดท้ายกลุ่มผู้หญิงที่เน้นการบริหารจัดการคอยกำกับดูแลรายการผู้หญิงทั้ง 5 กลุ่มมีความสนใจที่ต่างกันออกไป ดังนั้นการแบ่งงานจึงเป็นงานที่ทุกคนถนัดและที่สำคัญคือ พวกเขาเหล่านี้มีจิตสาธารณะที่จะทำงานเผยแพร่เพื่อให้การทำงานเพื่อสังคมได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบต่อมาแนวคิดหลักของรายการวิทยุอยู่ภายใต้จิงเกิ้ล (Jingle) ประกอบรายการที่ว่า “เสียงที่คุณอาจไม่เคยได้ยิน เสียงจากผู้หญิงและภาคประชาสังคมที่กำลังขยับขับเคลื่อนภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งและภาวะความยากลำบากที่ต้องร่วมข้ามให้ได้” (ไชรยา จามจรี. 2554 : หน้า 277-293)

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

บทบาทของผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในปี พ.ศ. 2547 เป็นต้น เมื่อผู้หญิงที่สูญเสีย

และได้รับผลกระทบต้องดิ้นรนและลุกขึ้นมาเรียกร้องสิทธิรวมตัวกันต่อรองกับอำนาจรัฐรวมตัวช่วยเหลือเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบด้วยกัน ผู้หญิงจึงเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานภาคประชาสังคมในหลากหลายมิติมากยิ่งขึ้นและกลายเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่ผู้หญิงได้เข้ามาบทบาทการทำงานภาคประชาสังคมโดยการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรสมาคม และเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันและขับเคลื่อนงานด้านสันติภาพ โดยร่วมกันคิดร่วมกันแก้ปัญหาและหนุนเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงด้วยกันในพื้นที่ให้มีบทบาทมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการติดตามประสานงานระหว่างกันของภาคีทั้งจากภาครัฐและเอกชนเพื่อให้เกิดการทำงานให้เป็นที่ยอมรับและเป็นรูปธรรมในการดำเนินกิจกรรมมากขึ้น การก่อตัวของสมาคมผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงนับเป็นพลังสำคัญที่เป็นการเปลี่ยนบทบาทของผู้หญิงให้ก้าวออกมาเป็นข้างหน้า โดยเฉพาะการทำงานภาคประชาสังคมและเข้ามามีบทบาทในการสร้างสันติภาพด้วยวิธีการอย่างสันติวิธีพบว่า มีรูปแบบการทำงาน การเยียวยาเยียวมเยือน ดูแลให้การช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ การส่งเสริมศักยภาพผู้หญิง การประสานความเข้าใจระหว่างผู้ได้รับผลกระทบกับหน่วยงานรัฐ และการเปิดพื้นที่การทำงานในชุมชนเพื่อความยั่งยืน

เหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นจึงเป็นจุดเปลี่ยนนำมาสู่การทำงานของผู้หญิงมีจุดร่วมกันคือต้องการให้เกิดสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนใต้ทั้งผู้ได้รับผลกระทบและไม่ได้รับผลกระทบต่างก็มีจุดยืนในการทำงานเพื่อสังคมผู้หญิงมีพื้นที่สาธารณะมากขึ้นจากการที่ผู้หญิงจะอยู่แต่บ้าน ทำครัว เลี้ยงลูก แต่เมื่อผู้หญิงต้องผันตัวเองเข้าสู่ส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคมจึงทำให้ในปัจจุบันกลุ่มผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนใต้เพิ่มมากขึ้นได้อย่างตั้งมั่น ไม่ได้เป็นเพียงเสียงเล็ก ๆ ในสังคมอีกต่อไป แต่เป็นพลังขับเคลื่อนนำการพัฒนาตามแนวสันติวิธีเข้ามาเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสันติภาพที่ต่อไปในอนาคต การเข้ามาของผู้หญิงได้ส่งผลสะท้อนไปสู่เครือข่ายอื่น ๆ เพื่อนำมาสู่การต่อยอดขบวนการทำงาน การร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ เช่น การเสริมสร้างศักยภาพ การแสดงความเห็นบนเวทีสาธารณะต่าง ๆ การจัดกิจกรรมถอดบทเรียน เป็นต้น รวมถึงการยอมรับจากภาคส่วนอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

ข้อเสนอแนะ

1. การรวมกลุ่มภาคประชาสังคมผู้หญิงมีเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ควรเข้ามาส่งเสริม สนับสนุนและให้งบประมาณในการจัดกิจกรรมของกลุ่มผู้หญิงเพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนงานในการทำงานด้านสันติภาพในพื้นที่ชายแดนใต้

2. รัฐควรมีการส่งเสริม สนับสนุนการทำงานของผู้หญิงให้มีพื้นที่และเข้าไปมีส่วนร่วม ดังเช่น ในกระบวนการเจรจาสร้างสันติภาพที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะความเป็นผู้หญิงที่จะเจรจาการประนีประนอมจะนำมาสู่การความเข้าใจและแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งโดยสันติวิธี

เอกสารอ้างอิง

- จิตต์ประภัสสร บัตรประโคน. (2551) **ดับไฟได้ด้วยความเป็นหญิง**. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2557 จาก <http://cedawwatch.wordpress.com/2008/02/01>
- ไชรยา จามจุรี. (2554). “เรื่องพลังแห่งเสียงที่ไม่เคยได้ยิน: ถอดประสบการณ์จากการทำรายการวิทยุเสียงผู้หญิงชายแดนใต้” ใน ณัฐพงศ์ จิตรินรัตน์ (บรรณาธิการ), **วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ**, (หน้า 277-293).
สงขลา : นำศิลป์โฆษณา.
- ณัฐพงศ์ จิตรินรัตน์, คณินิจ มากชูชิต และกอบแก้ว วงษ์พันธ์. (2556). **ผู้หญิงกับการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงของชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้**. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2547). **ประชาสังคม (CIVIL SOCIETY)**. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตร “การเสริมการเสริมสร้างสังคมสันติสุข” รุ่นที่1.
(2552).**รายงานปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ : บทวิเคราะห์และแนวทางการแก้ปัญหาเชิงรุกที่ยั่งยืนด้วยสันติวิธี**. กรุงเทพฯ : สำนักสันติวิธีและธรรมมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า.
- ประเวศ วะสีและคณะ.(2541). **ประชาสังคม ทรรศนะนักคิดในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ พินแอนด์พริ้นท์ติ้งเซ็นเตอร์.
- พิณผกา งามสม. (2553). **เสียงผู้หญิงชายแดนใต้ บทบาทที่เพิ่มในการเหยียดหยามและฟื้นฟูชุมชน**. สืบค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2557, จาก <http://www.prachatai.com/journal/2010/03/28052>.
- มูฮัมหมัดอายุบ ปาทาน และคณะ. (2554). **ประชาสังคมกับกระบวนการสันติภาพ : รายงานวิจัยสำรวจสภาพ องค์การประชาสังคมในชายแดนใต้**. ปัตตานี : ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ใต้ Deep South Watch. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ระวีวรรณ ชุ่มพฤษและสุภาพ พัสอ่อง. (2536). “สถานการณ์ของเด็กและสตรีในสี่จังหวัดภาคใต้”. **วารสารรัฐสมิแล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี**. 15(2), 11-34.
- แวลีเมาะ ปูชู (2557). **กำพร้า 6,000 ราย หญิงหม้าย 2,800 คน ได้เวลายุติความรุนแรงชายแดนใต้** สืบค้นเมื่อ10 ธันวาคม 2557 จาก http://www.isranews.org/item/34676-orphan_34676.html.

- ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ชายแดนใต้ (2557). **สรุปสถิติเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (Deep South Incident Database)**. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2557. จาก <http://www.deepsouthwatch.org/dsid>.
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2552). **ประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชน ปี 2547-2550 ในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.
- สำนักงานพัฒนาระบบข่าวสารสุขภาพ. (ม.ป.ป.). **สถานการณ์ความรุนแรงไฟใต้ปีที่ 10 เดินหน้าสู่วิถี “เจรจา”**. สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2557. จาก http://www.hiso.or.th/hiso/picture/reportHealth /ThaiHealth2013/thai2013_13.pdf.
- สำนักงานสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า. (2556). **สรุปฐานข้อมูลเครือข่ายสตรีเพื่อสันติสุขในพื้นที่ภาคใต้**. สืบค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2557, จาก <http://www.pataniforum.com /admin/jquery/ckfinder/userfiles/files>.
- อับดุลรอญิง สือแต. (2557). **บทบาทและอนาคตของประชาสังคมอิสลามในการแก้ปัญหาชายแดนใต้**. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2557, จาก <http://www.deepsouthwatch.org/node/6437>.
- เอกรินทร์ ต่วนศิริ. (2557). “เครือข่ายประชาสังคมชายแดนใต้ท่ามกลางความรุนแรง (ตอนจบ : เพศวิถี พื้นที่ และความหมายในการเคลื่อนไหวเพื่อชายแดนใต้”. **วารสารรัฐสมิแล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี**. 35 (2), 63-77
- ฮาฟิซซา สาและ. (2553). **ผู้หญิงมุสลิมท่ามกลางความขัดแย้ง การเปลี่ยนผ่านจากเหยื่อสู่ผู้ขับเคลื่อนงานสันติภาพ**. วิทยานิพนธ์ สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก ข
บทความประชุมวิชาการ

Association of Women for Peace: the foundation and development of women from 3 southern border provinces.

Saowarot Pluemjai¹ and Utit Sungkhara²

^{1,2}Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus.
¹E-mail: jupjup_wu@hotmail.co.th and ²E-mail: utit.s@psu.ac.th

Abstract

The purpose of this study is made for studying about the development of the Association of Women for Peace within the circumstances about the trouble in 3 southern border provinces area. This study makes for qualitative study by collecting the information from work. The study involved the deep interviewing of 6 major informants such as the leader of Association of Women for Peace.

The result of study shows that the foundation in the Association of Women for Peace is divided into 2 parts which the initial gathering also known as “Women for peace network” formed in 2004 by the woman foundation and other organizations. The cooperation has its own ideal which makes peace and aids the effected women from the violent circumstances in 3 southern border provinces in which aid the women in the second part, sustainable section. It is enrolled “Association of Women for Peace” in 2011 and broadens the duty in many issues, especially the importance in equality from male and female. The development of potential woman and right protection for woman, participation in the process of peace and they are parts from making security and strength for the villages in southern border provinces which will reach to peace in advance.

Keywords: The foundation and development, Association of Women for Peace, 3 southern border provinces.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการก่อตัวของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ แกนนำสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ รวม 6 คน

ผลการศึกษาพบว่า การก่อตัวของสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพแบ่งออกเป็น 2 ช่วงคือ ช่วงบุกเบิกได้เกิดการรวมตัวในนาม “เครือข่ายผู้หญิงเพื่อสันติภาพ” ได้ก่อตัวเมื่อ พ.ศ.2547 โดยมูลนิธิผู้หญิงและองค์กรภาคีอื่นๆซึ่งการรวมตัวมีอุดมการณ์ร่วมกันในการสร้างสันติภาพและช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเน้นการเยียวยาผู้หญิงที่

ได้รับผลกระทบช่วงที่สอง ช่วงแห่งการสร้างความยั่งยืน ได้จดทะเบียนจัดตั้ง “สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ” ในปี พ.ศ.2554 และได้ขยายการทำงานในประเด็นที่หลากหลายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้ความสำคัญกับความเสมอภาคหญิงชาย การพัฒนาศักยภาพผู้หญิง การคุ้มครองสิทธิผู้หญิง การให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพ และเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความมั่นคง ความเข้มแข็งให้กับชุมชนในจังหวัดชายแดนใต้เพื่อนำไปสู่สันติภาพในอนาคต

คำสำคัญ: การก่อตัวและพัฒนาการ, สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ, สามจังหวัดชายแดนใต้.

Introduction

The violent circumstances in 3 southern border provinces from 2004 to current (2015). For 11 years of many violations, namely shooting, bombing, arson and making a fuss in many forms. As a result, many villagers were killed, injured, be disable, be suspect and many women were widowed by losing their men. Meanwhile, many children become orphans. That is how come many women have to turn themselves from mother into the head of family instead by taking responsibility on orphaned children, being both parents for kids in the same time. This circumstances effect to “female group” progressively for a long time. Given this status, many women are under pressure and find nowhere to live. Eventually, they need to “stand up for fighting” ... (Saowarot Pluemjai and Utit Sungkharat,2015,pp.227-228)

According to this Synthesis of research on gender issues in Thailand, studying in the issue of women and armed conflict in 3 southern border provinces reveal that the living conditions and facing the problems can be separated in 3 issues. 1) Unexpectedly condition, when the head man of the family is injured or passed away. 2) Keeping the burden, turning to the role in head of family by changing careers. 3) Facing and adjusting, it is the new sense of taking responsibility on families and being head of families and other roles also. (Thammasat University Research and Consultancy Institute, 2011, p.245) Although there is the violent circumstances make mistrust and insecurity in their wealth and lives, there are many women can turn themselves not only being a victim but also being a woman who can solve the problem by gathering the group “The women group” for assisting themselves and others. And women to participate fully in community security development, they would be acknowledged from other community leader who are mostly men. (Nathapong Chitniratna, Kanungnit Makchoochit & Kokaew Wongphan, 2013, p.2)

This circumstances are the big change for women in 3 southern border provinces working in civil society. Association of Women for Peace has established for 11 years under the violent circumstances. They do their duties encourage. Although the situation is violent and risky for their lives and property, the women can stand and have an ideal to be part of making peace in 3 southern border provinces. To be courage and support women to thrive and develop 3 southern border provinces area through projects; for example, Protecting right and laws and equality project, conversing in village by peace means and terminating the violence to women in 3 southern border provinces. The past working showed

many awards; for instance, the best protecting the right for human organization award and the best organization for peace and so on.

Association of Women for Peace which formed by those people who are selfless and interested in the issues and ideal of peace effected by the violent circumstances from “Women for peace connection” to “Association of Women for Peace”. Given participation in this association, they have the support from government, private and civil society. Furthermore the people in this area come to take part and solve the problem for effected women by the violence in many dimensions. Supporting the equality, development the potential and encouraging to make peace by peaceful ways in 3 southern border provinces make the researcher be interested in study how those women can form this group and how they can improve it. Moreover, what the pressure that makes them become “step beyond the fear” and stand up to fight for peace.

Purpose

To study the evolution of the woman for peace association in 3 southern border provinces.

In this study, the researcher will consider the idea of participation to be an important idea for forming the group and the evolution of woman group in 3 southern border provinces. By that participation means taking part in many activities for success the purpose of activities and making demand for most people by making a decision together, solving the problem together, doing and running together, investing together and getting the benefit together. (Parinya Bantito, 2008, p.18) Process of participatory, they give an idea that there are 4 major configurations 1. Participation in Planning. 2. Participation in running the project. 3. Participation in sharing the benefit and 4. Participation in evaluation the project. (Borwornsak Uwanno & Thawilwadee Bureekul, 2005, p.32) The female participation is an important powerin development. Hence, the women in 3 southern border provinces are changed by this circumstances is a new history for many southern people that there are women play more role in society both the land level and network and sharing experiences, learning and making new knowledge together and receiving their supports in resource much more that usual. (Ekkarin Tuansiri,2014,p.68-69)

Method

This study is the qualitative research by collecting the information and observation by participating and non- participating, the group discussion and in - depth interview informant is a female association president and committee about 6 people totally. The equipment in this research is the non- structure questionnaire from informant. Given the form to successful in running the association women for peace issues, it is taken the information to analyze in descriptive analysis by using content analysis.

Results

Association of Women for Peace is one of the civil societies which is a part of making peace from network civil society in 3 southern border province by participation from network civil society in this area. The government and the private organization take part in it and support works to let it become development for many women in the province. During the violent situation, association of women for peace is still running their duty all the time. The researcher is able to conclude the beginning of this association and successful factors in the association of women for peace, namely:

Evolution in forming the Association of Women for Peace

The beginning of the group after the violent circumstances on 28th April 2002 at Krue Se Mosque and there are 12 attacked areas in 4 southern border provinces. Given the situation, there are 112 bodies on both sides, soldiers and terrorists.(Thai PBS,2014) The violent circumstances which there are many bodies, be scared, be doubtful in their lives are remembered.

Hence, there is gathering and evaluation the effected women in this area. Many women in center of country, who care about this, try to aid them many ways they can possibly do. It is called woman foundation and other organizations help them in the first place with coordinating the area, Pateemoh Poh-itaeda-oh has formed the network called "The woman for peace network". It was formed on 30th April 2004 with peace ideal and helping the effected women through the activity "collaborating and taking care of the southern border family" There are government and private support this event by healing their pains after the gathering has run for a while. Next year, there is the gathering by people in southern border provinces called "woman group and peace" to develop the area and assist the effected people, and emphasize the participation issue from the people.

Pateemoh Poh-itaeda-oh, the founder, becomes the president of this association. She said

"We begin with healing for those who are effected from the situation on 28th April 2004. Besides, we care how those mothers, wives and daughters can live with this violent event. Therefore, we raise the healing by laws project, the scholarship and career, and after that many organizations increase and hear what do we demand. By then, they begin to aid us in many ways." (Pateemoh Poh-itaeda-oh, interviewed, 13th June 2015).

Given the woman association for peace running by Sareeya Yusoh , she said

" When I have worked in this association in the first place by many people inviting me, I feel I am not alone because there are many women who are effected from the violent situation like me. It makes me be courage in living and willing to help others and trying to make the village be strong. When we help others, we feel happy and ready to support the role for woman. To make them be self-confident and be strong when they have to face with the situation. Meanwhile, I have joined this association for 11 years and I have learned many things for improving myself, my home and my society confidently." (Sareeya Yusoh, interviewed, 13th June 2015)

During the first time of the beginning association between 2004 to 2010, there are many organizations support and give us counsels all the time. The group makes their duties widespread to many volunteers in every southern province and district 871 people. They always give a counsel and aid the women when they have run the group for a while. Therefore, there is a way to broaden their duties and making sustainable organization. They enrol the organization next year, 2011 for being “Association of Women for Peace”

On 21st February 2011. This association broaden their target group and making sustainable feeling for women. Furthermore, to confirm their work for being able to evaluate and doing nothing about healing the effected people in the first place because when they form their association, it is showed that there are many problems which they have to care also, namely the violent in family, the equality in southern border provinces, the protection right for women, developing the woman’s potential and supporting the peace association, motto, “Loss is big but giving is bigger.”

From this broadening, we make the leader for developing and levelling up the woman’s potential like Waerosnah Deeyoh . She describes her experience that

“I have worked here by myself. I am a volunteer who would like to see the progress of women in work, in society, in village, in province and perhaps in country. However, they have to have knowledge for facing with the problem easily. They can stand by themselves. When we have knowledge, we can teach our villagers to open-minded in other points of view of living. We can be part of it to make people understand our targets with government and finally, we become volunteers. We are donators without taking anything in return. We need only make the women be strong and gain their potentials sustainably.” (Waerosnah Deeyoh , interviewed, 13th June 2015)

One of the members who participate in this association tells us that “When I come in, we have trained and improved ourselves. We can teach others by what we learn, give them counsels, help the effected people and share opinions each other. Besides, everyone can give their advice or point of views that make us conclude our work completely.” (Phahisa Thuamngam , interviewed, 14th June 2015)

The voice from Phiromya Chaiyotha ,one of the staff tells us about how she feel when she becomes a member in this association.

“I have my friends in the association. I usually meet them and I know how the work is that make I feel interested, so I become a member after that. I learn so much, I get everything, especially, the support from my friends that I have never got before in my entire life. I have never discussed to anybody before. I was scared by being lonely and condemning by others to be a widow. In contrast, when I become a member here, I lose my fear at all. My life becomes better and can stand by myself.” (Phiromya chaiyotha , interviewed, 14th June 2015)

likewise another one, Nuribah Poetaeda-oh who has to face with the same situation. She also loses her fear and can stand up by herself after she becomes a member. Furthermore, she is ready to help others overcoming the problems. (Nuribah Poetaeda-oh, interviewed 14th June 2015

From staff voices, they show the role of the women which is adjusted and make other people think that women are not a weak gender or just follow the men’s feet. When they have a chance to improve their potential themselves and they are able to aid the others.

Furthermore, they are ready to work without fear although the circumstances may bring them with lost, injury or being doubtfully. However, those women can overcome the obstacles and become a powerful one in order to progress the work in advance.

The first ideal that becomes from the idea of peace and assistance people who gets trouble from the violent circumstances to enrol the "Association of Women for Peace" Moreover, the association has broadened many issues for running, namely the development woman's potential, the woman network, letting woman work much than usual, protecting right, justice, supporting the equality, and letting the women be part of the association. The ideal has been the same so far like they were in the first place.

Discussion and Conclusion

Forming of Association of Women for Peace, we know that it takes place from the violent circumstances in the beginning on 28th April 2004 at Krue Se Mosque. It has made affects to women and youth both directly and indirectly. For example, arresting women to investigate them at night and Making women become a leader for their families due to their arrested husbands and kids. That is the most drastic situation in history of human. (National Human Rights Commission of Thailand, 2007, p.127)

The forming of this organization can be divided into 2 parts of running, 1 during 2004 – 2010 from the gathering called "The women for peace network" and part 2 during 2011 – present called "Association of Women for Peace" From these parts, women can involve in group, make a decision, decide any topics, solve the problem together, do activities, invest together and take the benefits together which is agreeable with Parinya Bantito (2008) and Borwornsak Uwanno & Thawilwadee Bureekul (2005), said that the participation in activities can be divided into 4 kinds, both of taking parts with planning and decision for solving the problem together in 3 southern border provinces. Plus, they can take part in many projects which involved the effected people and can heal other people in many ways. Furthermore, every project runs by the effected women and eventually, they are able to evaluate their result to adjust it becoming successful in advance.

In 2 parts of the organization which has run for 11 years, has been progressing so far. The leaders of the organization include the effected people from the violent circumstances, women in harsh families and volunteers. Even though they are under these violent circumstances, they can run their organization smoothly because women usually talk in friendly, soft and subtle tone. They do not solve the problem by anger. The government and private support them. Gathering and running project for making peace. From those factors make the women work and stand up for their rights in public more than normal housekeeping. Given these factors, they are a part of making peace for 3 southern border provinces which is agreeable with the study: southern border civil society network during the violence by Ekkarin Tuansiri (2014) The women in 3 southern border provinces who have been changed are new history of civil society in southern border provinces that the women can play the role for society both in the area and network, and they can share their experiences, learn and come up new knowledge together. Plus, they support the women also.

Suggestion**Suggestion in term of policy**

1. The government, private and other departments that involve in solving problem in 3 southern border provinces should support the group and other departments which have been formed by making peace seriously. For making network in village and when they have connection, the peace can be found in every area by power of those groups.

2. The government should coordinate with security agencies with civil society organizations to work together for peace by making the policy and practice to be the same goal, in a coordinated operation, contributing in a concrete way. To eliminate the problems and obstacles that affects the making peace in the 3 southern border provinces.

Suggestion for study

1. It should study problems / obstacles and running the business from female group in order to consider and support them driving into peaceful way.

2. It is should study the network and possible way for making the cooperation in the department which work in civil society for peace and security agencies in order to be the result of the network and draft a frame to make peace in the 3 southern border provinces.

References**Thai language**

- Borwornsak Uwanno & Thawilwadee Bureekul. (2005). *Participatory Democracy*. Nonthaburi: King Prajadhipok's Institute.
- Ekkarin Tuansiri. (2014). Civil Society Network Southern Border Provinces under the unrest circumstance (Ending: Sexuality Space and Movement in the meaning for Southern Border Provinces). *Rusamelae Journal Prince of Songkla University, Pattani Campus*, 3 (2), pp.63-77.
- Nathapong Chitniratna ,Kanungnit Makchoochit & Kokaew Wongphan. (2013). *Women and their involvements in the development of community security in the southernmost provinces, Thailand*. Songkhla: Thaksin University.
- National Human Rights Commission of Thailand. (2009). *Report on the Human Rights Situation in Thailand, 2004-2007*. Bangkok: Office of National Human Rights Commission of Thailand.
- Parinya Bantito. (2008). *Women and Socio-Economic Activities in Thale Noi Community, Changwat Phattalung*. Thesis Master of Arts in Human and Social Development Prince of Songkla University.
- Saowarot Pluemjai & Utit Sungkharat. (2015). Peace Development in southern Border Provinces: The Women's Story. *Social Sciences Journal Thaksin University*. 10 (1), pp.225-243.
- Thai PBS News. (2014). Ten years Krue Se Mosque Incident. Retrieved July 5, 2015, from <http://news.thaipbs.or.th/content>.
- Thammasat University Research and Consultancy Institute. (2011). *Synthesis of research on gender issues in Thailand*. Bangkok: Department of women's Affairs and family Development.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล   นางสาวเสาวรส ปลื้มใจ
 รหัสประจำตัวนักศึกษา   5711121078

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
ศิลปศาสตรบัณฑิต (ภูมิภาคศึกษา)	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	2553

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

ตำแหน่ง	สถานที่	ระยะเวลา
เจ้าหน้าที่สืบสวน สอบสวน	สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคเขต 5 (สงขลา)	มิถุนายน 2558 – ปัจจุบัน

การตีพิมพ์และการเผยแพร่ผลงาน

เสาวรส ปลื้มใจ และ อุทิศ สังข์รัตน์. (2558, เมษายน-กันยายน). ผู้หญิงกับการสร้างสันติภาพชายแดนใต้. *วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*. 10 (10), 225-243.

Saowarot Pluemjai and Utit Sungkharat. (2015). *Association of Women for Peace: the foundation and development of women from 3 southern border provinces*. In 11th International Conference on Humanities and Social Sciences (IC-HUSO) (pp.340-346). Khon Kaen: Khon Kaen University.